

DÎROKA TENDURUSTÊ

Di çerçoveya xwezaya tendurusta civakî a li kurdistanê de

4

Abdusamet Yîgît

weşanên

DÎROKA TENDURUSTÊ
Di çerçoveya xwezaya tendurusta civakî a li kurdistanê de

4

@Abdusamet yigit
Weşanên zanist
2013-Almanya-Berlin

ISBN 968-0-946986-20-9

Pêşgotin

Di mijara têngîna tendurustê de wê gelek tiştên ku mirov wê karibê bi demê re û ankû di dema xwe de ku wê kifşbikê wê bênê ser ziman wê hebê. Di wê temenê de êw pêvajoyek pirr zêde wê berfireh a fahmkirinê bê. Tendurust wê, weke têngînek û aliyekê fahmkirinê ku wê hebûna me ya fîzîkî û jîyanî wê ji temen ve wê alaquadar bikê bê. Ber vê yekê çendî ku mirov di wê û zanîna wê de kûr bibê wê cihê wê bê.

Di wê temenê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê di çerçoveya wê xabatê de wê werênima ser ziman min, sînorê xwe yê bi vê xabatê çerçoveya civake kurd û kurdistanê re bi sînor girt. Di nava civakê de ku wê di çerçoveuya dîrokî, bawerî û tendurustî de wê xwediye awayekê çawa ê pêşketinê ê bi hevdû re bê min xwest ku ez bi wê re dîmenekê wê dînim li holê. Weki din çavkaniyên wê ji xwe wê di wê çerçoveyê de wê kesên di wê warê de ên di nava civakê de ku ew di warê tendurustîya civakî û xwezayîya wê de ew bi zane na bin. Gelek kesên ku wê li dora nisêbînê û cizira bota di wê warê de diaxiftin û min xwe li wan hisand û piştî wê hinek ji wan ku min serî li wan xist di wê temenê de ez, bo wê di serî de sipasî wan **dikin**. Pirraniya kesên ku me serî li wan xist çendî ku ew ne xwende jî bin wê di warê xwarê de wê ji yekê xwende wê pisportir wê bizane bin û wê tevbigerihin. ..

Bo civakekê û jîyane wê di wê temenê de fahmkirina tendurustê wê di serî de wê, temenekê xwe parastinê jî wê were dîtin. Di demên hemdem de û bi teybetî di roja me de wê ev zêdetirî were dîtin.

Di mijara tendurustê de wê, di wê beşê de wê, tenê wê li ser şewayên xwezayî ên tendurustî weke bi dermankirinê, başkirin û gihandina li şifayê û hwd wê tenê wê dîmenekê wê bikê bênê ser ziman. Wekî din di aslê xwe de wê, di çerçoveya wê mijarê de wê herêm bi herêm û dem bi dem wê gelek tişt û têngînên ku wê bên kifşkirin û wê werina ser ziman wê hebê. Ji xwe ku mijara civake kurd bê wê ev zêdetirî bo wê bûhûrîner bê. Heta roja me wê bi jî wê re derfet ne hiştina pêşxistina pergale xwe ya civakî re wê, xwe li şewa û rêbazên tendurustî ên demên kevn wê bigirê û wê di nava cwe de wê bi wan re wê rêyên xwe yên başkirinê wê pêşbixê. Wê heta roja me jî wê zêdetirî wê bawerîyek bi wan rêbazên wê yên xwezayî ên tendurustî wê hebê.

Ev jî wê hinek sedemên bi zanîna wan a xwezayî a tendurustê a mafdar re wê hebê. Hinek sedemên wê yên ku ew pêbawer ne hanîna sazîyên tendurustê ên rejimên serdest ên li herêmê ve wê hebê. Ber ku wê, di demên hemdem de wê zêdetirî wê têngînên tendurustê wê di awayekê

rêyên hêrîşê ên biolojikî li dijî hebûna mirov wê werina bikarhanîn. Di wê temenê de wê, ew pêbawer nekirin wê hebê. Gelek kiryarên rejimên herêmê ku wê wan mafdar derxin jî wê bi rêyên weke bi karhanîna çekem kimyewî li dijî civakê ên weke rejima îraqê û ya tirk wê bibin bin. Di dewama wê de wê, rewşên weke yên di bin navê 'derziyê tatanozê' wê derziyên qisirkirinê wê li jinên kurd wê bê xistin. Wekî din wê li gorî ku wê di nava civakê de wê bê ser ziman di encama bi karhanîna hinek dermanan de piştî zarok bû û bi demekê û pê de mirina wê jî wê di wê temenê de wê bi wê hinek hizrên ku wê bi wê rengê wê di nava wan de wê bi wê ve girêdayî ku wê werina ser ziman wê hebin.

Welhasil wê gelek rewşên ku mirov dikarê werênê ser ziman wê hebê. Di wê temenê de wê, ev jî wê bin sedem ku wê zêdetirî wê pêbawerî ne hanîna bi tendurusta demên hemdem û her wusa zêdetirî serî li rêyên xwe yên başkirinê ên nava xwe wê bidin bin. Heta ku wê hinek ji wan wê li malên xwe wê di nava êşê de wê bi gevizin û wê neçina bijîşkan ber wê sedemê. Di wê temenê de wê tirsê ji sazîyên tendurustê ên li herêmê wê di wê temenê de wê, zêdetirî wê bi wê re wê li pêş bê.

Pergale têgîna tendurustî a civakî li kurdistanê wê mejuya wê pîrr zêde wê kevn wê herê. Di wê temenê de wê dîroka wê pîrr zêde wê kevn wê herê. Wê di wê temenê de wê di nava gel de wê rêyên başkirinê wê hema bêja di her warê de wê bi wê werina kifşkirin. Wê di wê temenê de wê li herêmê wê ev şêwayê tendurustîya xwezayî a li herêmê wê hê jî wê di awayekê de zindî û aktiv bê. Di wê temenê de wê gelek aliyên wê yên ku ew divê ku ew hê werina ser ziman wê hebin. Mîna tenê di wê xabatê de bal kişandin li ser hinek rê û awayan. Lê wê bêhasab wê hê gelek aliyên ku wê di dewama wê de wê werina ser ziman wê hebin. Ew jî divê ku ew di rengekê rêkûpêk de werina kifşkirin û bîna ser ziman. Wê di wê temenê de wê bi wê re wê ne tenê wê pergalek tendurustî a civakî a xwezayî wê were kifşkirin û ser ziman. Wê bi wê re wê dîrokek bi hezaran salan wê bi wê temenê û fêrûazmûnên wê re wê were kifşkirin û wê ser ziman.

Abdusamet Yigit

Tendurusta civakê

Mijare tendurusta civakê wê bi serê xwe wê weke aliyekê giring bi pêvajoyên xwe yên pêşketinê re wê bide dîyarkirin. Mejuya civakê di temenê wê de wê di awayekê de wê karibê were fahmkirin. Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê bahsa gotina 'tendurustê' û ya 'civakê' bikê wê, di serî de wê, întibaya ku wê bidina me wê, weke ji hevdû cûda du gotin bin. Lê têtikiliyek wan ya ji navikê ve a bi hevdû re wê hebê. Wê jî li ser temen û çerçoveya pêvajoyên pêşketinê re wê dikarê wê fahmbikê bê.

Piştî destpêka pêvajoyên şariştaniyê û pê de wê, di nava jîyanê de wê, têtîna jîyanek bi hevdû re wê hin bi hin wê pêşkeve. Wê di wê temenê de wê di serî de wê di awayekê gelemperî de wê mijare tendurustê wê mijarek nava têtikiliyên mirovan jî wê ji aliyekê ve wê xwe bide nîşandin. Yan jî wê di dewama wê de wê mirov dikarê wê fahmbikê ku wê, di

çerçoveya fahmkirineka hevdû de wê, di awayekê de wê karibê wê fahmbikê bê. Di wê rengê de wê mijara têngîna civak û tendurustê wê bi hevdû re wê, xwe bide dîyarkirin.

Armanca vê xabatê wê di serî de wê, pêvajoyên civakî ên li kurdistanê bi pêvajoyên wê yên dîrokî re ku wê bi temenekê fahmkirina têngîna tendurustê re wê, hilde li dest bê. Wê di dewama wê de wê di nava civakê de wê, di awayekê de wê çawa wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, di wê temenê de wê, di nava jîyane komî de wê, têngîna tendurustê wê bi aliyê wê yê baş ê fahmkirinê re wê weke mijarek ku wê temenê jîyane mirov jî wê di awayekê de wê biafirênê bê.

Di wê temenê de wê, di serî de wê, di nava jîyanê de wê, ji aliyê fahmkirina û zanîna wê ve ku mirov wê hilde li dest wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di nava jîyanê de wê mirov wê çawa wê di awayekê de wê bijî wê bi wê re wê, di awayekê de wê, were fahmkirin bê. Mirov di nava jîyanê de wê, bidest kedîkirna sawalan wê bikê. Wê ji wan sawalan wê di awayekê de şîr bigirê û wê ji wê gelek tiştên weke panîr, mast û hwd wê çêbikê. Ev bi serê xwe wê weke rewşna çêker a weke temenê jîyanê wê biafirênin bin. Wê di dewama wê de wê, di awayekê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, çawa wê bi wê re wê, di awayekê de wê, ew wê ji wê tiştêkê ji tiştêkê wê çêbikê wê di wê de wê, aqilekê wê yê afrîner wê hebê ku ew bi wê karibê wê çêbikê bê.

Di awayekê de wê di wê rengê de wê, dema ku mirov wê hilde li dest wê, were dîtîna ku wê ev wê taqabûlî rewşek kimyewî jî wê bikê. Di wê temenê de wê rewşên kimyewî wê di awayekê de wê, bi tevlihevkirina tiştan û ji wan derxistina tiştan nû weke ku ew wê bi wê bikarbênin wê, di wê rengê de wê, karibê bi wê fahmbikê. Minaq mirov wê çayê biçênê û wê piştî wê di nava ava kelendî de wê li ser êgir wê ew wê çêbikê û wê ji wê avek sor ku ew weke 'çay' dihê gotin.

Di wê rengê de wê, minaq wê, şîrê ku wê hinek haveyn wê bê xistin li navê wê, rewşek weke ya mast û ankû panîr wê bê derxistin li holê. Dema ku wê, genom wê bê hêrtîna û wê ji wê savar were çêkirin wê, di awayekê de wê, ew wê, were çêkirin. Ev rewş wê, weke gelek rewşên din ku wê bîna pêşxistin wê di aslê xwe de wê weke rewşna xwezayî wê werina dîtîna û ser ziman. Lê di cewherê xwe de wê, ev rewş wê, ne

rewşna xwezayî bin. Wê weke rewşna çêker bin. Wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Ji tiştê derxistin û ankû derhanîna tiştê din wê di awayekê de wê, bi pêvajoyek vegûharîna wê re wê bibê. Dema ku wê şîr wê bibê mast wê, weke şîr wê nemênê. Yan jî wê dema ku mast hat xistin nava xwarinek weke ya meyrê de wê, ew wê weke xwe weke mast wê nemênê. Ev wê weke pêvajoyîna vegûharîna ku wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê, di serî de wê, karibê wê werênê ser ziman bê. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşa ji tiştê derhanîna tiştê din wê weke rewşek kimyewî a demên destpêkê ên şariştaniyê ku wê dem bi dem wê pêşkeve û wê, li wê were zêdetir kirin bê. ev wê, bi demê re wê, di awayekê de wê weke ku mirov wê dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman wê, di awayekê de wê, karibê wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, rewşa çêkeriyên weke bi xwarinê û hwd wê, di wê temenê de wê, pêwîst bê ku mirov wan di awayekê de wê hem ji aliyê têngînek kimyewî ve û hem ji ji aliyê wê tevlibûnên wê yên li nava hevdu ku wê ji wê tiştê din were derhanîn ve wê fahmbikê bê. Ev rewşa kirina nava hevdu a tiştan û ji wan derhanîna tiştan wê di awayekê de wê weke ku mirov wê, dibînê ku wê li ser zanîna xosletên tiştên weke şinayîyan û hwd re wê bibê. Minaq wê kesekê ku wê weke ku wê di nava kurdan de wê bê gotin ku ew zikê wê herê wê, xwarinên weke savarê, tahk û hwd wê bidina wan ku ew bixwûn. Yan jî wê, hajîrê û pela dara çinayê wê di nava hevdu de wê bikelênin û wê ava wê bidina vevexwartin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bê dîtin.

Wekî din wê kurd wê, dema ku wê li nava wan wê were dîtin wê nexweşiyên weke sorikan û ankû bi şorikketinê wê di nava wan de wê, zêde hebê. Li gorî wê, her mirovek wê carek wê di jîyane xwe de wê nexweş bikeve û wê ew jî wê nexweşiya sorikan bê. Ber vê yekê wê dema ku wê mirov wê were dema zarokatiya xwe wê, li bendê bin ku wê sorikan bikeve. Wê ber ku ew weke rewşek ku wê ji wê ti kesek nikaribê bi ravê wê were dîtin.

Di nava jîyane civakê de wê, di wê temenê de wê, dema ku wê li wê were dîtin wê, mijara sorikan wê dema ku wê kesê ku ew pêket wê, avê nedinê. Wê bi gotinên weke “aman ew bi sorika ketiya avê nedinê’ re wê were hanîn li ser ziman.

Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê mirov dikarê werênê ser ziman ku wê mijara **nexweşiyên zêhnî û yên fîzîkî** wê were dîtin ku

wê ji hevdû wê werina cûdakirin. Di dewama wê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê ji herdû aliyan re jî wê rêyên başkirinê ên ji hev cûda wê li wan wê were hizirkirin.

Wekî din wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di awayekê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê nexweşîyên zêhnî wê weke ku **emê li jêr li ser wê bisekin** in wê ji wê re wê rêyên afsûnî, falvekirinê û hwd jî wê bo wan wê werina bikarhanîn. Di aslê xwe de wê, ev ne tenê wê bo nexweşîyên zêhnê bi tenê bê. Wê bo nexweşîyên fîzîkî jî wê wusa bê. Wekî din di nava kurdan de wê, minaq ew daqên ku ew li zeniya xwe, pişta destê û guzekên lingên xwe çêdikin wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, hinek wateyên bi têgîna başkirinê ku wê li wê werina lêkirin jî wê hebê.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mijara başkirinê wê di wê temenê de wê, gelek rêyên wê yên ku wê werina pêşxistin wê hebin. Minaq rewşên bi nexweşîyên weke yên ketina hinavê mirov, ketina hastûyê maripiştê ê mirov û hwd re wê, di awayekê de wê, karibê wê werênê ser ziman. Ev nexweşîyên ku wê di encama rahiştina giraniyê de ku wê bi mirov re wê rûbidin bin. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, ev nexweşî wê di başkirina wan de wê, rêyên weke başkirinê wê avagerm, firkandin û di awayekê bêlabitinê û hwd de wê werina kirin de wê, mirov karibê wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, rewşa nexweşîyê wê weke rewşek teybet bê ku mirov wê, li ser wê bisekinê. Di wê çerçoveya têgîna nexweşîyê û başkirinê wan û ankû ji wan re dîtina dermanê û hwd ku mirov li ser wê bisekinê wê û ku mirov dokumek wan derxê wê di aslê xwe de wê bêhasab wê gelek rewşên nexweşîyê ên ku em dikarin di nava civakê de li kurdistanê ku wê, şêwaên dermankirin û başkirinê wan ku ew hatina pêşxistin kifşbikin wê hebin. Emê hinek ji wan di wê temenê de di herikina vê xabatê de emê li ser wan bisekin in. Bi wê minasebetê em dixwezî ku em balê bikişênina li ser wê mejiyê dermankirinê û ankû başkirinê ku mirov wê karibê wê li ser wê bisekinê. Mejiyê başkirinê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke ku mirov dibînê wê li kurdistanê wê çalak û hertimî wê aktiv bê. wê di wê temenê de wê rewşên weke yên başkirinê ku mirov wê di wê temenê de wê li wê bihizirê wê pîrr zêde wê hebin. Mejiyê başkirinê wê di wê temenê de wê di çerçoveyek civakî de jî wê bê dîtî û wê hildan li dest. Ber vê yekê me di serî de di destpêka vê xabatê de me destpêka bi navê

têgîna tendurusta civakê kir. Ber ku ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê fahmbikê bê.

Dema ku mirov jîyane mirov hilde li dest ku ew weke zindiyekê wê di çerçoveya sazûmanekê de wê hebê. Ev di nava xwezayê de wê ne tenê bo mirov wê wusa bê. Her wusa wê bo hemû zindiyên ku ew di nava xwezayê de hena jî wê wusa bê. Minaq di awayekê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, zindiyek wê minaq bo ku ew bijî wê xwarin û av jê re pêwîst bê. Wê weke rêgezê ku ew av û xwarinê nexwe û nevexwe wê nikaribê bijî. Ev wê, weke aliyekê wê yê ku ew bi hebê bê. Wekî din wê rewşên tevgerî ên bi çûnûhatinê û hwd mirov dikarê wê, weke çerçoveyek temenî a rêgezî ku wê weke ya av û xwarin û vexwartinê wê hebê bê. Wê di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring wê hebê bê.

Di nava jîyanê de wê mijare hebûn û rastiyê wê, di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê, di serî de wê, li ser wê bisekinê bê. Wê di awayekê de wê di nava jîyanê de wê ew rêgez wê, rengê û awayekê wê bidina jîyane mirov.

Di wê temenê de wê, di nava wê rewşa rêgezî de jî wê di awayekê de mirov wê, xwe bikê ku ew bikê rewşek baş de. Minaq wê, di rewşên weke yên tendurustê de ku mirov bi wê re bihizirê wê ji aliyekê ve wê, weke ku mirov di temenekê 'rast' de wan rêgezên jîyanî bişopênê wê weke ku wê di awayekê de wê, bi tendurustî bijî wê întibayekê wê bi mirov re wê çêbikê. Di wê temenê de wê, ev rewşa tendurustê wê, weke aliyekê ku mirov wê dikarê wê ji gelek aliyana ve wê fahmbikê bê.

Lê minaq wê, rewşên weke yên li ser tevgeran re bê û ankû rewşên din ên weke xwarinê re bê wê, xwediyê temenekê bi wê jî bê. Minaq wê di rewşna bi sazûmanî ku mirov bi hişmendiyek bi rêkûpêk wê biadilênê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê weke ku wê bijî. Minaq mirovekê ku wê di roja me de wê, bi wê bawerbikê ku ew hertimî ew werjişê bikê wê, di awayekê de wê weke ku ew di awayekê zindî de wê bijî, wê hertimê wê li xwe bê û wê bihêz bê. Wê di wê temenê de wê, weke ku wê, ji nexweşîyan jî wê bi xwe re wê dûrbikê. Di awayekê de wê weke rewşên ku wê qelewî û hwd ku wê mirov wê di rewşên xirab de wêbihêlê wê, di wê temenê de wê, rêyên qelew nebûnê ên weke bi kirina werjişê bê û ankû rêyên din ên weke xwe birçî hiştinê û hwd bê wê bi wê re wê bikê. Yan jî wê bi 'xwe girtinê' û zêde xwarin nexwarinê re wê, were kirin. Di wê temenê de wê, gotinên weke 'li nefse xwe

serwerbûyîn´ wê werina ser **ziman**. Wê weke ku wê xwe bi wê re wê di awayekê darêjkî de wê bide girtin wê bi wê re wê, di rengekê de wê ew wê bi wê re wê were fahmkirin.

Di aslê xwe de wê, di nava jîyanê de wê, her rewş wê, di ahenge wê de mirov bihizirê wê bi wê re wê hinek rewşên ku mirov wan fahmbikê wê hebê. Di wê temenê de wê, ev wê weke aliyna ku wê, di awayekê de wê mirov karibê wê bi wê re wê bihizirê bê. Wê di wê rengê de wê, rengên hizirkirinê ên ku mirov weke ji wê biêmin bê û bawerbikê wê di wê temenê de wê bi kirina wan re wê weke ku wê bigihijê tendurustîyek baş wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din wê bi wê re wê, li wê bihizirê wê mijare tendurustê wê, di her rewşê de wê, weke bi rewşa zindîbûnê û jîyankirinê ve wê girêdayî bê.

Di nava kurdan de wê, dema ku wê jinek wê bi welidê wê, ne wê hiştin ku ew 40 rojê wê tişî bibê ew tiştekekê bê û ankû heta ku ew zêde ji malê jî derkeve. Wê di wê temenê de wê, newê hiştin ku ew têkiliya wê bi fizîkî bi tiştên weke cismên ku ew dihên bawerkirin wê bandûrê lê bikê û ankû rewşên weke yên ku wê bi wan wê xwe xirab hîsbikê re wê bikê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giirng wê bi wê re wê were lê hizirkirin.

Di wê rewşê de wê, rewşa tendurustê wê dema ku mirov wê hilde li dest li kurdistanê wê di serî de wê di pêvajoyek dîrokî de wê bi mejuya wê re wê pêşî wê divê ku mirov wê werênê ser ziman. Lê ber ku em werina ser pêvajoyên wê yên dîrokî em divê ku wê werênina ser ziman ku wê, di nava civake kurd de wê, di awayekê de wê sazûmanek wê bi wê rengê wê bi wê re wê hebê. Di temenekê fahmkirinê de wê ev wê, di vegotinên wan de jî wê cihbigirê. Wê di awayekê de wê, minaq di ´vegotina şahmaran´ de wê bahsa kurikê ku ew ji aliyê şahmaran ve hatiya birin li dînya wê ku wî bi wê re têkiliyek bi destlêdanê û hwd kiriya wê, weke ku wê bi laşê şahmaran ve wê hebê wê bahsa ´pirtikbûyîna di laşê kurik de´ wê were kirin. Wê di wê temenê de wê, têgînek pêketinê weke ji hevdu girtinê û hwd wê bi wê re wê werê ser ziman. Heta ku wê armanca gihiştina li şahmaran jî wê bi armancak ´dermanî´ wê di nava kurdan û di vegotina wê de wê were ser ziman. Wê gotin ku wê heta ku ´şah, ji ava goştê şahmaran nexweşê wê, baş nebê. Bo wê armancê şahmaran were girtin û wê, bê kirin duqat û wê di du qazanan de wê were kelendin. Aliyê serî di qazanakê de û aliyê din di qazanakê de wê aliyê serî wê weke bi jahrî were ser ziman û aliyê din wê weke dermanê başkirinê wê

were dîtin. Dema ku wê kesê bûyî sedema girtina wê ku ew dihizirê ku ew dixwezê aliyê jahr vexwe û yê şah aliyê din didinê de wê, ew piştre wê weke bê dîtin ku aliyê şerî baş dikê ew wê hem baş bikê û wê hem bigihjênê hemû zanîna başkirinê a hemû deman. ..' Di wê rengê de hanîna wê ya ser ziman wê têgînek ku mirov wê dikarê di çerçoveya wê mijarê de wê bi gelek awayan wê fahmbikê jî wê bi xwe re wê bide nîşandin. ..

Di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê, rêyên weke yên başkirinê wê bi wê re wê were ser ziman. Ew beşa vegotina şahmaran a bi rengê ku wê şah wê nexweş bikeve û wê, gelek hekim û ankû bijîşk wê werin û wê bikin ku wî baş bikin wê her yekê wê jî aliyekê xwe ve wê xwediyê rêyîn başkirinê û dermanên wê yên ku ew wê bi wan re wê were sser ziman. Di nava vegotinê de wê dema ku ew di civatên kurdan de dihê vegotin wê ev wê yek bi yek şev li şevê were kirin û wê li dûv hevdu wê bi dirêjî wê were kirin. Wê di wê temenê de wê, tenê wê di wê beşê de wê weke ku wê dermanên ku wê werina ser ziman wê ku ew listeya wan were derxistin wê weke ku wê dermanxaneyekê wê bi serê xwe wê tişî bikin bin.

Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê bi wê re wê di awayekê de wê werênê ser ziman bê. Tendurustî wê weke ku mirov wê bi wê re wê kifşdikê wê di aslê xwe de wê di awayekê de wê weke ku wê, mijarek ku wê hertimî wê di navaroka wê de wê li ya baştir wê were lêgerin jî bê. Wê di wê temenê de wê, ew wê, di awayekê de wê were dîtin.

Di demên kevnera û berî wê de wê, rengê sazûmana tendurustî a başkirinê li herêmê

Di aslê xwe de ku mirov jî kijan aliyê ve wê hilde li dest wê were dîtin ku wê di çerçoveyek civakî de wê, di awayekê de wê weke ku mirov wê dibînê wê, têgîna tendurustê wê were dîtin. Wê di demên mesopotamîkî ên destpêkê de wê, pêvajoyên wê yên pêşketinê wê di awayekê bi sazûmanî de wê were dîtin ku wê pêşkevin.. Wê di wê rengê de wê berî wê ku em dikarin weke 'demên berî dîrokê' ên li herêmê jî wê di dewama wê de wê werênina ser ziman jî wê, di awayekê de wê li herêmê wê werina dîtin.

Di şêwayên dermankirinê û başkirinê ên berî dîrokê de wê, di awayekê de wê, weke ku mirov dibînê wê rêyên weke di rewşek rehetkirinê a weke bi dirêjkirinê de girtinê, dayina xwarinê, derxistina gîyanên xirab û

hwd wê, weke şêwayna ku wê bën ser ziman bin. Lê berî wê, di awayekê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşên nexweşîyê wê di awayekê de wê ji aliyê yên li dorê ve wê were dîtîn û fahmkirin. Mînaq wê, dema ku wê xwûn ji laş were wê, li bendê bimênin ku ew xwûn bisekinê. Yan jî wê wê bikina nava harî û ankû axê de. Di dewama wê de wê, şêwayên weke yên girêdanê wê piştre wê li dora pêşketina destpêka demên şariştaniyê de wê ew wê bibê.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê di awayekê de wê, werênê ser ziman ku wê mijara nexweşîyê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, were dîtîn. Wê kesê ku ew mir wê, di wê temenê de wê, cendekê wan wê li deverê beyer wê were hiştin. Wê di wê temenê de wê, ew wê, weke renekê defnkirinê wê were dîtîn. Wê di wê demê de jî wê, ew zindiyên din ên xwezayî wê werin û wê bixwûn.

Di demên li dora destpêka şariştaniyê de wê, hin bi hin wê, kifşkirina pêşxistina qabristanan û di wan de bicihkirina miriyan wê bibê. Wê ev jî wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, weke rewşek ku wê piştre wê, li ser hinek rewşên ku em, dikarin weke di çerçoveya bawerîyan de wan şîrove bikin ên weke totem, anamismê û hwd re wê pêşkeve. Wê weke ku mirov wê karibê kifşbikê wê ew jî wê bi têgînî wê totem jî û anamism jî wê gelek awa û cûreyên wê bi kirinî wê werina dîtîn ku wê werina pêşxistin.

Di wê temenê de wê şêwayên parastinê ên weke bi hevdû re mayinê wê, were dîtîn. Wê di wê temenê de wê, mirov wê hîsbikê ku ew bi hevdû re bi hêz in. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê, ew wê bikin. Wekî din wê rêyên weke xwe parastinê ên weke bi sitargehan jî wê di awayekê de wê pêşbixin. Ew jî wê, di wê de wê, xwe ji rewşên weke saqamê, baranê, berfê û hwd wê biparêzên. Wê dema ku wê ev li mirov bidin û ankû mirov li hemberî wan xwe ne parêzê wê weke ku wê, nikaribê wê rewşa xwe ya tendurustî jî wê di awayekê de wê biparêzê. Mînaq rewşên weke agir pêxistinê û xwe bi wê germkirinê wê jî aliyekê ve wê weke pêwîstîyek laşî jî bê. Wê di wê temenê de wê ew wê, were kirin.

Her çendî ku wê mirov wê pêwîstîya wê bi germiyê wê hebê jî wê di astekê de wê ew wê bigirê. Mînaq wê têkiliya wê germiyê wê dernekeve ya germiya laş. Wê bi wê re wê di ahengekê de wê hebê. Germiya laşî wê di laş de wê, bi temenekê ew dikarê bûharê çêbikê û wê bi wê re wê nemkirinê wê çêbikê bê. wê di wê temenê de wê, têkiliya germê û avê wê, di wê temenê de wê, di temenekê hevdû vegûharandinê wê bi laş re

ku wê çêbikê re wê di awayekê de wê çêbikê. Wekî din wê rewşên din ên weke yên gemiyê û zûwabûnê wê li aliyê derve ê çerm wê hebê. Lê ew jî wê di ahengek germî û şilekiyê û ankû şilbûnê bi aliyê hundir ê laş re wê bibê.

Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, elementên ku wê temenê jîyanê wê biafirênin wê di awayekê de wê, weke li gorî wan wê ew wê bibê. di nava kurdan de wê, roj, agir, av, ax û hewa wê weke pênc elementên teybet ku wê weke temenê jîyanê wê bèn dîtî bin. Lê gorî wan wê jîyan wê bi kombinyoneka di nava wan her pênc elementan re wê di awayekê de wê bibê û wê xwe bide domandin. Wê têkiliya bi ahenge nava elementan wê weke aliyekê din ê elementî weke di rengê elementa şeşem de wê, bê hildan li dest. Ev wê, weke têgînek elementî ku wê weke ku em çawa bi gotina 'hîsa şeşem' re wê dihênina ser ziman wê di awayekê de wê werênina ser ziman.

Di nava jîyanê de wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, şewayên jîyanê wê, dema ku wê bibin wê, çawa wê mirov wê di bin têhna rojê de wê bijî wê bi têkiliya wê û avê re bê. Av wê, dema ku wê di wê de wê zindbûn biafirê wê bi têhna rojê re bê. Wê dema ku av û ax wê têkiliya wan a bi hevdû re wê, bibê wê pêwîstîya elementa sêyem weke ya rojê û têhna wê hebê. Lê di wê temenê de wê, rengê têhna rojê weke zerî û ankû sorîya wê jî wê li gorî pêvajoyên wê yên hebûnê wê werina salixkirin. Minaq wê zer wê hinekî di temenek asayî û lawaziyê de wê were dîtî û salixkirin. Sor wê hinekî din wê hişk û bi bandûr û dîyar wê were salixkirin.

Wê di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê rewşa hebûna jîyanê wê di awayekê de wê, dema ku mirov wê li wê bihizirê wê di nava wan rewşên elementî de wê, were salixkirin. Em wê dibînin ku wê Mitra wê di çerçoveya wan elementan de wê salixkirinekê wê bikê. Wê di wê temenê de wê, awayekê din wê bi wê re wê, di wê temenê de wê li gorî rengê hizirkirina demê wê bi wê ew wê birêxistin bikê di temenê fahmkirinê de. Ew jî wê rewşa weke ya falvekirinê a li ser rewşên nexweşiyê, jîyanê, û serboriyên ku wê bibibin û yan jî yên ku ew bûna û hwd re wê bikê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di wê temenê de wê ew wê bikê ku wê werênê ser ziman.

Pergalek hizirkirinê a Mitra wê ji wê aliyê ve wê giring bê ku mirov wê, di wê temenê têgîna tendurustî û sazûmana wê ya hizirkirinê ku ew

bi wê dihizirê re wê fahmbikê. Wê di temenekê elementî û bi temenê têkiliya wan a li hevdu û pêvajoyên bûyînê û hwd re wê ew wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, rewşên elementî wê, dema ku ew di wê temenê de dihênê ser ziman wê di wê temenê de wê her rewşê û elementê wê bi têgînek vejenî wê salixbikê û wê werênê ser ziman. Piştî Mitra re wê yê ku wê rewşê wê bi zêdeyî wê di awayekê de wê pirr zêde wê di temenekê baş de wê salixbikê û wê aqilekê felsefeyî wê şîrovebikê wê Zerdeşt bê. Wê serdeşt wê di temenê salixkirina pêvajoyên jîyanî li ser wan temenên elementî re wê ew wê bikê ku ew wê bikê. Wê di wê temenê de wê ew wê bikê ku ew wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê têgîna tendurustiyê wê pêvajoyek ku wê bi wê re wê, weke di temenekê dualiteyî a weke 'tendurusta baş' û 'tendurusta nebaş' û anjî 'tendurusta xirab' re wê bê hanîn li ser ziman. Zerdeşt wê van aliyan wê di awayekê de wê ji xwe re wê bikê mijara û wê li ser wan aliyan wê bihizirê û wê bixxwezê ku ew temenekê fahmkirinê bi wê re ew çêbikê. Di wê temenê de wê Zerdeşt wê, van her pênc elementên bingihîn ku ew salixdikê wê di wê temenê de wê di rengê hizirkirinên wî de ew dihizirê û ew di temenekê jîyanî de wê dibînê. Minaq kurdan di awayekê de wê, têgînek salixkirinê a teybet wê di wê warê de wê, bi wê re wê pêşbixin. Wê di wê temenê de wê dema ku wê salixkirinê wê di temenê wan elementan de wê bikin wê di awayekê de wê, balê bikişênina li ser her çar elementan ku wê her yekê wê ji aliyekê xwe ve wê xwe bikê navend û wê her sê elementên din wê di xwe de wê berhevbikê. Minaq elementa hewayê ku wê temenekê jîyanê wê bi zindiyên ku ew diafirin û difirin re wê biafirênê. Lê bo ku ew zindiyên ku ew difirin ku ew bibin wê pêwîstiya elementa axê, av û ya germiyê wê hebê. Minaq zindiyên ku ew nafirin wê di temenê weke bi navendîtîya elementa axê re wê pêwîstiya bi elementa avê, hewa û germiyê wê hebê. Minaq wê ji aliyê elementa avê ve ku mirov wê hilde li dest wê zindiyên ku ew tenê di nava avê de dijîn wê bi wê hebin û wê pêwîstiya wan ji wê aliyê ve wê bi elementa axê, hewa û rojê wê hebê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, her element wê di awayekê de wê weke ku wê kombinyonek wê ya teybet bi yên din re wê hebê. Wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê bihizirê.

Di wê temenê de wê jî mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê werênê ser ziman ku wê, di wê rengê de wê elementên jîyanî wê her yekê wê weke ku wê ji aliyê xwe ve wê bi kombinyonekê wê awayekê wan ê pêşketinê wê hebê wê di dîmene duyem de jî wê di astek giştî de wê di nava jîyanê de wê, bi hebûnek ku ew bi hevdû re û ankû di zikhevdû de bijîn bi hevdû hebin re wê di awayekê de wê karibê werênê ser ziman wê hebê.

Di mijara fahmkirina elementa êgir de jî wê di wê temenê de wê ew jî wê weke aliyekê wê yê din ê jîyanî ku ew di wê temenê de wê, hebê û wê, di awayekê de wê bi wê re wê, di temenekê zûwabûnê û hwd de wê hebê bê. Wê di wê rengê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di awayekê de wê hebê.

Di aslê xwe de wê di serdemên kevnera de wê, li herêmê wê têtînek bi sazûmanî a di wê temenê de wê, di awayekê de wê di nava jîyanê de wê bi wê rengê li ser temen û bingihiniya elementî a di wê temenê de wê hebê. Di wê çerçoveyê de wê, dema ku wê li elementê wê were hizirkirinê wê ew jî wê bi wê re wê were hizirkirin ku wê her her element wê bo xwe bijî wê ji aliyê xwe ve wê, bixwezê ku ew ew hem bi serê xwe û bi yên din wê hebê. di wê temenê de wê yek bê yên din wê li gorî ku em di rengê hizirkirinê de dibînin wê nebê û neji. Wê di wê rengê de wê ew wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di serî de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di wê rewşê de wê, di mijara têtîliya fahmkirinê de wê, weke ku mirov wê dibîne wê têtîna 'bandûrê' weke ku em dibînin wê bi zêdeyî wê weke aliyekê giring a elementî wê di wê temenê de wê li wê were hizirkirin. Wê di wê temenê de wê, ew têtîliya nava elementan wê dema ku wê av û germ wê were cem hevdû wê, di kombinyonekê de ku ew li rejeyekê de bê girtin wê ew wê hevdû wê biafirênin. Wê bi hevdû re wê rewşên weke yên bûharê û hwd wê biafirênin. Di wê temenê de wê, ew sînor wê, weke sînorê jîyanê û hebûna wê jî wê di awayekê de wê were dîtin. Minaq ku wê tenê germî wê hebê wê li gorî wê dervî elementên din wê nikaribê jîyanê bi serê xwe biafirênê û bide domandin. Wê heman rewş wê bo rewşa elementên din jî wê wusa bê. Di nava rewşa fahmkirina têtîliya elementî de jî wê, bi heman rengê weke her pênc elementên ku me hanîna ser ziman wê pênc rewşên ku wê bi wê re wê di wê temnenê de wê bi giringî wê li wê were hizirkirin jî wê hebê. Minaq hişk, nerm, zûwa, şil û hwd wê, di wê temenê de wê weke rewşna kombînyonî ku

wê bi wê re wê li wê werina hizirkirin bin. Wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Di rewşên ji ya nerm li ya hişk û ankû ji ya şil li ya zûwa û hwd wê di wê temenê de wê, pêvajoyna kombînasyonî a elementî wê di wê temenê de wê bi wê re wê hebê. Di laşekê de wê ew rewş hemû wê bi temenekê elementî wê hebê. Di wê temenê de wê bo ku ew element temenê wan ê jîyanî hebê jî wê rewşên elementî ên ji aliyekê din ve weke ên şil, zûwam hişk, nerm û hwd jî wê hebin û ew wê di wê temenê de wê rewşek teybet wê bi wê re wê biafirên bin.

Di rewşên weke yên ji aliyekê din ê sêyem jî ve wê heman kombînasyon wê bi temenekê jîyanî weke ku em dibînin wê were çêkirin. Mînaq rewşa dijwarî, zelalî, germî, zaxmbûnî û hwd wê di awayekê de wê bi wê re wê, weke aliyekê din ê ku wê bi çerçoveyek têtgînî a elementî wê di wê rengê de wê bê xwestin ku ew werina fahmkirin bin.

Li gorî ku mirov fahmdikê wê di nava wê de wê rewşa jîyanê wê di awayekê de wê li wê were hizirkirin. Di nava jîyanê de wê, rewşên jîyanê wê dema ku wê li gorî wê mantiqê wê mînaq piçekê jî wê were labitandin wê ew piçlabitandin wê ji aliyekê elementî wê bi ber aliyekê din ê elementî ve wê bide birin. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê, di awayekê de wê, werênê ser ziman bê. Ber vê yekê wê her labitînên di jîyanê de wê, weke ku wê li gorî çî rêgezê wê werina kirin û yan jî wê li gorî wê bi çî hizrê wê werina kirin wê ew wê di wê temenê de wê giring bin. Wê di wê mantiqê de wê, bi kîjan aliyê ve wê bibin wê li wê werina hizirkirin. Wê di wê temenê de wê, her element ku wê bi aliyê wê ve wê, pêşkeve wê, di wê de wê, di awayekê de wê, li gorî wê labitînê wê bi aliyê xwe ve wê rengê wê herîkina jîyanê wê bide birin. Wê di wê rengê de wê ji elementê li elementê wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, temenê bandûrê wê hebê û wê bi wê re wê li wê were hizirkirin.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di nava jîyanê de wê, kurd wê bi wê jî wê bawerbikin ku wê di awayekê de wê her kirin wê li gorî demê û rewşa labitînê wê encamên wê hebin. Wê di wê temenê de wê li wê bihizirin û wê hizrên xwe bi wê werênina ser ziman. Kirinek ku ew berî hingî ew hatibûba kirin wê ew kirin wê encama wê cûda bê. Wekî din ku ew di demek piştire bû wê encama wê cûda bê. ew wê ne tenê wê bi temenekê hizirkiî wê wusa bê. Wê, bi temenekê elementî wê wusa bê.

Di wê rengê de wê, di awayekê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara elementî bi têngîna labitînê û ankû tevgerê, bêtevgerîyê, lez û seknê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê li ser wê temenê wê werina salixkirin. Ev jî wê weke rewşna ku wê jîyan wê di wan re wê derbas bibê di pêvajoyên xwe yên bûyîn de.

Wekî din wê jî mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijara rewşa hizirkirina rewşa jîyanê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, di xwe de wê, di heman rengê de wê, van her çar rewşên weke bi tevgerîyê, bê tevgerîyê, lezê, seknê û hwd wê, bijî. Wê di wê rengê de wê, ev wê, weke rewşna ku wê bi wê rengê wê di çerçoveya jîyanî de wê li wê were hizirkirin. Ber vê yekê wê dem bi dem wê ew pirs wê li wê were kirin ku mirov çawa sekinî bê di cihê de xwe bi tevger a û yan jî di seknekê de bilez bê wê di awayekê de wê li wê were hizirkirin. Ev wê, di awayekê ahengî a weke ku wê hemû rewş wê, di awayekê de wê bi hevdû re wê di awayekê de wê bi hevdû re wê xwediyê wê ahengê bê wê li wê bê hizirkirin. Wê di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di wê temenê de wê li wê bihizirê bê.

Di mijara têkiliya jîyanî a di nava van aliyên elementî ên cûr bi cûr de jî wê di awayekê de wê bi hevdû re wê hebê. Minaq beremberê elementa zûwa agir, beremberî elementa şil av, beremberê elementa hewayê bûhar û hwd wê, di wê temenê de wê, li wê were hizirkirin. Wekî din wê di awayekê din de jî wê rewşên elementî ên dawî wê bi wê re wê, di awayekê de wê li wê were hizirkirin. Minaq beremeberê wê bi elementa axê hişkûn, bi elementa avê rahnbûn, bi elementa hewayê nermbûn û hwd wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê bihizirê bê. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di wê temenê de wê mijara fahmkirina wê her elementê wê di xwe de wê bi kombinasyonên bi elementên din re ku wê bi xwe re wê çêbikê re wê di wê temenê de wê bi wê re wê hebê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê, di awayekê de wê bi wê bihizirê û wê, di awayekê de wê werênê ser ziman bê. Di mijara fahmkirinê de wê, di wê temenê de wê, dema ku wê rewşa fahmkirinê û ankû derkkirin û têngihîştinê wê were fahmkirin wê li ser ziman wê bi rewşa elementî a têkiliya nava van elementan a bi awayekê pirrdîmenî re wê biafirê. Wê di wê rengê de wê ew wê, weke aliyekê elementî ê bêreng û bêawa wê were dîtîn û wê were lê hizirkirin bê. Di wê temenê de wê, têngîna ya fîzîk û ya nefîzîk û hwd

wê, di wê temenê de wê weke têtîneka ku wê, di wê de wê li wê were hizirkirin û ankû wê bi wê re wê were hizirkirin û wê were ser ziman bê.

Ev rewşên weke bi têtînek elementî ku ew bi têtînek fîzîkî bê û ankû bi têtînek ne fîzîkî bê ku ew werina ser ziman jî wê di awayekê de wê, weke aliyna hizirkirinê ên ku mirov dikarê di awayekê de wê bi wê rengê wê, di temenekê de wê bi wê re wê bihizirê bê. Di aslê xwe de wê, rewşa elementî wê, di wê temenê de wê, di awayekê wê mirov karibê wê weke aliyekê wê yê giring wê di serî de wê fahmbikê bê.

Di nava jîyanê de wê, di wê rengê de wê, rewşên elementî wê, di awayekê objektiv de wê li wê were hizirkirin. Wê ne tenê bi rewşên fîzîkî û ankû bûjenî wê di wê temenê de wê bi wê têtîneka wê li wê were hizirkirin. Wê bi wê re wê li rewşên ne-fîzîkî û ne-bûjenî jî wê di wê temenê de wê bi wê re wê li wê were hizirkirin. Di aslê xwe de wê, di rewşa fahmkirina wê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Em li vir wê jî wê di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirin ku wê rewşa elementî wê, di wê temenê de wê hê gelek aliyên wê yên ku wê di wê temenê de wê bi wê werina hizirkirin wê hebin. Zerdeşt wê di dewama Mîtra de wê di wê temenê de wê bixwezê ku ew felsefeyekê bi têtînek elementî wê derxê li pêş. Wê di wê temenê de wê, bi wan aliyên elementî re wê bihizirê û wê xwediyê şewayekê hizirkirinê bê. Di felsefeya zerdeşt de wê, di aslê xwe de wê ev alî wê weke aliyna ku wê di çerçoveyek kombinyonî a bi fahmkirina temen û hebûna jîyanê û hwd re ku wê karibê li wan wê were hizirkirin jî bin.

Di wê temenê de wê di awayekê de wê bi wê re wê temenê kûrbûnê wê di awayekê de wê bi wê re wê bê xwestin ku ew were çêkirin. Wê di wê çerçoveyê de wê, bi wê temenê wê, kûrbûna ku ew were çêkirin wê li ser wê wê temenê wê re wê bê xwestin ku wê fahmkirinek jîyanî wê were çêkirin. Di wê temenê de wê, di nava jîyanê de wê, li gorî wê mantiqê wê bûyîn jî û wê rewşên weke yên nexweşiyê û hwd jî wê bi bamdûra nava elementan a bi têtîliyî ku ew bi hevdu re didênin re wê bibê wê, were fahmkirin.

Wekî din wê têtînek din jî wê hebê. Di wê temenê de wê, ber vê yekê wê dema ku wê nexweşiyek wê were başkirin wê di serî de wê, di nava wê rewşê elementî de wê kîjan alî wê pêşî wê lê zêde bê û wê sedema wê rewşa 'nexweşiyê' wê biafirênê wê pêşî ew bê xwestin ku ew were fahmkirin. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring jî wê ew wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di rewşa elementî de wê, di nava

laş de wê minaq wê elementên weke hesin û hwd wê bi elementên din re wê hebê. Lê yek ku wê asta wê zêde bibê wê di wê temenê de wê, ew wê bi wê re wê, were dîtî ku wê bi aliyê xwe ve wê jîyanê wê berê wê bidiyê û wê di wê temenê de wê karibê bibê temenê kombasyonên din ên ku ew deformeyê di laş de çêbikin û ankû xirabûnek weke bi başbûnê û hwd ew bidina çêkirin. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê bide çêkirin.

Di mijara fahmkirina rewşa jîyanê û rewşên ku wê bi wê re wê biafirin wê di wê rengê de wê, bi temenekê wan wê çawa werina werina fahmkirin di wê çerçoveyê de wê li wê were hizirkirin. Wê demê wê li gorî wê were hizirkirin ku ew wê ahenge ku ew xirabû ku ew bûya temenê wê nexweşiyê wê rastbikê wê bi wê re wê, rewşa hebûna laşî û hwd jî wê bi wê re wê xwe bi wê re wê bidest rastkirinê wê bikê. Ev jî wê bi rêya rewşên weke bi wê aliyê ve ên weke tevgerê, sekne û hwd re wê bibê. Wê di wê temenê de wê, ev wê weke rewşna ku wê bênavber wê di hebûnê de wê hebin bin. Bıqasî ku wê li gorî wê mantiqê sekn di xwe de wê, tevger bi astek lezî wê bihawênê wê di awayekê de wê bi aliyên din ên bi wê rewşa elementî û fahmkirina wê re jî wê di wê temenê de wê, ew wê, hebê. Wê di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di wê temenê de wê fahmbikê bê. Ev di rewşên jîyankirinê de jî wê wusa bê. Minaq wê bi gûhartinên piçûk jî wê li gorî wê mantiqê wê karibê encamên mazintir xwe bi wê re di nava jîyanê û pêvajoyên wê de xwe bidina dîyarkirin.

Di nava jîyanê de wê, çî wê çawa wê were fahmkirin wê li gorî wê hertimî wê awa û mantiqek wê hebê. Wê di wê temenê de ew wê karibê were fahmkirin. Ber vê yekê wê gotina 'cewherê' wê li wê were hizirkirin. Li gori wê, têgînê wê gotina cewherê wê were li wê hizirkirin.

Di nava jîyanê de wê, rewşên weke yên ku wê temenekê xirab û bi wê xwe nebaş hîskirinê ku wê biafirênin wê, di awayekê de wê gotina yan 'xwe ji nava wê rewşa nebaş bide alîkî wê were ser ziman û yan jî wê, gotina wê, bi gûharînan re wê, di wê temenê de wê, temenê wê yê ku ew rewşa nebaş bi wê diafirê wê bide gûharandin. Wê êdî wê bi wê rew wê mirov wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê weke ku wê baş wê hîsbikê. Di wê temenê de wê, xwe baş hîskirin wê weke aliyekê ku wê bi têgîna tendurustê re ku wê mirov wê karibê li wê bihizirê bê.

Di nava jîyanê de wê, mijarên weke yên bi wê hizirkirinê ên di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, karibê li wê were

hizirkirin bê. Di aslê xwe de wê, di rewşa mijara hizirkirinê de wê, di wê temenê de wê, şewayê fahmkirinê û hildana li dest wê weke aliyekê ku wê di wê temenê de wê bi wê were fahmkirin jî wê hebê. Di ziman de wê her gotinên ku em li gorî rewşan bi wate dikin wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin. Wê, di wê rewşê de wê, rewşa hizirkirina li rewşê wê, weke awayekê ku mirov wê, di wê temenê de wê li wê bihizirê bê. Di mejî de wê, gelek rewşên ku mirov xwe bi wan baş hîsdikê û an jî xwe bi wê ne baş hîsdikê wê bibin. Ev jî wê di awayekê de wê bi rewşa hizirkirina mejiyê mirov û girêdanên fizyolojikî ku wê bi gotinê wê di şewayekê bihişmendî ku wê weke bên derkkirin bi têgihîştinî ve wê girêdayî bê. Wê di wê rengê de wê mijara hizirkirinê wê, weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê, hizirbikê bê.

Lê aliyekê din jî wê ew bê ku wê dema ku wê di nava elementan de wê were hizirkirin wê, di wê temenê de wê di temenekê weke konsentrebûyînek bi wê hebê ku wê, di awayekê de wê xwe di awayekê de wê, bi aliyekê ve wê bidina bitevgerkirin. Di wê temenê de wê, di nava xwezayê de wê, her tişt wê bi mantiqê wê, weke ku wê pêş ve wê biherikê û wê di wê temenê de wê, li ser wê re wê di awayekê de wê, wê rengê tevgeriyê wê hebê. Minaq wê, dema ku mirov wê, hêkekê ji deverek bilind bi ber jêr ve berdê wê, ew hêk wê bi jêr ve wê bixindirê. Wê bi ber jor ve wê neçê dema ku ew hat berdan. Ev wê, weke aliyekê jîyanê û bayê rengê herikina jîyanê wê bi xwe re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin bê.

Di nava wê de wê, rewşa jîyanê wê li wê were hizirkirin. Wê di wê temenê de wê rewşên weke yên nexweşiyê û ankû bi tendurustê ku mirov karibê wan fahmbikê wê werina ser ziman. Di têgîna dualiteya gotina tendurustê de wê, di awayekê de wê, di zikhevdû de wê di awayekê de wê, herikin wê hebê. Wê di wê temenê de wê, weke du aliyên ku ew çendî bi aliyekê ve jî diherikin û herin jî wê weke hevdû bi aliyên vajî hevdû ve jî wê bidina kişandin. Minaq wê weke kesek ku ew piçûk a ew mazin dibê. Wê dema ku wê mazin bibê wê gelek rewşên fizîkî wê rûbidin. Ew rewşên fizîkî wê di awayekê de wê rewşa jîyanê wê bi renekê û ahengekê wê bi xwe re û wê bi rengê jîyane mirov re wê li gorî xwe wê bidina afirandin. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê reşwên fizîkî wê, di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, her rewş ku wê bi têtîna dualiteyê wê weke ku wê Zerdeşt wê werênê ser ziman wê di mantiqekê de wê weke ku wê ya vajiya wê jî wê hebê. Di wê temenê de wê, tişt wê ber vê yekê wê weke ku ew li wê bihizirê wê di ti awayê û demê de wê weke xwe nemênê. Têtîna her tişt vajiya xwe di xwe de dihawênê û wê di wê de wê ew bi aliyê ku ew heriyê de wê vajiya wê jî di wê de wê bi aliyê vajî wê de wê bikişênê wê, di wê temenê de wê weke têtînek destûrî a xwezayî ku wê bi wê rengê mirov karibê wê fahmbikê. Tişt weke hesin dema ku wê bi rizê û aliyê wê yê ku ew li dijî wê rizîbûnê xwe digirê û ankû li berxwe dide wê, di wê temenê de wê hebê. Wê di wê de wê li ser wê temenê wê bi rêgezî wê bigûharê. Wê ew gûharîn wê di awayekê darêjkî de wê bibê. Lê heta ku tişt were wê asta pêvajoya vegûharîna giştî a darêjkî wê gelek pêvajo û awayên gûharînê ên teybet wê di xwe de wê biafirênê û wê bi wê re wê herê. Di wê temenê de wê, ev têtîna wê dema ku wê di rewşek tendurustî de wê were fahmkirin wê bi wê rengê wê were fahmkirin ku wê, nexweşî wê pêşî wê destpêka wê ya bi pêvajoyî wê hebê û ew zûtirîn were kifşkirin wê berî ku ew rewşên bi wê biafirin wê karibin bi awa û rengê din û bi aliyekê din ve ew gûharandin bê dayîn çêkirin.

Di wê rewşê de wê di mijara têtîna rastiya wê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê ev wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin ku wê, pêvajoyên jîyankirinê wê, di wê temenê de wê, hebin. Her dem wê di wê rengê de wê, bi fektorên bandûrî ên li wê re wê hebê. Wê di wê temenê de ev wê di nava şertûmercên xwe yên weke bi xwarinxwarinê bê û ankû bi rewşên din ên weke bi rengê hewayî ku ew bandûrê li hebûna me ya fizîkî û hwd dikin û hwd bê.

Di rewşa têtîna rewşa hebûnê de wê, ev alî wê weke aliyê ku mirov karibê wê ji gelek aliyên din ve wê, li ser têtîna elementên bingihînê ên jîyanî re wan fahmbikê. Ev wê di demên kevnera de wê li herêmê wê pîrr zêde wê li ser wan wê hizirkirin wê bê kirin. Wê zanînek wê pîrr zêde a kûr wê di wê temenê de wê hebê. Di wê çerçoveyê de wê li herêmê di navbera herdû çemên diclê û firatê de wê, ev rengên hizirkirinê wê bi sazûmanek fahmkirinê ku wê ne tenê wê bi hizrî wê di awayekê şenber de wê, bi çerçoveyek tendurustî û têtîna wê re ku wê were fahmkirin jî bê.

Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, dema ku em van aliyan baş fahm nekin emê nikarin pergale tendurustê a herêmê ku ew hebûya û xwediyê pêvajoyên kûrbûnê ên di xwe de na wê bi başî fahmbikê. Ev wê, di

awayekê de wê weke aliyna ku mirov karibê wê di temenê de wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara tendurustiyê wê di wê temenê de wê li herêmê wê dema ku mirov wê di demên kevnera de wê hilde li dest wê di sê awayên ku ew hevdu temen dikin de wê fahmbikê. Yek wê di çerçoveyek giştî de wê weke ku me hinekî li jor hanî di çerçoveya ahenge nava elementan û bi wê re hewldana di temenekê baş de xwe gihandina awayekê jîyanê bê. Awayê din jî wê li ser rewşên nexweşiyê ên şenber bê ku wê, weke birin û ankû nexweşiyên bi hinavî û ankû hundirînî ku wê bibin wê li ser wê temenê de wê, dermanên weke ji şîniyan û ankû nebetan ku wê bo wê were çêkirin bê. Di dewama wê de wê weke aliyê din ê sêyem jî wê, di rewşên weke yên rûhanî û hwd ku wê di temenê weke bi têgînên pêşdîtinê û hwd ku wê çawa wê ew kes baş bibê û ankû nebê wê di wê temenê de wê, di awayekê de ku mirov karibê wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, pergalek tendurustiyê a demên kevnera wê di awayekê de wê mirov dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê, di çerçoveyek bi sazûmanî de wê fahmbikê. Lê di çerçoveya aliyê din ê sêyem de ku wê di demên piştê wê hin bi hin wê derkeve li pêş de wê, dikarê wê di awayekê de wê bi hinek aliyan wê werênê ser ziman. Hinek rewşên ku wê weke bi rêyên 'pifkirinê' û ankû 'weke çêkirina nivîştan' di nava kurdan de wê ev alî wê weke aliyna ku wê di rewşên nexweşiyê de wê hem ji nexweşiyên fîzîkî û hem jî ji nexweşiyên zêhnî ên weke bi derûnî ku ew rû didin re wê, werina bikarhanîn bin. Ev alî wê weke aliyekê ku mirov wê karibê wê ji çend aliyan ve wê hilde li dest bê. Di serî de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê ew bê ku rewşa afsûnê û çerçoveya têgînên bawerîyî ku wê bi wan wê serî li rêyên başkirinê wê werina xistin bin. Çendî ku wê têgînek weke bi wê bawerkirinê a bi rengê weke 'nexweşî weke dayinna ji xwûdê na' ku wê werina herêkirin jî lê di aslê xwe de wê, di kirinê (piretikê) de wê, di awayekê de wê, bi rengê wê bi şewayê dîtina dermanan û pêşxistina rêyên başkirinê û hwd re mirov dibînê ku wê di temenekê xwezayî de wê, nêzîkatîyekê wê bikin. Wê weke ku wê sedema nexweşiyê bi wê rewşa hebûna kes û laşê wê kesê re wê werênina ser ziman wê, di temenekê xwezayî de wê nêzîkatîyê wê bikin û wê bi wê re wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê, were dîtin.

Di nexweşîyên zêhnî de wê gotina 'mejiyê wê levketiya' û hwd wê di awayekê de wê, werina ser ziman. Wê di wê temenê de wê, gotinên weke wê, di awayekê de wê, bi têtînek weke ya ku wê, di wê çerçoveyê de wê li ser wê esasê wê xwe bide dîyarkirin. Di nava jîyanê de wê, di wê temenê de wê wateyên ku wê li vê gotinê wê werina kirin wê gelek bin. Minaq wê wateyên weke nizanina ku mirov çî bê, ji aqil dûr axiftin û kirinên pêşxistin, ne rehet bûn û hwd wê weke aliyna ku mirov wê karibê bi wê re wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê, di wê çerçoveyê de wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê mijare nexweşîyên derûnî de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê din jî wê, di wê temenê de wê, dikarê werênê ser ziman ku wê, di rêyên axiftinê wê weke ku mirov dibînê wê werina bikarhanîn. Gotinên weke 'biaxiftin hanîna ser rê', 'biaxiftinê haşkirin', 'biaxiftinê pê dana fahmkirinê' 'biaxiftinê dîtîna rastiyê', 'biaxiftinê xwe rastkirin', 'biaxiftinê têtîhiştin' û hwd wê werina bikarhanîn. Lê wekî din jî wê, di wê temenê de wê, di wê rewşê de wê, bi gotina 'hiş ji serî çû' re ku wê werê ser ziman wê di wateya weke ne li xwe bûnê û hwd re wê, were fahmkirin.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê têtînen weke bi gotinên bi wê rengê re wê, di awayekê de wê, weke ku mirov dibînê wê ji gelek aliyan ve wê pêşkevin û wê xwe bidina dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mijara axiftinê û bi axiftinê başbûnê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê ku wê, bi wê were hizirkirin bê. Di awayekê de wê, ev jî wê weke ku em dibînin wê, weke ku wê bi 'zaroyên har' û ankû 'zaroyên harbûniyan dikin' û hwd re bê wê, bîna ser ziman ku wê weke ji wan re wê demek bo xwe rastkirinê, haşbûnê û fahmkirinê wê pêwîst bê. Di wê temenê de wê gotina weke demek pêwîst bê, wê di wê temenê de wê, li ser wê esasê wê weke aliyekê ku wê bi wê re wê were lê hizirkirin bê.

Di aslê xwe de wê, di wê di wê rengê de wê, kesên ku weke di nava civakê de ku wê werina bi navkirin weke 'dîn' jî wê di wê temenê de wê, ew jî wê weke kesna ku wê bi demê re wê başbibin wê werina ser ziman. Wê di wê temenê de wê yan wê di hal û rewşa xwe de wê bîna hiştin û yan jî wê li devereke bîna hiştin ku ew hertimî li wir li wan alaqayek were danîn nîşandin. Ev jî wê weke bergira ku wê ji wan re ba.

Di rewşên derûnî û ankû zêhnî de wê, di wê temenê de wê, hinek bergirên din jî wê ji wan re wê hatiba kirin. Wê bi kesna weke ku ew

weke ku ew ji wan re biaxifin û weke ku wê di nava civakê de wê bënina ser ziman 'wan bënina ser hîdeyetê' wê, biheta kirin. Wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê weke kesên ku ew gotinên wan bi bandûr wê li wan kesan wê binerîyan. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê, di dewama wê de wê, werênê ser ziman bê

Di aslê xwe de wê, di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, mirov dikarê werênê ser ziman ku wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê wê yê din wê were dîtin. Di nava jîyanê de wê ev rengê axiftinê a bo 'haşkirinê', 'bihîdeyetkirin' û an jî bo dabana fahmkirin ku ew di kirinên xwe de ne rast tevdiqerihê û ankû weke kirinên wan di danîşandinê hevdu nagirin û hwd re wê karibê wê fahmbikê. Di wê rengê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di serî de wê bi wan re wê fahmbikê bê.

Di nava jîyanê de wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di wê temenê de wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, dikarê wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê rewşê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, fahmbikê bê. Di aslê xwe de wê, di mijara aliyên derûnî û ankû kirinên ku em di wê çerçoveyê de wan werênina ser ziman ku wê çawa wê ji wan re wê rêyên başkirinê wê werina pêşxistin wê mirov karibê gelek aliyan di wê temenê de kifşbikê û wê werênê ser ziman bê.

Aliyê derûnî wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke ku mirov dibînê wê bi zêdeyê wê, di rengê 'fahmkirinê' û 'dîtina bi aqil' re wê lê were nerîn û wê di wê temenê de wê ew wê were fahmkirin. Ber vê yekê wê, di nava civakê de wê, di wê temenê de wê, dema ku wê bahsa axiftinê wê were kirin wê li kesên ku weke 'gotinên wan zêde bi bandûr' wê werina lêgerîn. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê, karibê wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, di wê temenê de wê, mirov dikarê fahmbikê ku wê mijara axiftinê wê di wê temenê de wê, hinek aliyên din ên weke ku wê di rewşên weke 'diyagnosê' de wê, di wê çerçoveya rewşa aliyê derûnî wê li wê bihizirin wê bibê. Ew jî wê, rewşên weke ji malê dîrkirin û deverên weke 'mişahîx' ku wê werina binavkirin birina li wan deveran bo başbûnê. Di wê temenê de wê li wan deveran wê çawa wê baş bibê wê li wê were hizirkirin. Wê, di dewama wê de wê, hinek rewşên weke yên ku wê hinek rewşên weke yên dermanî

ku wê, tiştina wê bo kesên bi wê rengê ên ne li xwe bin ku wê bîn pêşxistin jî wê hebê.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di wê rengê de wê, dikarê wê fahmbikê wê di wê rengê de wê, werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, kirinên weke yên dayina dermanan bo rewşên bi wê rengê wê, di awayekê de wê, ev wê, di her demê de wê ji rewşên şînayîyên xwezayî ku wê werina pêşxistin wê bibin. Wê di wê rengê de wê, ev wê, weke aliyekê ku mirov wê werênê ser ziman bê.

Aliyekê din jî wê li dora herêma kurdistanê a cizirabotanê ku min ew di nava gel de dît wê, di wê temenê de wê kesên ku ew di wê temenê de wê, xwediyên nexweşiyên weke nexweşiyên derûnî û hwd bin wê, li laşê wan pêşxistina 'firkandinên şîyariyê' wê bîn kirin. Wê di wê temenê de wê, firkandina kefa mista dest, piştta dest, çeng, pişt, deverên weke zik, sing, herdû aliyên anîya serî, qamçik û hwd wê, weke deverna ku wê bi awayekê nazik û hêdîka wê werina firkandin bin. Wê di wê temenê de wê ev jî wê di awayekê de wê bi wê re wê, were dîtî ku ev kes wê dema ku ew rewş wê bi wê re wê werina kirin ew jî wan rewşên firkandinê fahmbikê ku ew lê dihê hizirkirin û ew bê gihandin li hêstek weke ku ew ne bi tenê ya û ankû ew bi wê rengê tiştina nû bi wê rengê di mejî de weke ku wê di nava gel de wê bê gotin 'bên bîrê' bê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê ev wê, weke aliyekê ku wê, di wê temenê de wê, werina pêşxistin bin.

Ev rewş wê ne carekê wê gelek caran wê bi awayekê hem periodikî û hem jî dikarin yekcarê jî bo kesekê werina pêşxistin. Wê ew wê, li gorî rewşa ku ew bi wê dihê kirin wê werina kirin bin. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê ev rewş wê weke rewşna ku wê di nava gel de wê, di temenekê belavkirina tendurustê de wê di warê rewşên bi wê rengê ên derûnî de ku wê werina pêşxistin bin.

Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê jî wê werênê ser ziman ku wê rewşa wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê ev rewşên derûnî wê, di awayekê de wê, bi tewirandina deverên laş weke bi rewşên firkandinê û hwd re wê di awayekê de wê mirov karibê wê bibênê. Di rewşên tewirandinê wê li gorî zêdegiranîya rewşê wê bo di mejî de wê, çawa wê, rewşên weke bi hinekê zordayinê gûharandinê ew bi wê re çê bikin bin. Wê di nava gel de wê, weke 'rewşên bo şîyarîyê ên tewirandinê' wê werina bi navkirin û ser ziman.

Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê werênê ser ziman ku wê, di wê rengê de wê, fahmbikê ku wê rewşa nexweşiyên zêhnî wê di wê temenê de wê weke başkirina wan wê bi 'rewşên weke bi wan mudahale li mejî kirinê' re wê bên kirin û wê werina fahmkirin. Wê di wê temenê de wê heta ku wê di hinek rewşan de wê rewşên weke 'girêdanî' û 'li hesanê piştê' li ardê demek dirêj wusa di qaymekê de bi girtinê re wê hiştinê re wê ew jî wê werê kirin. Ev jî wê di nava gel de wê weke rewşên ku wê bi zêdeyî wê li rewşên derûnî ên giran wê bên pêşxistin. Li herêmên cizira bota, nisêbîn û heta qamişlo ên herêmên kurdistanê wê ev wê dem bi dem wê weke şêwayna başkirinê ên ji rewşên xirab ên zêhnî û hwd ku wê werina başkirin wê li wan wê werê dîtin. Di wê temenê de wê, dema ku wê ev wê werina kirin jî wê di awayekê de wê, çawa wê ku mirov wê, di şêwayekê de wê, "weke ji wê zêhna xirab were dûrkirin" ku ew êdî li wê nehizirê wê bi wê armancê ew wê were kirin.

Di dewama wê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê, di wê temenê de wê di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di aslê xwe de wê rewşa nexweşiyên zêhnî wê, di wê temenê de wê, dema ku mirov wê balê bikişênê li ser wan wê di nava gel de wê weke ku mirov dibînê wê gelek şêwayên wê yên ku wê li herêmên ji hev cûda ên kurdistanê ku wê werina dîtin wê hebin. Li herêmên weke yên dersimê û heta Amedê û Semsûrê jî wê rêyên weke dest ser serî de birin, firkandin, di nava avê de kirin û derxistin, di nava komek civakê de wê, dirêjkirin û lê axiftin û hwd wê weke şêwayna ku wê werina bikarhanîn bin.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê rengê de wê, ew wê were dîtin ku wê rewşên nexweşiyê ên ku wê mirov dikarê werênê ser ziman ên weke rewşên nexweşiyê wê, bo wan re wê rêyên ji hev cûda wê werina bikarhanîn. Li herêmên serhadê ên kurdistanê wê di awayekê de wê ji herêmên agirî û heta deverên weke çêlê û hwd wê, di awayekê de wê rewşên derûnî wê di awayekê de wê, di wê rengê de wê, bi axiftinê, dest bi ser serî de birinê, rêyên weke şîretkirinê û hwd wê, werina bikarhanîn. Kêm carna ku mirov jî wê re şahidiyê dikê wê li mirov xistin jî wê, weke bi şaqaman li rû xistin û hwd re wê, di awayekê de wê, weke rewşna ku wê bi wê 'çawa wê werina hanîn li xwe' wê bo wê ew wê werina kirin.

Di dewama wê de wê ev wê weke aliyê ku wê di wê temenê de wê werina bikarhanin bin. Di rewşa nexweşiyên zêhnî de wê, were dîtin ku

wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, were fahmkirin ku wê li ser temenekê fîzyolojikî re wê, di awayekê de wê rêyên mudahaleyê wê di wan şewa û rengan de wê li wê werina pêşxistin.

Di awayekê din de jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, rewşên derûniyê wê, aliyekê wê yê din jî wê bi şîretlêkirinê re wê were ser ziman. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê ev gotin ku wê di wê çerçoveyê de wê wateyên ku wê li wê dihên kirin jî wê hinekî wê teybet bin. Wê, di wê temenê de wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, di awayekê de wê weke aliyna ku wê mirov dikarê bi wê re wê fahmbikê wê rewşa derûniyê wê weke ku wê were fahmkirin wê, bi rêyên axiftinê wê were ser wê sekin in. Di alsê xwe de wê, li gorî asta wê, rêyên axiftinê wê werina bikarhanîn. Mirov wê dibînê û kifşdikê ku wê, di awayekê de wê, “weke pêvajoya pêşî a başkirinê” û ankû “pêdana fahmkirinê” wê rêya axiftinê wê di wê temenê de wê, were bikarhanîn. Di wê temenê de wê dema ku wê di wê temenê de wê ev têrê nekir ku mirov wê, bi wê baş bibê wê êdî wê di dewama wê de wê bergirên din wê werina kirin. Heta ku wê rêyên weke rebukê lêkirin wê bê kirin. Wê di wê temenê de wê pêşî wê ev rêyên weke bi hişk û gotinên xirab axiftinê wê weke “rêyek bi wê hanîna li xwe” û ankû “weke rêyek bi wê ku ew bikeve farqe kirina xwe de “ wê li wê were nerîn. Di wê temenê de wê di awayekê de wê ev wê bi wê rengê wê, li wê were hizirkirin. Di nava gel de wê, bi wê rengê çûna ser gel de wê, gelek caran wê weke ‘riswakirin’ jî wê were dîtî û ser ziman. Lê ev wê, di awayekê de wê, armancên wê kirinê wê weke şîyarkirinên ku ew bi wê mirov karibê were li xwe ku ew di mejî de bîn çêkirin wê bi wê armancê wê werina kirin.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşa fahmkirinê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe di awayekê de wê bide çêkirin. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê giring wê, di nava gel de wê li wê were hizirkirin. Di mijara hizirkirinê de wê, mirov dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman ku wê, ev jî wê, weke rewşek ku wê bi wê re wê, werê kirin bê. Ji aliyekê din ve jî wê weke ku em li herêmê di nava civake kurd de dibînin wê rêyên ‘êş pê dana kişandinê’ wê weke aliyna din wê werina bikarhanîn. Wê di wê temenê de wê, li gorî sînorekê wê êşkişandinê ku wê bi wê re wê, weke ku wê di mejî de wê ew bi wê bikeve farqe xwe de

wê bi wê re wê ew wê were kirin. Ev jî wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê, di serî de wê, fahmbikê bê.

Ji aliyên fizîkî ve wê, pêşxistina rewşên tendurustê û awayên wan ên weke bi ‘diyagnosî’

Di aslê xwe de wê hê li ser aliyên derûnî û ankû zêhnê ku mirov di wê temenê de wê werênê ser ziman wê gelek aliyên din jî wê hebin, Em dikarin di nava herikina mijarê jî dem bi dem û cih bi cih li deverna bi gotin jî bikin. Emê wê bikin.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşên fizîkî wê, di wê awayekê de wê, ji gelek aliyan ve wê dîyaqnosên wê werina pêşxistin. Di awayekê de wê rewşên weke yên bi fizîkî ên pêşxistinê wê weke rewşên bi fizîkî ku wê li wan wê werina hizirkirin bin. Di wê temenê de wê rewşa nexweşîyên zarokan bin, nexweşîyên mazin bin, rewşên weke welidina dayikan bin û hwd wê di wê temenê de wê rewşên cûda wê, di wê rengê de wê bo wan wê werina pêşxistin.

Minaq di rewşa dayikekê de wê, dema ku wê, ew bi haml bê wê newê hiştin ku ew hemû tiştê bixwê. Wê “xwarinên ku ew wê lê werin” wê wan wê kifşbikin û wê werina dayîn li wê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di awayekê de wê, dikarê wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di rewşa dayikekê ku wê, minaq telukeya xistina zaroya wê hebê wê karibin ew hertimî li hesanî piştê wê dirêjkirin û newê hiştin ku ew tiştê bikê. Wê, di wê temenê de wê kesên ku ew ji wê fahmdikin weke ‘pîrk’ wê di wê temenê de wê, ew wê, çî wê bê kirin wê bibêjin. Ev kes wê weke kesna ku ew ji mijarên jînakolojîyê baş fahmdikin bin. Wê di wê temenê de wê di derbarê rewşa nexweşîyên jinan de wê, di awayekê wê bi xwe bawer bin.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê bêjê ku wê di wê pêvajoyê de wê, minaq wê, rewşên weke yên heta ku wê dema welidinê ku wê pêkwerin wê bibin. Minaq wê, di gelek rewşan de wê carna wê zaro wê berevajî wê di zikê dayika xwe de wê bisekinê di demên nêzî welidînê de. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê ew wê pîrkên ku ew ji wê fahmdikin wê hebin û ew wê, di wê temenê de wê, rewşa zaroyê wê, di zikê dayikê de wê bê ku ew zirerekê bidina dayikê û ankû zaroyê wê rewşa wê bigûharênin. Wê di wê temenê de wê ew wê, weke aliyna ku wê bi zaneyî wê bihetan kirin bin.

Di warê zanîna jînakolojîkî de bê û ankû di warê zanîna nexweşîyên jinan de bê wê, di gelek awayan de wê ev wê weke kevneşopîyekê wê di

nava xwe de wê bê hiştin. Wê zêde wê li ser wê newê axiftin û heta ku wê zêde wê newê dîtin ku wê li ser wê bê nivîsandin jî. Ev wê, weke mijarek xesas a di nava civakê de wê bi jinan ve girêdayî wê li wê were nerîn û wê di wê temenê de wê nêzîkati wê li wê bê kirin.

Wekî din wê di wê temenê de wê, rewşên ku wê di warê jinê, zaroyê û hwd de wê di wê temenê de wê bi wê re wê bên kirin û wê bên zanîn wê hebin. Mînaq wê dema ku wê zaro hat dunyê wê, demek dirêj weke li dora ‘çil rojî’ wê ew li malê bimênê. Wê dernekeve. Wê weke dema ‘lahuşa’ jî wê di nava gel de wê li kurdistanê wê were bi navkirin.

Wekî din wê di hefteya dawî a wê demê de wê, hinek xwarinên bi şîranî wê werina çêkirin û wê bo zaroyê wê werina belevkirin ku ew bi baweriyî wê weke ku ew bo dê û zaro ji xirabiyên di pêvajoyên xwe yên jîyanê ên piştî de bên parastin. Ev jî wê bi navê “hefta zerîstanê” wê were bi navkirin û wê di wê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring jî wê ev wê, di wê temenê de wê, bê kirin.

Di wê demê de wê bawerîya bi ‘cinê dizîna zaroyan’ wê hebê û wê, di wê temenê wê bo ku ew zaroyên xwe biparêzên wê hertimî li keviya dergûşa zaro û devera ku ew li wê dimênê û bi wê ve ku wê bê kirin wê tişna hesînî wê bên pêvekirin. Bi bawerîya ku hesin bi mirov ve hebê û ankû li cem mirov hebê wê nêzî mirov nebin wê ev bê kirin. Zarok wê heta 6 heyvan jî wê ti xwarin wê ji şîrê dayikê û pê de wê lê newê dayin. Wê di wê dema destpêkê de jî wê bo ku wê şîrê dayikê wê zêde bibê wê, tiştên weke şîranî û xwarinê ku wê lê werin wê bên çêkirin û wê bên dayîn li wê. Mînaq xwarinek ji wan xwarinên ku wê bi wê were bawerkirin ku wê şîrêdayikê wê zêde bibê û wê bi wê çî bê wê xwarinên weke savarê bê. Di wê demê de wê hertimî wê dayikên nû welidîna wê bi zêdeyî wê xwarinên weke savar, danûk, danaxab û hwd ku wê weke xwarinên ji genim dihên çêkirin wê bên çêkirin û dayîn li wan.

Di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşa xwarinê wê di wê temenê de wê, weke aliyekê giring wê bê çêkirin. Mînaq wê çêkirina şerbetê û dayin wê bê kirin.

Di wê temenê de wê, hinek xwarinên weke wê piûtî welidîne wê bidna dayikê bo başbûna wê jî wê di wê temenê de wê hebin. Ewê xwarin jî wê weke xwearinna ku mirov wan di wê temenê de fahmbikê bê. Di demên wusa ên weke yên welidîne û hwd de wê giranî wê bê dayîn li xwarinên genimî. Xewarinên genimî wê weke xwarinên bi wan şîrê dayikê çê bibê wê werina dîtin. Wê ev jî wê bi gotina “xwarinên bo çêkirina şîr di sinda

dayikê de' û ankû 'xwarinên bo şîr' wê bi wê rengê wê bên binavkirin û wê werina ser ziman.

Di wê temenê de wê, di rewşa zaroyên piçûk de wê aliyekê din jî wê rewşa weke ya zikçûnê bê. Wê di wê temenê de wê ev jî wê di awayekê de wê mijarek ku wê di wê temenê de wê, li ser wê bê sekin in. Aliyekê pêşîya zikçûnê girtinê a zaroyê wê tembihkirina li dayikê ku ew di wê demê de pîrr zêde zaroyê ji singa xwe şîrbide bê. Minaq di rewşas zikçûnê de wê bo mazinan de wê xwarinên weke savarê, nahk û hwd wê bên çêkirin. Wekî din wê hajîr û pela dara çînarê wê bi hevdu re wê bê kelendin û ava wê, bê dayin vexwartin. Lê di hinek rewşan de wê bo hinek dayikna nû bûna dayikê ku wê zêde zirare wê nebê û bo hinekan jî wê karibê weke bi zirer were dîtîn wê ber vê yekê wê, pîrr zêde wê li ser wê bê hizirkirin. Ev rewş wê bi gotina 'lê tê' û ankû 'lê nayê' re wê were ser **ziman**. Şîrdayîn wê weke rêyek kêmbûna wê. Di awayekê de wê, di wê temenê de wê, rewşên weke zikçûnê wê, di wê temenê de wê, ev zanîn wê hebê ku wê, dayik çî bixwê wê li zaroyê jî wê were. Yan jî çî bixwê wê tevli şîrê wê yê ku ew bide zaroyê bibê bê. Ber vê yekê weke ku em li herêmên li dora cizirabotanê, nisêbînê, qamislo, afrînê, amedê û heta semsûrê û hwd wê li gelek deveran wê ev rewş wê, di awayekê de wê were dîtîn û kifşkirin. Di wê temenê de ez bixwe jî axiftin û şîretên ku wê di wê temenê de wê li van herêman wê bên dayin li dayikên nû welidî wê di wê temenê de wê, weke hinek bi zanînkirinê bin.

Di dewama wê de wê, di awayekê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara nexweşiyê wê di awayekê de wê, pîrr zêde wê, di awayekê de wê, li ser wê bê sekin in. Di dema nexweşiyên zaroyên nû bûna de wê, bi zêdeyî wê dayik wê weke ku mirov wê dibînê wê, li xwe heyîdar bê. Li xwarinên baş bînerê, ku ew çî bixwê.

Wekî din wê di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di awayekê de wê, rewşên weke yên nûbûna zaroyê de wê were dîtîn. Wê di demên zaroyên ku ew nûbûna de wê çavên wan wê heta hefteyekê piştî bûyîna wan jî wê bi serê wan re wê bê girêdan. Ev wê weke aliyekê giring ku wê pîrr zêde wê bi xesasî wê li wê were nêzîkkirin bê. Wê di dewama wê de wê mirov dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, rewşa di awayekê rast de hiştina serê zaroyê û ankû zerika serê zaroyê wê weke ku wê bê bawerkirin wê di wê demê de wê bi girêdanê wê, di awayê wê yê rast de wê bê hiştin. Wê dema ku ew newê girêdan wê bê bawerkirin wê ew karibê rewşên xirab bi serê zaroyê re bidina çêkirin ku ew di demên piştre ên ku ew mazin bû de ew bi wan pîrsgirêkên mazin

bijî. Wê di wê temenê de wê ew wê, weke mijarek giring wê bê hildan li dest di nava civake kurd de.

Wekî din wê jî mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê rewşên weke yên serî girêdana zaroyê wê dema ku wê werê kirin wê bi awayekê û itînayekê mazin wê bê nêzbûn ku wê çavên zaroyê wê, di wê demê de wê werina girêdan. Li gorî wê baweriyê ku ew çavên zaroyê newina girêdan wê karibin nexweşî û rewşên weke yên 'çav şiqitînê', 'hewlbûnê', "ji tîrêja rojê gihiştina zirarê li çavên zaroyê" û hwd wê weke aliyê ku wê bi wê re wê li wê were hizirkirin. Di kurdî de weke 'hawlbûnê' jî dihê bi navkirin. Di wê temenê de wê, bi wê were bawerkirin wê, zaro wê, çavên wê girtî jî bin wê di wê demê û hefteya pêşî de wê, xwe fêrî dîtina di nava rohiya rojê de wê bikê û wê ber vê yekê wê, ew wê ji wê re wê, weke pêvajoyek giring bê. Wê di wê temenê de wê, ev wê weke rewşên parastinê ên bi fîzîkî ku wê li ser zaro re wê bîr pêşxistin bin. Di dewama wê de wê zaro wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê heta demek dirêj bi wê çavgirêdanê bijî. Hinek herêmên kurdistanê ên weke li dora nisêbînê û heta ber çemê sipî û hwd wê, di awayekê de ew wê pêvajoya **çavgirêdanê** zêdetir dirêjtir jî dikin. Wê bi wê re wê heta ku ew serê zaroyê girêdidin wê bi wê re wê, ew çavên wê jî wê werina girêdan. Wê mijare girêdane serî jî wê di awayekê de wê, ew piştî ku wê hin bi hin wê çavên zaro wê werina vekirin jî wê serê wê bi berdewamî wê bê giradan. Pêvajoyek weke heta zaro sê heyviya xwe tişî bikê wê, ew wê pêvajoya **serîgirêdanê** wê bi itînayekê wê bê domandin. Piştê jî wê hinek dayikên ku wê didomênin wê hebin. Lê di wê temenê de wê, ew wê, rewşê wê li gorî rewşekê wê bidomên in. Di serê kahfê serê zaroyê de wê weke nermikek gilover hebê û ew wê zêde nerm bê. Heta ku ew nermik hişk bibê wê ew rewş jî wê bê domandin.

Di rewşa zaroyê de wê, di wê temenê de wê bi hevdû re wê bi dayikê re wê li wê were hizirkirin. Lê wê dema ku wê li wan û pêşketin û başbûna wan wê were hizirkirin. Di wê dema li wan hizirkirinê de wê ne tenê wê bi aliyê xwezayî û ankû fîzîkî ku wê di wê temenê de wê li wan were hizirkirin bê. Wê di warê rewşên weke yên afsûnî û hwd de jî wê were lê hizirkirin. Mînaq bo ku zaroyek 'çavê newin dayîn' wê, zarok wê di demên pêşî wê weke 'çileka zaro' jî wê were bi navkirin wê di wê demê de wê zêde li berçav wê newê hiştin. Wê di wê temenê de wê, piştî ku çilek xilas bû û pê de wê piştê wê zaro wê, bê danîşandin ku mirovên li doirê bibînin. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe di wê temenê de wê ew wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, were dîtin. Zaro wê dema ku wê di şîştina xwe ya pêşî de wê, hinek xwê bê kirin nava avê û wê bê kirin weke şorevkê û wê, jinek wê teliya di nava wê şorevkê bixê û li deverên zaroyê wê bişê. Piştî wê re wê, zaro wê bê şîştin.

Di awayekê din de jî wê, rewşên weke bi nexweşî ên ku wê bibin minaq wê dema ku wê dayik wê hê deverên wê yên weke zikê wê biêşê û hwd wê, ji wê re wê bergir wê werina girtin. Minaq wê bikarhanîna germî di başkirinê de wê bibê. Minaq wê, li herêma cizira bota û nisêbînê wê, paçek wê were germkirin û wê, bê danîn li ser zik. Yan jî wê xwê wê, bê germkirin û wê bê kirin nava paç û wê bê danîn li ser zik. Di wê rewşê de wê bikarhanîna xwê wê di awayekê de wê, ji ber ku wê xwê şor bê wê, hinek teybetiyên wê yên ku ew bi wê dihê hizirkirin wê hebê. Wê di wê temenê de ew wê xwêya ku wê were germ di nava paç de wê, bê danîn li ser zik û ankû binzik. Wê di wê temenê de wê bi wê re wê bê xwestin ku ew êşa wê bê ji holê rakkirin. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê, di awayekê de wê li herêma botanê û heta ber çîyayê sipî, qamilo û hwd wê, axa wê pîrr zêde germ bê û wê kevirên wê ji germê wê bi sincirin. Wê kevirên sincirî wê, zikê kesê nexweş wê bê danîn li ser wê û wê li ser wê demek dirêj wê bê hiştin. Di wê temenê de wê, ev jî wê weke awayekê teybet bê. Lê ya jinên nû welidina wê xwê were germkirin û wê bê danîn li ser zikê wê.

Di nava kurdan de wê hinek nexweşiyên ku wê bi zêdeyî wê navê wan derkeve li pêş ên weke nexweşîya bi hişkbûna piştî û ankû sermanê qolincê, nexweşiyên çavan, nexweşîya xiştê, nexweşîya satilcanê û hwd wê hebin. Wekî din nexweşiyên weke nepixînê, Kerkem, kinîk, rîçik, tatbûn, xefîrxane, zimaşikestin û hwd mirov dikaerê navê wan werênê ser ziman. Wekî din nexweşîya bûkikê wê, di dewama wê de dikarê wê werênê ser ziman. Nwexweşîya bûkikê wê weke nexweşiyek nav ku wê çav di dema zaroktiyê de wê dema ku wê zaro di xewê de bê wê 'kenîştaya çav' wê bigirê bê. Wê bi wê re wê, ev wê, weke rewşek 'enfeksiyonê' jî wê bê dîtin û ser ziman. Ev nexweşî wê aliyekê wê ji rewşa fizîkê û aliyekê jî wê bi rewşa hewayê a demê ve girêdayî wê hebê.

Nexweşiyên piştê weke 'nexweşîya fitiqê'

Di aslê xwe de wê di derbarê dema zaroktiyê û nexweşiyên demên zaroktiyê û ciwanê û hwd de wê hê gelek aliyên ku wê werina ser ziman wê hebin. Emê wê jî wê di dewama wê de wê hewlbidin ku wê dem bi dem cih bidinê û wê werênina ser ziman. Lê di wê temenê de wê hinek

nexweşîyên weke nexweşîya fitiqê ku wê di encama rahiştina giraniyê de wê bibin jî wê bibin wê hebin. Ev jî wê nexweşîya fitiqê bê. Di wê temenê de wê, nexweşîya fitiqê wê di awayekê de wê weke ku mirov wê dibînê wê di destpêkê de wê heya kurdan wê ji wê hebê. Ber vê yekê wê berî ku ew bi wê bikevin wê hinek bergirên ku ew li wê dihizirin ku ew bikin jî wê hebê. Minaq wê, dema ku wê rajihina giraniyekê wê pêşî wê pişta xwe wê girêbidin. Piştgirêdan wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke ku mirov wê dibînê wê derkeve li pêş. Di aslê xwe de wê, nexweşîya fitiqê wê, di awayekê de wê weke ji hevketina hastûryê marîpiştê jî wê dikarê wê werênê ser ziman. Wê di wê temenê de wê ev wê dema ku wê giranî li wê bibê û ankû wê rewşna din ê ku wê bi carekê wê werina kirin wê di cih de wê, bidina sedema wê.

Ev nexweşîya piştê wê pîrr zêde wê bê sedema êşê û wê bi wê re wê, di awayekê de wê, pîrr de wê piştî ku ew bû û pê de wê mirov ji jîyanê bikê. Di dewama wê de wê mirov wê di rewşa jîyan xwe de wê, weke ku wê di nava civakê de wê bê gotin 'wê, pişta wê bikeve ber wê de.' Di wê temenê de wê, temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê pêşî wê, di dema bûyîna wê de wê, hinek rêyîn başkirinê wê werina pêşxistin. Ev jî wê weke rêyên başkirinê ên pîrr zêde kevn bin. Minaq wê, bi rûn firkandin, di nava ava germ de hiştina mirov û piştire derxistin û piştirûnkirin û pê de di awayekê ku ew nikaribê xwe bilabitênê ew bê girêdan. Di wê temenê de wê, ji aliyê piştê ê jor heta aliyê jêr li dora hastûyê dûvikê wê, tiştêk dûz wê bê danîn ser piştî û wê ew bi wê ve wê baş bê girêdan.

Di wê temenê de wê hinek cûreyîn sabonê ên weke 'sabûna raqê', 'sabona darê', 'benîştê reş', 'zaka darê(hinek avek weke di rengê hingiv de ku wê dara çinarê wê biafirênê bê)' û hinek cûreyên şînîyan ên weke gezgezok û hwd ku wê bişibihinina wê werina çûtin û ankû baş pîrçiqandin û piştire wê, werina danîn li ser piştê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, hinek cûreyên din ên weke bi melhemî ku wê bîn çêkirin û bikarhanîn jî wê hebin.

Di rewşa nexweşîya jihevderketina piştê de wê, di wê temenê de wê, di dewama wê de wê, weke ku me li jor hanî ser ziman wê pêşî wê pîrr zêde wê, bi ava germ wê werê nermkirin. Piştire jî wê, di wê temenê de wê di awayekê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, piştire wê ji hevdû kişandina mirov wê bibê. Kesek û ankû çend wê lingên wî û kesek û ankû çend kes wê aliyê serî bigirin û wê ji hevdû bikişênin bo ku ew cihê jihevketina dîsa dênina li cihê hevdû û ew wê çêkirin. Ev kişandin

heta ku wê dengê qiqirdaqê ji piştê were wê bê kirin. Ev deng wê weke dengê ku wê bi wê were fahmkirin ku wê deverên ji hevdû derketina wê çin û ankû çûna li hevdû. Li herêmê botanê heta herêma şirnaxê û qamişlo û afrînê wê, beniştê reş, yaqî ku wê ji wê re di nava kurdan de wê bi gotina “nêrebendîyê” jî wê were bi navkirin wê were bikarhanin. Ev wê, piştî demek başbûnê a dema li cihê wê rûniştina hastûyê marîpiştê wê bo cebirînê û kişandina êşê û pêşîya êşa piştê girtinê wê were bikarhanîn. Nêrebendî wê weke tiştê ku wê li rûyê paçekê wê beniştê reş wê were lê xistin û piştê wê, ew wê, di awayekê de wê, dema ku ew hat danîn ser devere biêş û ankû piştê wê bi wê ve bizamiqê. Ew piştê wê zor bê ku ew were jêkirin. Heta demê ku ew hin bi hin xwe bi xwe berdê wê ew li ser **piştê** bê hiştin. Weke wê hingivê hatî lêxistî û ankû qûtayî jî wê were bikarhanîn. Di demên ku wê piştî demên li cihê wê rûnandina hastûyê jevketina wê, piştê wê dema ku wê piştê wê were girêdan wê ev wê di bin paçek dirêj ku wê li piştî wê were girdan wê ew wê were li piştê xistin. Ev wê dema ku ew hat lê dan wê pêşî wê bi xwerhek zêde mazin wê piştê wê germîkê û wê piştê wê hin bi hin wê ew wê, bê sedema dawîlêhanîna êşa piştê. Ev wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê, fahmbikê bê.

Wekî din wê gelek rewşên ku wê weke firkandina piştî piştî germkirinê û ankû rûnlêkirinê re wê ew wê, rewş wê bê domandin. Di dewama wê de wê ev rewş wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê, kesê bi êş wê, li rex wê bi wî re wê bê axiftin bo ku ew êşa piştê jibîrbikê. Ber ku wê bê hizirkirin ku wê hinekî jî wê bi lê hizirkirinê di temenekê derûnî de wê ew êş wê bandûr li mirov bikê. Mirov wê di wê rewşê de wê weke ku ew wê, heta k uew xwe bi êşê jibîrbikê ew wê, rewşê lê bê kirin.

Piştî wê, di wê temenê de wê di awayekê de wê, piştî wê re wê, tiştên weke bi melhemî ku wê ji şîr, zerika hêkê, hingiv, rûnê zeytonan û hwd wê bi çend tiştên din re wê bê kirin nava hevdû û wê di wê temenê de wê, bi wê re wê, li piştê bê xistin û wê bi wê were girêdan. Di warê xosletên rûnan de jî wê, tiştê ku mirov di wê çerçoveyê de wê karibê bêjê bê wê hebê. Minaq wê ‘rûnê malê’ ku weke ‘rûnê şîr’ û ankû ‘rûnê ji mast’ wê were bi navkirin wê, ew wê, weke rûnekê ku ew dema ku li çerm hat xistin wê ‘tir’ bikê. Rûnê ku weke ‘rûnê geyê’ jî dihê bi navkirin wê ew jî wê weke rûnê şahîk û hinek nerm dikê bê. Di hinek rewşan de wê li herêmên li dora cizira bota û şirnaxê wê ‘rûnê bez’ ê ji dûvê mehan wê were bikarhanîn. Di rewşa cebirandina hastûyên marîpişt û ankû hinek

rewşên din ên weke wê de wê ew wê, were bikarhanîn. Ev rûn wê xosletekê wê yê teybet ku wê, di dema mijtina ji a bi rêya qûlkên mijvan ên çerm wê bibin. Ev rûnê bez wê weke rûnekê pirr zêde bi rûnî bê. Wê, di wê de wê tîrîfî wê pirr zêde wê **hebê**. Ev tiştên ku ew dihên bikarhanîn wê weke tiştina ku ew piştî ku ew lê hatina xistin wê li ser piştî wê xwediye wê xosletê hişkbûnê bin bi çerm ve. Ber vê yekê wê di wê temenê de wê, bi awa wê re wê di çavikên çerm re wê mijtina wan ku wê bû wê rastarast wê bigihêjê deverên weke maripiştê ku ew wê xort bikin.

Ev rewş di dema ku wê werina kirin û piştire de wê kesê nexweşî wê li hesanê piştê wê xwe dirêj bikê û wê, ti carî newê hiştin ku ew xwe bilabitênê. Wê di wê temenê de wê, weke ku wê heta devera maripiştê ku ew ji hevketiya ku ew bikeve hevdû û bi hevdû re bicebirê wê, ew rewş wê bidomê. Kesê ku ew vê karê dikê wê, ji yê jin re wê 'pîrk' bê gotin. Ji yê mêr re jî wê 'hekim', 'cebîrwan' û hwd wê were gotin. Lê bi giştî wê di demên dawî de wê gotina 'hekimiyê' di nava xalkê de wê bi wê re wê derkeve li pêş.

Li kurdistanê ew kesên ku van karan dikin wê weke kesna ku ew karê wan ew bê ên weke hekim wê werina dîtin û wê hertimî wê ew kes jî wê dermanna xwe yên ku ew bo rewşên weke başkirinê çêbikin û li cem xwe bigirin wê di destê wan de wê hebê. Ber bê yekê ev kes wê weke kesna serîlêdanê ên ku wê hertimî wê di bîra mirov de bin.

Wekî din wê mirov dikarê wê di awayekê din de jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku ew rewş wê weke rewşna teybet ên ku mirov dikarê werênê ser ziman bê ku wê rewşa dermankirinê wê di wê temenê de wê, were pêşxistin. Kesê ku ew ku ew başdikê wê zanibê ku ew çî bikarbênê ew wê yan ew tişt wê cem wê hebê û hem jî ku ew nebê wê bêjê kesên xwediye mirovê nexweş ku ew wê karibin wê peyde bikin û werênina ji wê re.

Weki din jî wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê rewşa bikarhanîna şînîyan û rûnê wan li rewşên weke maripiştê bê. Wê di wê temenê de wê, rewşa bikarhanîna gelek cûreyên şînîyan li dûv hevdû wê, bibê. Minaq wê di demên berê de wê, di wê temenê de wê dema ku wê şînyek wê were bikarhanîm û ku ew li şûna wê yek din were bikarhanin, weke bi şewayê ceribandin û şaşbûnê re wê bi gotina 'drogê' re wê were bikarhanîn. Ev wê li herêmên kurdistanê ên weke samsûrê, qamişlo û heta afrînê wê di awayekê de wê li wê were bikarhanîn.

Hinek rewşên weke bi nexweşî ku wê hebûn û werina derman kirin

Di warê nexweşîyan de wê, ji demên berê ve wê hinek nexweşîyên ku mirov dikarê navê wan werênê ser ziman wê di nava civakê de wê li kurdistanê wê navê wan wê bi zêdeyî wê derkeve li pêş. **Hinek ji wan nexweşîyan jî** wê zerik, guhrepik, kuxika, Çel-derxistin, zikçûn, bîrov, mirîstan, balûg, birîn, hefttûzik, kunêr, şikestin, jicihderketin, kuxika qîqî, kinik û hwd bin. Di aslê xwe de wê, weke van nexweşîyan ku wê werina kifşkirin bi rêyên dermankirinên wan re wê, di wê temenê de wê werina dîtin.

Di wê çerçoveyê de wê hinek ji van nexweşîyên wê navê wan karibê were gotin wê ev bin. Minaq nexweşîya **zerikê** wê weke nexweşîyek ku wê mahdê mirov wê zer bibê bê. Wê di wê temenê de wê ber ku wê ew bibê wê navê zerikê wê li wê were kirin. Ev nexweşî li dora nisêbînê wê, hinek rêyên wê başkirinê wê di wê rengê de bin. Minaq wê piştî guh wê bi tiştêkê tûj wê hinek bê birrîn û wê hinek sîr wê bi wê were hakandin. Wê bi wê re wê, ev wê, weke ku wê piştî wê bi wê re wê, were başkirin bê. Nexweşîya bi navê **bîrovê** jî weke nexweşîyek ku wê di laş de wê rewşna weke bi xwerhê ku wê reng bibê û wê bi rewşên weke nûqte û nûqteyên piçûk ku wê bibê bê. Bîrok wê, di rewşa wê de wê, weke rewşek nexweşîyê a çerm bê. Wê di wê de wê, hinek rewşên wê yên teybet wê bibê. Wekî din wê bîrov wê çendî ku wê navê wê nexweşîyê bê wê, navê şîniyekê ku wê ji wê weke bêhnek weke kûskirinê wê berdê bê. Wê di wê de wê, ev şewayên şîniyê ku wê were bawerkirin ku wê dema ku wê bigihijê li laş re wê bîrovê wê bide derxistin. Wekî din rewşek din jî wê weke rewşa bîrovê wê bi rewşa 'hinaya keviran' ku wê were dîtin wê, ew jî di wê rewşa wê, de ku wê, tuja dev û ankû şilekek were lêkirin û dest û ankû tiştêkî din bi wê were hakandin wê şilekek weke ya hinaya şil wê derxê li holê. Wê jî wê weke dermanekê ji rewşên li ser çerm ên weke bîrovê re jî wê werina bikarhanîn. Ev rewşa bîrovî a li ser keviran ku wê bibê wê li deverên ku hewayaya wê tir û hinek şil bê wê di wê de wê bibê. Di demên weke demsale biharê de dihê dîtin.

Kûnêr wê weke nexweşîyek li ser çerm li deverên hişk ku wê têkiliya çerm û hastû li hevdû nêzik bê wê bibê. Minaq li ser çermê serî ku wê nêzî tasa serî ya wê di wê de wê bi zêdeyî wê derkeve. Wê di wê temenê de wê, li gorî hinek tendurustvan û ankû hekimên kurd wê ew weke nexweşîyek hastûyê jî bê. Lê li gorî hineka ji wan jî wê nexweşîyek li ser çerm bê. Lê ev nexweşî wê weke pirzîk wê bibê û wê, cihê pirzîka kûnêrê wê hertimî wê nîşanaka xwe li şûn xwe wê bihêlê û wê bi hesanî

ku wê çend sal jî wê bi ser ve herin wê newê girtin û wê weke birînek ku ew wê bimênê. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di rewşa kûnêrê de wê, rêyên weke şawitandinê, bikarhanîna tiraşa ji çixara vexwarinê, pîvaz û hwd wê were bikarhanîn. Lê bo ku pêşîya enfeksiyona kûnêrê were girtin wê kurd wê, şînîya bi navê peyda**hewizar** û bergêbî'yê wê bikarbênin. Peydahewizar wê, weke şînîyek ku wê karê 'antîbiotikê' wê di gelek rewşan de wê bibînê bê. Xosletên pelên wê ew a ku ew adaba birinê dikişênê derve piştî ku wê bandûra wê şîreyetî hundirê bîrînê kir. Weki din wê li herêmên kurdan dara bîyê heya û pelên wê di awayekê de wê weke ku wê were dîtin wê pelên wê jî wê di awayekê de wê, ji wan derxistina ava wê, were **bikarhanîn**. Dema ku pelek ji şînîya bergebî'yê hat danî ser bîrîna kûnêrî wê di cih de wê, ew adaba wê bikişênê derve. Wê di wê temenê de wê, di demek pirr zêde kin de wê, paqij bikê.

Kûnêr wê li gorî hinek kurdan wê encama nexweşîyek ji hundir ku ew dide li derve bê. Li gorî hinek kurdan jî dema ku ew di nava malbetekê de wê weke xwediyê temenekê rakendî bê. Wê bi wê rengê wê werina hanîn li ser ziman. Li gorî hinek kurdan de jî wê, bînina ser ziman di encama hinek enfeksiyonên ku wê ji hinek mirovan wê derbasî hinek kesên din bê wê werênina ser ziman.

Di dewama wê de wê, weke aliyekê din jî wê werênina ser ziman ku wê, ev rengê nexweşîyê wê, weke nexweşîyek çermî wê were dîtin. Di wê temenê de wê, di serî de wê, tendurustvanên kurdan wê pêşî rêya valakirina cihê kûnêrê ji adabê û wê bi bergêbiyê bê girêdan. Lê ew hertimî divê ku di demên kin de ew were gûharandin. Li paqijiyê giringîyê bidinê de.

Wekî din wê nexweşîya kûnêrê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di awayekê de wê, ava pîvanê a zêde tûj wê li wê were wê bikarhanîn. Wê di dewama wê de wê, hinek awayên din hinek rewşên din wê di wê de wê werina bikarhanîn. Ev rengê şînîyan û ava wan wê di wê temenê de wê, were bikarhanîn. Geyeyek din ku wê di rengê gezgezokê de bê wê di hinek rewşên kûnêrê de wê, bi dora wê were hakandin. Wê dema ku ew gihişt laş wê weke ku wê di cih de wê sor bikê û wê weke ku wê bikê birin. Ew dibê ku mirov di destpêkê de bide tirsandin. Lê wê ew wê di wê çerçoveyê de wê bo ku ew çerçoveya dora kûnêrê bê îzolekirin ku ew berfireh nebê û nepijiqê deverna din ên laşî jî. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê, werênê ser ziman ku wê mijara

nexweşîyê wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin wê, ev kombînasyona ku wê bê çêkirin wê bi wê re wê, di awayekê de wê, çerçoveya başkirinê wê were çêkirin. Sê awayên kûnêrê hena. Kûnêr bi xûyê xirab heya ku ew zû belav dibê. Kûnera ne bi xûyê xirab heya ku ew demekê piştê baş dibê. Û awayekê wê yê din jî ku wê, weke di rengê pîrîkê de wê bibê ku ew rengê qamûşkên wê hertimî di rengê adabê de bin wê bibin û wê ew jî wê, hinek şîyên weke peydahevizarê wê di cih de wê baş bibê. Lê ya bi xûyê xirab ew hem zû belav dibê û hem jî di demek dirêj de baş dibê û di dewama wê de wê, piştî başbûnê wê cihêkê kûr wê li şûn xwe weke nîşanaka bîrînê wê li şûn xwe wê bihêlê.

Weki din wê nexweşîyên weke kinikê ku wê hebin wê, di encama rewşên weke vicinîqînê a di xewê de bê û ankû rewşna tirsê de wê, di fizika mirov de wê weke reaksiyona wê xwe bide dîyarkirin bê. Nexweşîya kinikê weke ya 'navikketinê' wê beremberîya wê têgîna tendurustîya hemdem de wê nebê. Wê di nava kurdan de wê, were başkirin. Ev nexweşî (nexweşîya kinikê) wê, weke nexweşîyek ku wê dema ku wê di destpêka wê de bergira wê newê girtin wê karibê bi ber encamên xirab ên ku ew diafirênê ve herê. Başkirina wê di nava kurdan de wê, di awayekê de wê, bi şînyên weke pîvanê û hwd re wê bê kirin. Minaq wê li deverên weke binçeng, kefemista dest, piştê gûharan, binê lîngan, li bêhvilê dana bêhnikirinê û hinekî bi dana xwarinê re wê, ew wê, bê kirin. Hinek kurdistanîyên li dora nisêbîn û afrînê wê, bi van rewşên başkirinê re wê rewşa tirsandinê jî wê weke rêya başkirina kinikê wê bibînin û wê ew wê bikin. Wê di dewama wê de wê, aliyekê din jî wê, di nava kurdistanîyên li dora şîrnax û cizirabota û heta çêlê de wê, naqabîna teliya mazin a dest û her çar teliyên din wê, bi awayekê zêde hişk wê li qasên wê firkandinê weke masajê wê bikin re wê ew wê, bikin ku ew rehetîyekê bi wê çêbikin. Ev deverên dest wê, dema ku wê di temenekê rast de wê têkilî û mudahale li wê were kirin wê, karibê bandûrê li nexweşîyên pişt û li dora dêxûnê jî bikê bê.

Me di destpêka paragrafê de bahsa nexweşîya 'navikketinê' kir. Ev jî wê weke nexweşîyek ku wê nevikdikevê re wê were kifşkirin. Nîşanakên wê ku wê bibê wê cihê ku wê weke cihê navik jî wê ketinê ku wê weke avbikeviyê wê were dîtin. Lê bi wê re wê, nîşanakên wê weke serêşê, jî halketinê, zikêşîn, nikarin xwarinê bixwê, reşbûna çavan, rahîna laş û hwd wê weke hinek jî wan nîşanakên wê bin. Di nava kurdan de wê pîrkên ku wê ew wê weke yên 'çavîkê bînina li cihê wê, ew wê, dikin û wê, çawa wê bikin ew jî wê, weke karekê wan ê teybet bê. Wê kesê

navikketî wê li hesanê piştî wê dirêjbikin û wê, destê xwe bikê bernavikê û wê heta ku ew wê werênê li cih û wê ew wê, bikê. Piştî ku wê ew kir wê piştê wê weke ku ew wê, di cih de wê, were li xwe.

Nexweşîya navikketinê wê di encama rahiştina tiştê giran û hwd de wê bibê. Wekî din wê weke wê, di awayekê din de jî wê mirov dikarê wê werênê er ziman ku wê, rewşên weke tevgerên bicarekê ku ew dihên kirin û hwd re wê bibê. Wê, rewşa ketina navik wê di wê temenê de wê li gorî kesên ku ew wê 'navikê dihildin' yanî ew navê dihênina li cihê wê, ew wê, di wê temenê de wê bênin ser ziman ku ew di dema xwe de newê hanîn li cih wê karibê gelek rewşên xirab weke encamên wê bi wê re biafirin.

Rewşên navikketinê wê weke ku wê hinek kesên ku ew wê 'navikhildênê' wê werina ser ziman wê bêjin ku wê, di encama zêde wastîne, û gelek rewşên weke yên bi wastîne re ku wê mirov bijî wê bi wan re wê bibê. Di wê temenê de wê ev wê were ser ziman.

Weke nexweşîyek din nexweşîya 'dest qalişînê' wê dema ku wê dîsa wê di encama hinek karên weke bi destî ku ew dihên çêkirin de wê bênin kirin wê were dîtin. Nexweşîya destqalişînê wê weke nexweşîyek ku wê di encama hişbûna çermê dest de ku wê ji serê teliyan wê destpêbikê û wê bibê û wê deverên weke 'bin pahnîya ling' û hwd re wê bibê bê. Wê di wê temenê de wê ew qalişîn wê çawa wê bê derbaskirin wê di serî de wê hinek rewşên weke bi rûnikê hinek şînî û ankû yê weke yên zeytun, rûnê şîr ku wê weke tir bikê wê bi wê re wê ew wê bê kirin. Yan jî şînyên weke 'gagirêz' wê werina bikarhanîn. Di wê de. Ev şînî wê di xwe de wê, rewşek antioksidant wê bihawênê ku wê ew dema ku ew gihişt laş wê ew wê, bi wê re wê bibê. Di wê temenê de wê hinek kurd li herêma cizirabotanê wê hinayê jî wê bikarbênin. Hina çerm hişk dikê ew bi wê dihizirin ku wê hina wê bi wê hişkiirne re wê ew wê, derzîna binê pahnîyan û destî wê biqamuşk bikê û wê di wê temenê de wê, başbikê û wê piştê wê bikê ku ew biavêjê. Piştî ku wê avêt wê ew wê êdî wê rehet bibê. Hinek di demên wusa de ku wê lê bê xistin wê pêşî wê xwerhekê wê çêbikê. Li gorî wê xwerhê ku wê were fahmkirin ku ew wê, di wê temenê de wê, nîşanaka şîrayetkirina wê ya li bîrîna derzê bê. Di wê temenê de wê ew wê were ji wê fahmkirin.

Di nava xalkê de wê, bi wê rengê nexweşîyên weke 'alabûnên demkî' ku mirov dikarê wê fahmbikê wê bibin. Ev wê biqasî wê di encama hinek rewşên tirsê û hwd de wê bi zaroyan re wê bibê û biqasî ku wê, bi zaroyên nûbûyî re wê, ji dema bûyînê ve wê bi wê rew wê hebê bê. Kurd

ji wê re dibêjin 'kekeme' . gotina kekemê di kurdî de wê, temenê wê li ser rewşa duyem a tawandina 'ka'yê bê û wê, di wê were wateya 'çi'. Di wê temenê de wê, dema ku wê li ser hevdu hat gotin wê were wateya 'çi çi'. Di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê karibê wê fahmbikê bê.

Lê wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, rewşa lalbûnê wê di wê temenê de wê, di awayek de wê, bi kesên ku wê başdikin wê, pêşî wê teliyên xwe wê bikina hundirê qirikê û wê heta devera cihê deng derxistin wê bibin û wê bi wê bixwezin ku ew wê rast bikin. Di wê temenê de ew wê, weke rewşa "levaliqîna qiriqê" wê bi nav dikin û wê dihênina ser ziman. Lê wekî din wê di mijara deng derxistinê de wê, di wê temenê de wê li gorî ku wê kurd wê dibînin wê di bin zimankê piçûk de wê hewlbidin wê bi hinekî hildanê re ew wê bikin. Wê di wê temenê de wê ew wê bikin.

Li dora nisêbînê wê hinek pirk û ankû hekimên kurd ên civakê wê, ji bin zimankê piçûk wê hinekî masajê lê bikin. Wê di wê temenê de wê, li wir wê bikin ku ew wê fahmbikin 'girêk' hena û ankû nîn in'. Ku 'girêk' hebin wê ew wê, weke kombûnek ku ew wê temenê wê diafirênin.

Li gorî wan wê ew zimankê piçûk wê rewşa wê giring bê. Di wê de wê di du rewşan de wê ew wê bibê. Rewşek din jî wê weke rewşa nexweşîya qiriqê ku wê were dîtî û wê bi gotina "ketina zimankê piçûk" û ankû 'ketina qiriqê' wê were bi navkirin wê di wê temenê de wê ew wê were ser ziman. Wê di wê temenê de wê, rayên bin zimankê piçûk ku ew hinekê warimî bin wê hingî wê ew sedema ketina zimankê piçûk wê ew wê bibê. Ew gelek caran wê sedema wê sermalêxistin wê were dîtî.

Wekî din wê di awayekê din de jî wê di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, rêya başkirina wê ya pêşî wê, pêşî bi gerrmkirina wê dora qirikê pêşî û paşîya wê û piştî wê bikevciyekê wê rayê xwûnê ê bin zimankê piçûk wê were zorlêkirin ku ew heta ku xwûn ji wê were. Di wê demê de wê, li dora kevçiyek xwarinê û ankû hinekî ji wê zêdetir wê bi carekê wê di wê kêlikê de wê ji wê devera bin zimankê piçûk wê were. Hatina wê xwûnê ji bin zimankê piçûk wê ne nîşanaka xirabûnê bê. Wê nîşanaka başbûnê bê. Wê di encama wê de wê piştî wê, weke ku wê ketina zimanê piçûk ku wê weke 'ketina dengê' jî wê li dora nisêbînê wê were bi navkirin wê were başkirin. Wê piştî wê li dora du û ankû sê rojan re wê hin bi hin wê başbibê.

Ketina deng wê, di wê temenê de wê, başkirina wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê bi wê re wê bi wê re wê were başkirin. Wê

di dewama wê de wê, ev wê weke rêyek başkirinê a bi gelemperî ku wê were bikarhanîn bê. Ev nexweşî û rêya wê başkirinê wê zêde beremberîya wê di tendurustiya hemdem de wê di nava wê de wê nebê.

Wekî din wê rewşa bûhûrandina kekemê û ankû ku kurd wê weke rewşa ‘ziman aliqînê’ jî wê dihênina ser ziman wê di wê temenê de wê, hê di demên zaroktiyê de wê, ew wê piştî ku ew zarok bû hê ku ew di cilê xwe de bê wê, ew wê jê were fahmkirin. Lê ew wê piştî ku wê zaroyê çilê xwe derbaskir û pê de wê êdî wê bi wê re wê, bê başkirin. Wê girêdanek ji ziman û wê di nêvî ziman û bi ber dîananê nîvê ve wê hebê wê ew were qatandin. Ew qatandin wê li gorî hinek rêgezên teybet wê were kirin. “Wê dema wê ya qatandinê wê hebê.” Wê, di wê temenê de ew wê weke aliyekê wê yê giring wê, di serî de wê ew wê, ku ew hat kirin wê piştî wê demek fêrbûnê wê bi wê bibê. Lê wê, piştî wê re wê, hin bi hin wê ziman wê li şûna xwe wê rûnihê û wê bidest bi xwezayê axiftinê wê bikê. Wê êdî wê ne aliqê. Wê dengên asayî û fahmkirinê wê derxê.

Di dewama wê de wê ev rewş wê weke rewşna ku wê bi teybetî wê werina pêşxistin bin. Lê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşa başkirinê wê di awayekê de wê, di qirikê de wê, di wê temenê de wê, hinek şewayên din jî wê hebin. Mînaq wê piştî wê, di rewşên weke dengketinê û hwd de wê, firkandina li dora qirikê wê bê kirin. Ev jî wê li gorî hinek rêgezên teybet wê were kirin. Di dewama wê de wê ew êdî wê di wê temenê de wê ew wê bibê. Di rewşek weke zêde germkirinê û firkandinê bi hevdû re de wê, temenê başkirinê û ankû ji hevdû berdana wê biafirênin. Wê di wê temenê de wê ew wê li wê bihizirin.

Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê rewşa firkandinê wê weke ku mirov dibînê bi zêdeyî wê di awayekê de wê pisporî ji wê re wê pêwîst bê. Hema herkesek wê destê nedênê ser mil, zik û ankû qirika kesekê û wê ne firkênê. Kesê ku ew ji wê fahmbikê wê hebê. Ber vê yekê wê di wê temenê de wê ev wê weke rewşek teybet bê. Mînaq wê di rewşên firkandinê de wê, di zaroyan de wê, çawa wê derxistina gazan wan wê di wê temenê de wê bi hêdika wê destên xwe li ser piştî wan re wê bibin û bênin. Hinek jî wê bi awayekê hêdika û baldar wê serê teliyên xwe li piştî zaroyê wê bibin. Wê di wê temenê de wê piştî wê re ku wê bi wê bandûra wê firkandinê germ bû wê xwe berdê. Wê gaza xwe derxê.

Di wê temenê de wê ev wê, weke aliyekê wê yê din jî bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê rewşa firkandinê wê ji rewşa nexweşiyên piştê,

nexweşîyên zik, nexweşîyên serî û hwd re wê bê bikarhanîn. Di van nexweşîyan hemûyan de jî wê şêwayên bi serê xwe ên teybet ku wê bi wê werina kirin wê hebin.

Mînaq ya serêşê wê li ber keviya şaqaqa mirov ê herdû aliyan wê weke deverek giring a bandûr lê kirinê wê were dîtin. Qamçik, anî û piştta sukrê wê deverna ku wê di wê temenê de wê werina dîtin bin. Wê dema ku wê li wan deveran wê firkandin wê were kirin wê hêdika û di awayekê nermkirinê de wê bê kirin. Wê di wê temenê de wê, firkandina nermkirinê a xweberdanê wê bê kirin. Firkandina piştê jî wê wusa bê. Lê firkandina piştê wê hinekî din wê bi teybetî wê li gorî rewşê wê karibê hinekî zêdetirî jidahî jî wê were kirin. Ber ku wê bi wê mudahale li qasên piştê wê werina kirin ku ew xwe berdîn. Wê ew wê, yan bi rûnê nermkirinê, ava germ û yan jî wê, bi xwêya hatî germkirin wê ew wê ew wê were kirin. Wê, di wê temenê de wê ew wê, di wê rengê de wê bi wê re wê, rehet bê û wê xwe berdê.

Di wê temenê de wê rewşa xweberdanê wê heta ku ew pêkneyê wê ew firkandin wê bidomê. Ev dikarê ber vê yekê demek dirêj bdomê. Pisporiya firkandinê wê giring bê. Ji wê re wê 'kesên dest sivik' wê pêwîst bin. Gotina dest sivikitiyê wê di wê temenê de wê di wateya kesê ku ew di wê karê de bi zane ya û dizanê ku ew çi bikê û nahêlê ku wê êş bibê de wê bê bikarhanîn. Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Firkandin wê di wê temenê de wê, bi destekê germ kirina wê weke karekê pêşî ê giring wê were dîtin. Hinek kes wê di wê temenê de wê bi wê re wê, di gelek awayan de wê ew wê bikin. Wê di wê temenê de wê bi germkirinê wê hewlbidin ku ew êşa piştê derxin. Di nava kurdan de wê "avêtina fincanê li piştê" jî wê were çêkirin. Ev wê di demên berê de jî wê were kirin. Avêtina fincanê wê hinek xosletên wê hebin. Li deverên hişk û ku qasên wê zêde hişkbûna wê pêşî wê hinekî bi destekê germ wê bi firkênin. Lê wê zêde ne firkênin. Ber ku deverên zêde bi qasan hişkbûna dikarin di wê rewşê de zêdetirî êşê bikin. Ber vê yekê wê pêşî wê "êş were kişandin." Ev jî wê bi avêtina li piştê a fincanê re wê bibê. Wê ew jî wê çawa wê bibê. Wê di hundirê tiştêkê weke fincanê a kûr wê pêşî wê baş were germkirin û piştê wê tiştêkê weke hinek "muyên bizina hît" wê, di wê de wê bèn kizirandin. Weki din muyên bizina hît wê, ji birinên serî ên weke serşikandinê re jî wê baş werin bin. Dema ku wê serê keekê wê bişikilê wê bo cebirandin û başkirinê wê muyên bizina hît wê werina kizirandin li ser birinê. Wê, bi wê re wê, ev rewş wê, çend

rojên pêşî wê li ser hevdû wê **bê kirin**. Piştî wê bê danîn ser piştê ew wê piştê bikişênê. Wê bi wê ve bi zaliqê. Wê di dewama wê de wê ev wê, weke aliyekê wê yê din jî wê êdî wê hin bi hin wê, rehetbûnê wê bikê. Dikarê gelek caran li ser hevdû fincan bê avêtin li piştê. Di demên hemdem de wê ev wê di hundurê fincanekê de wê, şawitandina qaxizekê re wê ew wê, bêkirin û wê bê avêtin li piştê. Lê di demên berê de wê, tiştê weke şawitandina mu û hwd ku wê bê kirin ku ew weke tiştîna ku ew dikarin êşê bikişênin wê werina dîtin. Di demên hemdem de wê, tenê şawitandina tiştê di fincanê de bo girtina fincanê bi piştê ve bê wê, ew wê, ne weke zêde şewayekê bi bandûr wê were dîtin. Ber ku wê, ew tiştîna hat şawitandin ew bê ku ew şîreyetî çerm û bin çerm bikê bê. Qaxiz wê, bikê û wê karibê bi rewşek xirabî jî wê şîreyetê bikê. Di wê temenê de wê hekimên kurd wê bi itinyekê wê li wê bihiziriyên û wê ew bikiran.

Di wê temenê de wê piştî ku ew rewş û karê avêtina fincanê li piştê dawî bû wê êdî wê piştî wê, di awayekê de wê, weke ku mirov wê jî wê derbasê pêvajoyek piştî wê. Ew jî wê weke pêvajoyek firmandinê a bi rûnê nermkirinê û hwd bê. Wê di wê temenê de wê ev jî wê di awayekê de wê, bi destên germ wê were kirin. Ev jî ku wê bidawî bê û piştî wê êdî wê piştî wê, hinekî li ser rû dirêjkirî wê, di awayekê weke xwe ne labitandinê de wê bê sekinandin. Wê di wê rewşê de wê, germkirin wê bi rewşek şilekî a tirkirinê de wê, li piştê wê bê kirin. Rewşa tirkirinê wê bi rûnê tirkirinê wê were kirinê.

Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê di awayekê de wê werênê ser ziman ku wê rewşa başkirinê wê di wê temenê de wê, piştî wê, derbasî pêvajoyek sêyem wê bibê. Ew pêvajo wê piştî wê li hesanê piştê wê, li ser deverê hinekê germ wê bê dirêjkirin. Yan jî wê paç wê xwêya germ wê bê kirin li navê û yan jî wê tiştê bi wê rengê weke kevireyekê gilover ê germkirî wê bê xistin bin piştê. Di wê temenê de wê xwêya germ li dû deveran wê zêdeyî wê bandûrê lê bikê. Yek li korçala nîvê piştê bê. Ya din jî wê li dora qamçikê bê. Wê, di wê temenê de wê bi wan rewşan re wê hinek tiştên din jî wê bibin. Minaq wê rewşa xwêya germ li qamçikê wê bandûrê li serî û ku ew hebê êşa serî jî wê bikê. Wê di wê de wê rehetiyekê wê bikê. Ya nîvê piştê wê li giştîya piştê.

Lê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di rewşê serêşê de wê heman rewşê û sêansên bi germkirinê û xweya germ û hwd ku wê werina kirin wê vajî wê bi cemidînek di heman şewayê germê de wê bê bikarhanîm. Ev jî wê di rewşê serêşên pirr zêde de wê were kirin.

Di rewşên serêşê de wê mirov dikarê werênê ser ziman ku wê weke rewşa germê wê ya cemedê jî wê bi heman rengê wê di pêvajoyên başkirinê de wê werina bikarhanîn. Di wê temenê de wê, di hinek rewşên başkirinê de wê, rewşên weke qalibên qaşayê, di demên hebûna berfê de berf û hwd jî wê hatibê bikarhanîn wê bibê. Di wê temenê de wê, di rewşa nexweşiyên sêrî ên giran de wê, germiya ku ew heya wê bi zêdeyî wê temenê wê nexweşiyê wê biafirênê bê. Ber vê yekê wê vajî wê diawayekê de wê, nêzîkatî wê were kirin. Di nexweşiyên weke serêşê ku wê bişibihina nexweşiyên migrenê wê, di wê temenê de wê di awayekê de wê, ev şêwa wê di awayekê de wê werina bikarhanîn.

Wekî din wê di wê temenê de wê, di dewama wê de wê, di rewşên bi wê rengê de ew, bi firkandinê û hwd re wê girîngîdayîna hinek bêhnên rehetkirinê ên ji endekû û hwd ku ew werina bikarhanîn. Wê di wê temenê de ew bêhn wê têkiliyê wê bi mejî re wê bi awayekê elementî wê dênê. Di dewama wê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giirng wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê di awayekê de wê, piştê firkendinek rehetkirinê wê bi wê bêhnê di demekê rehetkirinê a bêdengiyê di rewşa xwe de hiştinê wê weke rewşek ji wê rewşa başkirinê wê were dîtin bê.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê rewşa nexweşîya sêrî wê çendî ku wê weke nexweşîya sêrî bê û wê serî yek jî bê lê wê di awayekê de wê, li gorî rewşên serêşê wê nêzîkatî wê di rewşê de wê were kirin. Wê di wê temenê de wê, di awayekê din de jî wê di nava kurdistanîyan de wê girêdanên serê bi êş jî wê weke aliyekê din ê başkirinê wê were dîtin. Wekî din wê, di wê rewşê de wê, girêdana serî wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, weke rêyek bi bandûr ku wê bi zêdeyî wê were bikarhanîn bê. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman wê di nava kurdan de wê gotina 'serê neêşê ne hewceyî desmalî ya' wê weke gotinek xalkê ku wê li ser wê rewşê re wê di awayekê de wê weke ku wê were gotin bê. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê serê bi êş wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin bê. Di mijara serêşê de wê, di wê temenê de wê, dema ku mirov li pîrk û hekimên kurd dihisênê wê bê dîtin ku wê gelek şewayên başkirinê ên serêşê wê bi wan re ku ew pêşdixin û bikardihênin wê bê dîtin û kifşkirin.

Mijara serêşê de wê, di demên kifşkirinên awayên wê de wê, serî li rêyên weke bertekên wekje dîlxalînek, hêrsbûnê û ankû nebûnê, zikêşinê,

wastîbûna laşê û hwd wê bê xistin. Wê bê fahmkirin ku wê çi bertekên wê hebin. Bi heman rengê wê rêyên kifşkirinê ên weke bo gorçikê û hwd jî wê bê dîtin. Wê li rewşên weke destava mirov a mazin û ya piçûk û rengê wan wê were nerîn ku ew çawa na. Wê li gorî wê, biryarê bidin ku gorçika, û ankû mîdeya. Di wê temenê de wê êdî wê li gorî wê were kirin. Bo gorçûkê wê gelek dermanên xwezayî wê werina çêkirin. Minaaq wê, şînîya kepikê û pûngê wê bi zêdeyî wê di wê temenê de wê, hêvî jî wê were kirin. Di wê temenê de wê ev şênî wê di awayekê de wê weke aliyekê wan ê ku wê bandûrê li mijînên gorçikê wê bibê û wê rehetiyê wê di wê warê de wê çêbikê bê. Di wê temenê de wê ber vê yekê wê bi zêdeyî wê ev wê derkevina li pêş.

Di dema ku wê kevir bi mirov re wê, di gorçûkê de wê hebê hingê wê di awayekê de wê, “dermanên xistina kevir” wê werina pêşxistin. Wê di wê temenê de wê ev jî wê weke dermanna giring bin. Wê di wê temenê de wê ev wê, derman xistina kevir wê, di awayekê de wê, bi zêdeyê wê, zelal û şamitînok bê. Minaaq wê sivik bê. Rewşên wek çay û kahwê wê giran bin. Ber vê yekê wê ji wan nexweş bête durgirtin. Weki din wê, rewşên weke çayên şîn û hwd wê dibê ku ew destûr ji hildana wan re hebê.

Weki din wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, rewşa gorçûkê wê di awayekê de wê, giring bê bo rewşa laş. Wê di wê temenê de wê bandûrê li bêhna mirov jî wê bikê. Ber vê yekê wê bi teybetî wê aliyên wê werina kifşkirin. Di aslê xwe de wê, di warê kifşkirinê nexweşiyên gorçikê de wê, di wê temenê de wê, gelek aliyên din jî wê hebin. Mijara gorçikê wê giring bê. **Emê li jêr wê hinekî din di çerçoveya wê hildana wê ya li dest wê li ser wê bisekin in.**

Lê weke aliyên din ê ku em dikarin wê werênina ser ziman ku wê rewşên gorçikê ên weke warimandina binçav, kirina hundir a argûşkan, êşa wê hwd wê, bi wê re wê ew wê were kifşkirin. Di wê temenê de wê, ev wê li ser wê bê sekin in. Di mijara warimîna binçavan wê di destpêkê de wê, weke aliyekê zor wê were dîtin. Wê karibê weke nexweşiyek çav jî wê were dîtin. Ber vê yekê wê kesên ku wê ji hevdu derxin wê kesên pirr zêde bi zanebin. Wê, di wê temenê de wê li wê were hizirkirin.

Li vir me bahsa çav kir. Bê ku em gotinekê di wê temenê de wê li ser wê bêjin emê derbas nebin. Wê warimînên li dora çav wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di wê temenê de wê, rêyên başkirinê wê bi wê re wê, werina kirin. Wê di hinek rewşên warimandinê ên li dora çav de jî wê, pîvaza haşandî wê, di nava paç de wê bê danîn li ser devera

warimî. Pîvaza haşandî wê, di awayek de wê, weke rêyek baş a bi wê danîna warma laş bê. Wê ne tenê wê bo warma çav lê wê bo warma li deverên din ên laş jî wê ew wê di awayekê de wê weke ku mirov wê dibînê wê were bikarhanîn. Di wê temenê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşa pîvaza haşandî wê di wê temenê de wê, bo warmê wê weke yek bi yek wê were dîtin. Weke wê, hinek rewşên din ên bi şînayî weke bi koka wê ku wê bi şibihê ya pîvazê wê ew jî wê, werina bikarhanîn. Minaq cûreyekê şîniya sekvana ku wê li deverên çolê ên beyer wê çê bibê wê koka wê weke pîvazê mazin wê bibê wê, ew wê, di awayekê de wê, bê kifşkirin û wê bi heman rengê ku wê hinekê wê bê haşandin û pê de wê, ew wê bê danîn li ser dever warimî. Wê bi wê re ew wê piştê wê bi wê bê xwestin ku ew warm were danîn. Rewşa warmê wê di nava kurdan de wê bi sê awayan wê were fahmkirin. Yek wê weke li rûdana nexweşiyek ji hevdû û ankû hinavên mirov bê. Du wê, weke nexweşiyek demkî ku ew bi destlêdana tiştêkê û hwd bê. Sê wê weke encama rewşek nexweşiyê a ku wê di wê kêlikê de wê bibê wê di wê dema nexweşiyê de wê hebê û wê bi wê dawî li wê hatinê re wê ew jî wê warma wê dênê. Minaq weke êşa dinanan û warmîna li dora **pedûyên** mirov di devê mirov de. Di rewşa êşa dinana de jî wê, rewşên weke bi karhanîna tûtûna çixarayan û dûyên wê ku wê bandûrê ku wê bandûrê li rayên sînîran wê bikê û bi wê karibê bê temenê kêmkirina êşê û hwd re wê, ew wê, weke rêyek başkirina wê jî wê were dîtin. Lê bi wê re wê, rêyên din jî ên başkirina dinanan wê were bikarhanîn. Di wê temenê de wê, rêyên kişandinan dinana wê di nava kurdistanîyan de wê di her demê de wê li pêş bê. Wê ber vê yekê wê hem di çêkirin û hem jî wê di kişandina dinanan de wê zanînek xort a li pêş wê were dîtin. Di wê temenê de wê, di rewşa warimînê de jî wê bi wê re wê, çawa wê werê ji holê rakirin wê bi wê re wê li wê were hizirkirin. Rewşên weke nîkotînê û ankû tiştên weke morfinê diafirênin û hwd wê werina bikarhanîn. Ev tişt wê bo danîna êşên dinan û rewşên bi wê rengê ên êşî ku wê bi sînîran ve girêdayî jî bin wê bî **bikarhanîn**. Bo rewşên bi wê rengê jî wê hinek tişt û şîniyên ku wê bo wê werina bikarhanîn wê hebûban. Nîkotîna tûtûnê wê bi dûyê wê re wê weke xwediyê xosletekê jixwebirina bi sînîran bê ku wê çawa wê êşê nekişênê jî bê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê ku ew di wê temenê de wê li berçav wê were girtin bê.

Di wê rewşê de wê, di rewşên başkirinê de wê, tiştên weke xwê tirs, weke dimsê û ankû şekir şêrin, weke limonê miz, weke baroyê tahl û hwd

wê, di rewşên bi wê rengê de wê werina bikarhanîn. Minaq em li ser van rewşan û bi karhanîna wan re dikarin bahsa rewşek din jî bikin. Wê di wê temenê de wê minaq wê li kurdistanê di nava ava ku wê were vexwartin de wê, dem bi dem wê, 'zîro wê werina dîtîn. Wê zîroyên piçûk û yên mazin wê hebin. Zîro wê weke ajalek nava avê ku ew bi xwûna tiştên ku ew ji wan dimijê wê mazin bibê bê. Hinek ji wan piçûk û weke ku wê hinek zor bê ku ew bi çavê rût werina dîtîn. Wê, di wê temenê de wê di nava ava ku wê werina vexwartin de wê, bikevina qirika mirov de. Wê di wê demê de jî wê bi zêdeyî wê neçina xwarê li zik. Wê hertimî wê di qirikê de wê bimênin û wê di wir de wê di demek pîrr zêde kort de wê pîrr zêde wê karibin mazin bibin. Wê çî wê bixwê wê nikaribê wan ji wir derxê. Lê tenê wê, şekirê tirş û ankû weke ku kurd wê bi nav dikin lîmondiz wê, toza wê ya sîpî ku ew dihê berdan ji firnikên bêhvikê li qirikê wê, di cih de wê xwe ji wir wê ber dev ku ew derkeve. Wê di wê temenê de wê, toza şekirê lîmondizê wê di awayekê de wê, we tişteke ku wê hertimî wî di wê temenê de wê pirranîya kurdan wê bo bergirên bi wê rengê wê li cem xwe bigirin di rewşek bi wê rengê de ku wê werê bikarhanîn bê.

Di wê rewşê de wê, rewşên weke şekirê tirş û hwd wê, di awayekê de wê, pîrr zêde wê bo bêhnvekirinên weke rewşên astimê û hwd ku wê bi mirov re wê bibê de jî wê werina bikarhanîn bin. Wekî din wê, koka banya bi rûnê zeytunê û hinek lîmondiz ku wê bê kirin li navê wê were bikarhanîn. Wekî din wê weke macûnê ku wê çêkirin jî wê di awayekê de wê ew jî wê were bikarhanîn. Heta ku wê di awayekê de wê, di nava rûnê zeytunê de wê, gezgezok û biberîya wê, di awayekê de wê, bê avçiqandin û wê, bi wê re wê, awayê ku ew ji wê were derxistin li holê wê ew wê, bê dayin li kesê bêhn lê tang dibê. Wê di wê temenê de wê bê xwestin ku ew were baştir kirin. Di rewşên bi wê rengê de wê, germgirtina singê û ankû danîna tişteke pîrr zêde germ li ser singê jî wê weke rêyek din ku wê pîrr zêde wê biheta bikarhanîn. Di hinek rewşan de wê, sing wê bi rûn bihêkirin û wê di wê temenê de wê, bê firandinê û bi wê rengê danîna paçekê bi şil û zêde germ li ser singê bi danîna wê re wê ew wê, bê xwestin bikarhanîn.

Di rewşa astimê de wê di nava kurdan de wê ew baweri wê hebê ku ew weke têngin û çerçoveyek ku wê bi wê re wê, serma wê bikeve hundirê kezebê û wê di wê de wê, ew wê rewşê wê biafirênê bê. Ew rengê sermayê ku ew bahsa wê dikin weke ji ava qarîsî û hwd wê çêbibê. Wê wekî din wê di rewşa ku wê weke di rewşek şil a germî de ku wê bi

carekê wê bûhûrînek li ya cemed wê çêbibê wê ew jî wê bi wê re wê bê temenê wê. Di wê rengê de wê ev wê bi wê re wwê were ser ziman. Rewşa astimê wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê, hinek rê û rayên kezebê wê bi wê re wê êdf wê weke ku wê ji çûnûhatinê wê tang bibin û ankû wê werina girtin. Wê di wê temenê de wê, bawerîyek wê hebê. Ev rewş wê, di awayekê de wê, pirr zêde wê di awayekê de wê li ser wê bê sekin in. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê were ser ziman ku wê, ev nexweşî wê, di awayekê de wê, bi gotina 'luleyên bêhnê' û ankû 'rêyên bêhnê' wê were ser ziman. Li vir ya ku wê bale mirov bikişênê wê gotina 'luleyên bêhnê' û ankû 'rêyên bêhnê' wê ji hev cûda wê li ser hinek temenên fahmkirinê wê bèn bikarhanîn.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, ji gotina 'rêyên bêhnê' wê dema ku mirov li rengê gotinê hekim û ankû tendurustvanên kurd dinerê wê, di awayekê de wê, di temenkê 'rayî' de wê li mijarê bihizirin. Dema ku wê bahsa rêya bêhnê wê were kirin wê, di wê temenê de wê, bê gotin "ne, rêyên bêhnê ên dil jî hena". Di gotinên bi wê rengê wê mirov fahmdikê ku wê bahsa şewayekê rayî ê weke ku ew di laş de derbas dibê wê bê kirin. Ji xwe wê, dema ku wê bahsa 'luleya bêhnê' wê were kirin wê di dewama wê de wê, weke ku mirov dikarê wê bènê ser ziman wê, 'rêyên weke bêhn bi wan standinê ên qirikê, rêyên weke firnikê bêhvikê ku ew fireh in wê di wê temenê de wê di temenê gotina 'luleya bêhnê' û ankû 'luleyên bêhnê' de wê bèn ser ziman.

Di wê temenê de wê, ev cûdabûn wê, bi xwe re wê tiştêkê din jî wê bide dîyarkirin. Ew jî têtîna pergalek rayên xwûnê û hwd ê ku ew di laş de derbas dibin. Di nava kurdan de wê dema ku wê bi bawerî wê bahsa wê were wê di du awayan de wê bahsa 'rayan' wê werê kirin. Yek wê di awayê weke 'rayên xwûnê' de wê bahsa wê were kirin. Ya din jî wê di awayekê weke 'rayên bêhnê' wê bahsa wê were kirin. Di wê temenê de wê têtînek bi bawerî wê hebê ku ew wê bi wê re wê were ser ziman.

Di mijara rewşên fahmkirina nexweşiyên weke ku wê bahsa wan weke di cih de wê bina sedema mirinê weke 'dil sekinîn dibê sedema mirinê', 'dilqatandin dibê sedema mirinê', 'zirav qatin dibê sedema mirinê' û hwd. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê dema ku wê bahsa van nexweşîyan wê bê kirin wê, weke 'di encama tirsê de bûna' û ankû rewşên weke tirsê ku ew bûna sedema wê ew wê bèn ser ziman.

Di nava kurdan de wê, gotina '**zirav qatinê**' wê pirr zêde wê kevn bê' û wê beremberê wê gotinê wê di nava tendurusta hemdem de wê wê ti

têgîn û ankû gotin weke yên başkirinê û hwd wê nebin ku wê werina bikarhanîn. Weke ku wê ev nexweşî hê ji aliyê tendurusta hemdem ve nehatibê kifşkirin wê, were dîtin. Kurd di mirov de jî û di hemû zindiyên weke çêlek, bizin, meh û hwd de wê, hebûna ziravê wê bînina ser ziman. Li gorî wan wê zirav wê weke kîsikek ku wê tişî av bê û ew av wê, laş di ahengekê de wê bigirê bê. Wê di bin kezebe reş de bê û ankû li devereke li dora wê bê. Li gorî hinek şîroveyna dikeve dahma wê valahiya ku wê hastûyên singê li jêr digihina li hevdû û bi dawî dibin de wê hebin. Wekî din wê ev gotin wê werê ser ziman ku “zirav wê ava wê pîrr zêde wê, weke jahrek xwezayî bê. Lê ew nebê jî wê mirov nikaribê bijî bê. Wê ew ahengê û ankû balansê di laş de wê çê bikê. LI ser ahengek pîrr zêde zîz û tenik disekinê. Dikarê di encama tirsekê de jî biqatîhê. Wê hingî wê dema ku ew qatiya wê ew ava wê tevli laş bibê û wê di cih de wê laş bi jahrbikê û wê mirov wê li wir wê lot nedê û wê bimirê.” Ev gotinên di derbarê ziravê de wê zaneyekê kurd ê li dora nisêbînê bi navê sîyebend ku ew pîrr zêde di karê xwe zirek û şahraza dihê zanîn ve wê bê gotin. Wê li gorî wî, “weke ku wê tendurusta dema nû kifşkiriya ku wê dil sekinî wê di cih de wê bimirê’ wê ne rast bê. Dikarê til bide xabitandin û mirov carek din bijî li gorî wî. Lê gorî wî ku zirav qatiya wê bi ti awayê wê xilasbûn wê nebê. Ya ku wê di aslê xwe de wê, mirinê wê di laş de wê li gorî wê bînê jî wê ev bê. di dewama wê de wê weke ku mirov wê ji wê gotinê wê fahmbikê ku wê weke ku wê di dewama wê de wê bê gotin ku wê dema ku wê til carek sekinî wê bandûrê li wê kîsikê zirav bikê û wê ji wê bûhûrîna li laş wê nebê. Wê hingî wê hişkbûn di xwûnê û rayan de wê bi wê bibê û wê, ev wê, pêvajoya dilsekininê wê mayinda bikê. Ev têgîna tendurusta kurd wê a demên kevn wê di derbarê rewşên dilsekininê de jî wê di nava wan de wê weke ku wê xwedyê têgînek cûda ji ya demên hemdem bê bê ku ew pêwîsta ku ew were fahmkirin û were derxistin li têgihîstinê bê.

Di aslê xwe de wê, di dewama wê de wê mirov dikarê bêjê ku wê, carna ku wê dilê mirov tirş bibê wê bê gotin “tu dibê qey ziravê wî qatiyaya li hinavê wî.’ Wê bi wê rengê wê bê hanîn li ser ziman. Dema ku mirov bahsa hunav û ankû hundir bikê wê di wê temenê de wê rewşê rewşê wê fahmbikin. Rewşên weke varîşînê wê di wê temenê de wê, çawa wê pêşîya varîşînê wê bigirin wê li wê bihizirin. Tiştên weke mast, meyirê û hwd wê bo wê din. Yan jî wê, gezgezok wê were hişkkirin û wê, ew wê bê xwarin.

Di dewama wê de wê rewşên weke yên êşbûna li hinavê wê di wê temenê de wê, bi gelek aliyên din re jî mirov dikarê wê werênê ser ziman. Minaq rewşa êşbûna hinavê wê, karibê ji ber gelek rewşan bibê. Di wê temenê de wê, li rewşa xwarinê, destavê hatin û ne hatina wê bê nerîn. Di wê temenê de wê, di wê çerçoveyê de wê dema ku wê minaq wê zikê mirov wê herê wê di wê temenê de wê weke nexweşiyek zik wê were dîtîn. Kesê ku ew zikê wê herê wê, weke adetekê wê ji yên din wê cûda bikin. Heta ku wê xwarina wan jî wê cûda bikin. Di wê temenê de wê ew bawerî wê hebûba ku wê rewşa zikçûnê wê weke rewşek ku wê ji kesekê bûhûrîna li yekê din wê bûba wê lê bihetîya nerîn. Di wê temenê de wê, dema ku wê ev bûba wê xwarinên hişk ên ku wê bi wê başbûba wê bidan mirov. Minaq xwarinên weke savarê, pela dara çîinarê bi kelendina wê û hwd re wê bidan mirov. Di nava xalkê de wê, xwarinên ku weke 'xwarinên zaxal' wê bihetan bi navkirin ên ku ew rahn jî ban û hişk jî ban ku wê, dema ku wê bixwaran wê zik bi warimanda wê ew bidan. Ew wê weke xwarinna ku wê başkiriban bûn.

Weke din bi gotina 'ziravê' re em dikarin weke navî bahsa nexweşiyek dikin ku wê di nava xalkê de wê weke nexweşîya zirav (tenik) wê were kirin û wê wek enexweşîya kezebê bê. Di têngîna tendurustê de wê, bi awayekê wê taqabûlî nexweşîya 'teberkulosê' ev nexweşî wê weke nexweşîya kezebê jî wê were dîtîn û di dewama wê de wê, weke 'di kezebe de bi cih bûyî' wê were dîtîn û hanîn ser ziman. Di kesê bi nexweşiyê bikeve de wê, germbûn, di şevê de xwehdan, dilnexwestina xwarinê, zayif bûn, êş di singê de û hhwde wê bibê. Piştî di dewama wê de wê hin bi hin qûxûk wê were û bi wê re wê bi qûxûkê rew wê, avêtina balgama bixwûn jî wê bibê. ev pêvajoya dawî wê êdî wê weke pirr zêde wê, nexweşî wê bigihijê astek pirr xirab ku wê mirov weke nikaribê ji wê xilas bibê bê. Di wê temenê de wê tirs ji vê nexweşiyê wê hebê. Minaq ku di nava gel de kesek dilnexwezê xwarinê bixwe û zayif bibê wê jê re bêjin 'ma tu bi **nexweşîya ziravê** ketî.' Di wê rengê de wê, ev wê were hanîn **li ser ziman**.

Wê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, xwarinên weke yên zikçûnê wê vajî wê xwarinên nekarîna kirina destava xwe ku wê bûban. Ew jî wê di wê temenê de wê weke bi xwarinên rahn, tiştên weke mişmiş ku wê rahnkirinê wê dik de bikira wê bidan mirov. Wê di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê din jî wê, xwarinên bi wê rengê wê, bikiran. Di hinek rewşan de wê, dema ku wê mirov nikarîba çûna deestavê wê heta ji wan

hatiba wê xwarin bidanê ku wî bi xwarinê xwe bi labixanda û piştire ku ew zikê wê tam tişî bû û pê de wê bi zorekê ku ew çûba destavê û ku ew destava xwe bikira. Di wê temenê de wê, di wê rewşê de wê, tiştên weke bi rûn wê bidan mirov. Yan jî wê dema ku ew nebûba wê rûnê zeytûnê wê bi zêdeyî wê di wê temenê de wê giringîyek bidanê de. Wê di wê çerçoveyê de wê ew wê bikiran wê temenê de.

Di wê çerçoveyê de wê ev wê weke rêyek başkirin wê biba. Lê di wê temenê de wê, ev rewş wê kariba wê rewşa cihê rêya destavaê ku wê tahrîşbikira jî wê bikira. Wê demê wê weke rewşek basûrî wê derkeiba li holê. Wê di hinek rewşan de wê, goştê jîjo wê ji rewşên wusa re wê baş biheta din. Yan jî wê şîniyên weke bi navê 'balgihê mar' ku wê werina bi navkirin ew wê bihetan kelendin û wê bihetan dayîn yê ku ew basûra w derketiya. Yan jî wê pîvaz wê li ser êgir wê bikiran koz û wê bi wê re wê, di nava paçekê de wê danîban ku ew li ser wê rûniştiba. Wekî li dora nisêbinê wê şîniya **ginger û ankû gewrîya(zencefil)** bi sîr û hingiv re wê biheta kirin weke macûnekê û bidan kesê ku ew pirsgirêka wan hebûba. Yan jî wê şîniya karîyê wê çendî ku ew tuj bê wê ew wereê bikarhanîn. Weke macûnê wê were lêkirin û wê ew wê her sibeh wê bê xwarin.

Di wê temenê de wê, dema ku mirov dinerê wê dibînê ku wê gelek şêwa û awayên bi wê rengê ên weke rêyên başkirinê wê werina dîtin. Di wê temenê de wê ev wê, werina pêşxistin. Di aslê xwe de wê, rewşên weke yên başkirinê wê di wê temenê de wê, di wan de ku wê ew şînî û ankû tevlihevkinên ku ew çêdikirin ku wê bikarbihanîyan wê di wê temenê de wê, bikiran ku ew bi wê başbikiran. Basûr wê, weke rewşek nexweşî a weke birindarî ba. Wê di wê temenê de wê yên başkirinê wê bidîtan. Lê di nava kurdan de wê, awayekê din jî wê ew hebûba ku wê bi demê re wê, weke xarekê ku wê di cihê destavê de wê bûba ku ew hertimî li aliyê hundirê roviyê valakirinê disekinî û ew ne dihişt ku ew mirov destava bikê û mirov bi wê di warimî wê, weke rêyek din ku wê weke şêwayekê emeliyatî ew wê xar weke di wir de hebûba wê biheta derxistin. Wê di wê temenê de wê pêşî berê ku ew wê derxin wê, hinek macûn û derman wê amede bikiran. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din ê giirng bê ku mirov wê dikarê wê werênê ser ziman bê. Wê ew jî wê di awayekê de wê, di awayekê de wê, di destê hekimên kurdan de wê pîrr zêde wê bi hostayî wê ew wê, dermankirin û başkirina wê biheta kirin.

Piştî ku ew hat kirin wê, di wê temenê de wê bo ku ew wê, dûbare nebê di cih de wê, hinek derman wê bihetan bikarhanin. Wê di wê temenê de wê, ew jî wê, di çerçoveyê de wê, şîniyên bi rûnî ban.

Di aslê xwe de wê, di rewşa başkirinê de wê, weke aliyekê wê yê din wê rewşa başkirinê a ku wê di wê temenê de wê were kirin wê di awayekê de wê bi gelemperî wê were dîtîn. Minaq wê rewşa **qolinc** şikandinê taqabûlî fibromyalojîyê wê di zanyarîya roja me de wê weke ku wê bikê jî lê wê di awayekê de wê weke rewşek ku wê hê gelek aliyên wê ne hatina kifşkirin wê li holê wê bimênê bê.

Qolinc wê di awayekê de wê, nexweşîyek weke ya piştê a bi êşînê ku wê dest pêbikê bê. gelek caran wê ji deverên singê wê destpêbikê. Wê biavêjê sermil û deverên din ên piştê. Qolinc wê weke nexweşîyek ku wê ji sermayê ku wê bibê wê were dîtîn û wê bê hanîn li ser ziman. Di dewama wê de wê, nîşanakên weke êşketinên laş ên weke piştêşînê, zikêşînê, milêşînê û hwd bê. Lê di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, hinek awayên wê yên teybet bin. Wê, di wê temenê de wê weke ku wê bo ku ew hinekî were başkirin wê, hekimên kurd wê rêya aktivkirina xwûnê di çûnûhatina rayan de wê hilbijêrên. Wê di wê temenê de wê, germê wê bikarbênin.

Qolinc wê nexweşîyek ku wê di kesên balix de wê bibê bê. Awayên wê yên din jî ên weke 'ta girtinê' wê di zarokan de jî wê di hinek away û cûreyan de wê karibê xwe bide nîşandin.

Lê qolinc wê, weke warimîna rayan û qasan jî wê, were dîtîn. Wê di wê temenê de wê bi rehetkirina wan wê bê kirin. Wê rêyên weke avêtina fincanê li piştê û hinek deverên din ên laş were girtin. Wekî din wê li dora nisêbînê wê tendurustvanên kurd ku wê "qolincê bişikênin" wê, pêşî wê weke bi tiştêkê tûj wê xêzkekê wê biavêjina devera ku wê fincanê bi avêjinê. Wê pêşî wê bikin ku ew hinek xwûn ji wê were. Piştê wê ew wê biavêjinê.

Di dewama wê de wê, piştî kuwê fincan avêtin bû û pê de wê, hinekî jî wê, wusa li ser rû wê dirêjkirî wê bê hiştin. Di dewama wê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di wê temenê de wê bide dîyarkirin. Di wê dema ku wê fincan avêtin bû û hwd wê, zêde wê hinek hekimên kurd wê firkandinê û hwd wê, di wê demê de wê nekin. Tenê hinek deverên laş wê weke li deverên ku wê rayên stûr di wê re derbas dibin ên piştê wê bi teliyên xwe yên mazin wê bigrin û wê bikişênin. Wê weke ku wê bixwezin ku ew di nava hastû û çerm de valahiyekê çêbikin wê ew wê bikin. Wê di wê temenê de wê dema ku ew wê dikin jî wê heta ku ew qirçênî ji piştê û ankû devera ku ew dihê kişandin newê jî wê newê berdan. Qirçênî wê nîşanaka ku wê êdî wê, weke 'qolionc hat şikandin' wê were dîtîn.

Di wê temenê de wê gotina ‘şikandina qolincê’ wê di wê temenê de wê, bi wateya wê ya ku ew di hê ser ziman wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê weke tişbûnek bi ray û qasan bûbê û ew êdî laş weke di rewşek nikaribê bi rehetî tevbigirihê de digirê wê ew wê bi wê were fahmkirin. Di wê temenê de wê, ev wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê her kesekê ku ew zêde li ser lingan dimênê û ankû demên dirêj bêxew dimênê wê qolinca wan wê bê şikandin. Wê ji rewşên weke wan ku ew weke sedema wan dihê dîtî re jî wê weke çare bê dîtî. Qolinc wê hinekî weke qaymbûna laş di rewşekê de wê were fahmkirin. Wê di wê temenê de wê çawa wê qaymê wê bişikênin û wê rehet bikin ku wê laş wê, ji wê hişkîya bi wê qaymê ku ew bûya wê bê derxistin wê were dîtî.

Qolinc wê di rewşên weke piştî karekê rehetkirinek kesekê û ankû piştî rewşek bi mejî û ankû fizîkî a bi wast ku mirov wê derbas bikê wê piştî wê were kirin. Wê di wê temenê de wê di encama wê de ew qastîyayên ku wê di laş de wê bibin û ankû hişkbûnên bi qas û hwd ku ew dibin û nahêlin ku xwûn di rayan de weke ku wê were xwestin bi gerihê wê pêşîya wê bi şikandina qolincê re wê were vekirin. Wê di wê temenê de wê, qolinc şikandin wê weke hinekî rewşek mudahaleyî a li rayên laş ên bi wê rengê jî bê. Li gorî rewşên uzwên laş ên hundir û derve jî wê karibê qolinc were şikandin. Hinek hekimên kurd ên li dora cizra bota wê ‘qolinca dil’ jî wê weke ku ew dihênina ser ziman wê bişênin ku ew bi wê baştirin xwe hîskirin dibê û rayên xwûnê bi wê re wê baştiirn wê di wan re wê çûnûhatin wê bibê bê. Mînaq wê, kişîna qasên rahnên mirov wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê şikandina qolinca rahnan wê bi wê were şikandin. Wê di wê temenê de wê ew jî wê yan bi avêtina fincanê û yan jî wê bi rewşna din ên weke kişandina çerm weke di nava teliyên xwe de girtinê re wê bibê. Lê wê, axlabeyî weke ku mirov dibînê wê newê dîtî ku wê zêde serî li firkandin û ankû rewşên weke yên masajê wê bi zêdeyî were dayîn.

Di rewşên rewşên nexweşîyê de wê, nexweşîyek din ku wê xosletên wê cûda bin wê mirov dikarê wê werênê ser ziman. Me li jor bahsa ‘nexweşîya ta girtinê’ kir. Zêde beremberê wê ti têgîna tendurusta hemdem de nîn a. Yan jî wê rêyên wê yên başkirinê weke ku mirov wê dibînê wê newin dîtî. Di awayekê de wê weke ku mirov wê dibînê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê werlî ser ziman ku wê rewşa ta girtinê wê, weke rewşek weke ya serma girtinê jî wê hin caran wê were ser ziman. Lê hinek hekimên kurd ew ne di wê hizrê de na ku

mirov rewşa ta girtinê wê di wê rengê de wê fahmbikê bê. Ta girtin wê dema ku wê mirov wê pêve wê laşê mirov ku mirov li deverek pîrr zêde germ jî bê wê weke bicemidê li mirov wê were. Wê mirov xwehbidê û wê xwehdana ku wê ji laş wê were çendî ku weke ku mirov li deverek germ jî bê wê weke ew xwehdan cemidî bê. Ber vê yekê rewşa ta girtinê wê li gorî hinek tendurustvanên kurd wê ew bê ku wê di encama teybet ên ku mirov bi bijî wê bibê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi zêdeyî wê di hemhizrekê de bin ku wê di encama cemîdînekê de wê bibê. Bertekên wê bi zêdeyî wê weke zêde xwehdan, aser hevdû zû bi zû avêtina dil, zêdebûna kelecana mirov, rahrîna laş, ji çav hatina hêstiran(ev bertek bi herkesî re nabê, kê m bi hinekan re rû dide) û hwd bê. Minaq wê, rêyek weke ya başkirina wê bi zêdeyî wê çawa wê di rewşek germ de wê were hiştin û wê pêşîya xwehdana laşê kesê ta digirê wê bê girtin wê bi wê re wê bibê.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê dikarê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, **ta girtin** wê, çendî ku mirov germ jî bê hêstek ku mirov di cemidê û heta ku mirov di encama wê dirahirê li mirov dihêt wê bibê bê. Ber vê yekê wê, di nava rewşekk germ de wê bibê. Minaq rewşên weke nexweşiyên bi zehmê ketinê wê hekimên kurd wê tiştina weke lîmondizê bidina mirov bo xwehdanê û ankû xwarinên tîrş ên bi simakê wê çê bikin wê bibina mirov bo ew xweh bide. Piştî ku ew xwarinên bi wê rengê hatina dayîn li wê di deverek pîrr zêde germ de wê bikina nava nivînan ku ew xwehbide. Ku kengî xwehda wê li gorî wan wê ew nîşanaka başbûnê wê were dîtîn. Di wê temenê de wê, êdî wê, bi wê re wê, piştî wê, nehêlin ku ew xwehdana wî ku ew servekirî bê û lê zûwa bibê. Li gorî wan ew zûwabûna xwehdanê li ser mirov di wê demê de ew karibê nexweşiyê vegeirênê li reng û rewşek nexweşî a weke ya **zatûrayê**. Nexweşîya zatûreyê di kurdî de navê wê yê din jî wê ‘satilcanî’ bê. Di nava xalkê de bi wê rengê wê were nasîn. Biqasî ku em dibînin û fahm dikin wê di derbarê nexweşîya satilcanê de wê were zanîn ku wê weke rewşek îltîhabê ku ew di kezebê de dibê û di encama wê de dibê. Ber vê yekê wê di wê rewşê de wê, bi zêdeyî wê giringiyê wê bidina xwarinên ku wê weke “xwarinên paqijkirina kezebê ji nexweşiyê” jî. Di wê temenê de wê werina hanîn li ser ziman. Ev nexweşî (satilcanî) wê, weke ku wê were fahmkirin ji gotinên hekimên kurd wê, du pêvajoyên wê yên giring wê hebê. Pêvajoya pêşî ya dawî. Di pêvajoya pêşî de wê, hê lê cûr nekiribê û wê karibê zû were dermankirin û derbaskirin. Wê di wê temenê de wê, heta ku wê ji mirov re wê xwarinên

hêzdayinê û germ ên başkirinê wê bên dayin li mirov, Dihê bawerkin ku ew di encama saqamê de dibê. Di nava gel de wê bê gotin “di sermayê de mirov bi **zekmê** dikevê, lê di saqamê de bi satilcanê dikevê.” Di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê ew wê bi wê ji hevdû bê cûdakirin. Bi zekmê ketin wê pêvajoya wê ya pêşî a ku wê bi rehetî û weke bê zerer wê were derbaskirin wê pêvajoy a ‘bapêş’ê bê. Wê di wê demê de wê, di awayekê de wê di encama rewşên weke xwehdana mirov li ew li ser mirov zûwa bibê û mirov ne di deverek germ de bê û ankû hinek serma li mirov bixê ku wê bibê bê. Di nava xalkê de wê, weke nexweşîya ‘neyên girtinê’ û ankû cemidandina roviyên bin zik jî wê were dîtîn. Wê di wê temenê de wê, heta ku wê ji mirov re wê ji vexwartina ava cemîdî wê dûr were girtin. Wê bi wê re wê tiştên weke şîranî, ava goşt û hwd wê bê dayin li mirov wê bi wê derbas bibê. Wekî din rewşên weke li rex wê ên bo başkirinê şorbeya ava mirişkê û ankû ya nîskê û hwd wê, bi hinek tîrşkirina weke bi limondizê û hwd re wê weke li wê baş wê were kirin. Di nava nexweşîya bapêşê ya zekme de wê ew cûdahî wê hebê. ku wê bapêş wê nexweşîyek bi wê rengê a ku wê li roviyan jî wê bixê di encama sermayê de. Lê zekm wê, di awayekê de wê, weke ku wê were dîtîn wê, li rêyên bêhnstandinê ên jor wê bide û wê, di wê de wê, bi heman rengê wê îtîhadê wê bide çekirin û wê wan tişî bikê. Wê di wê rengê de wê weke ku wê were hanîn li ser ziman wê, ketina zorê di bêhn standinê, kêmbûna deng ji girtina gûhan, hatina hêstiran ji çav, ber tişîbûna rêyên bêhnê warimîna hinarîkên rû ên li ber herdû aliyên bêhvilê û hwd wê bibê. Ber vê yekê wê, li rex bergirên weke bi xwarinê û hwd wê, bi ava germ û ankû rûn wê ev aliyên rû û ankû hînarîkên rû keviyên wan wê bên masajkirin. Wê di wê temenê de wê bi wê re wê, bê xwestin ku ew werkina vekirin. Wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, weke ku mirov dikarê wê fahmbikê wê di awayekê de wê, bêhvil jî wê bi wê re wê, dem û kêlîkên dirêj wê ji keviyên firnikên wê bê girtin û wê bê hildan bi jor de ku ew bêhnê hilde. Di wê rewşê de hekim dixwezê ku ew serhevdû bêhnê bide û berdê. Bo rêya bêhnê di wê demê de di cih de vebê. Wekî din ku ew nebê wê, weke ku wê di nava xalkê de wê bê gotin “wê li kezebê bixê û wê bi wê re wê, wergerênê li nexweşîya kezebê. Wê, di wê temenê de wê, nexweşîyên weke yên kezebê ên bi rengê satilcanî ‘halê’ û hwd wê, di encama wê de wê, di awayekê de wê, li gorî wan di kezebê de wê rûbidin. Ew jî wê, dema ku ew bûn wê êdî wê zor bê ku ew başkirin di wê de were kirin bê. Di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring wê bi wê re wê,

were fahmkirin û wê bê **hildan li dest**. Di nexweşîyên bi wê rengê de wê, dermanên ku wê bèn çêkirin ên weke kelendina qaşûlên hinarê, dims wê bi rûnê zeytê re wê were germkirin û wê bê dayîn, kulîk û ankû çîçeka melûyê wê were kelendin û ava wê bê dayîn vexwartin û weke din wê hinek şîniyên din ku ew dihên kelendin weke çay û wê ava wê bê dayîn vexwartin. Li herêmên kurdistanê ên nisêbînê, afrîn û qamişloyê wê bi limondizê re wê, bîbîra hişkkirî a reş wê were kelendin û hinek şîniyê nanê jî wê bê xistin li navê û wê bê dayîn vexwartin û wê di deverê weke di nava nivînan de wê di nava germiyekê de wê were îzolekirin ku ew were xwehdan. Ku piştî wê vexwartinê xwehda û ne hat hiştin ew xwehdan li ser zûwa bibê û di cih de piştî wê, avek bi xwe de berda û hat xwe kira nava cihê xwe de û xwe germkir wê weke ku wê baş bibê wê lê were nerîn. Di wê rewşê de wê pêşîya avêtina wê ya li kezebê û wergerîna wê ya li rengên nexweşîyê ên weke **halê û satilcanî** jî wê were **girtin**. Di wê demê de wê weke avêtina kezebê û di kezebê de wê bê sedema xirabûnê. Di wê temenê de wê, ev pêvajoyê wê pirr zêde wê, li wê were bi heykirin.

Herî zêde wê du cûreyên ta girtinê wê werina dîtîn. Wê yek wê weke di encama sermayê û hwd de ku wê bibê bê. Wê di wê temenê de wê, ev wê, weke rêyên başkirinê ku me li jor hanîn ser ziman wê bèn bikarhanîn. Lê awayekê din ê ta girtinê wê weke wê, di encama mêş ku ew li ser laş didênin û ankû derzîyên xwe di laş re dikin re dibîn bin. Ev jî wê weke rewşên weke nexweşîyên tîfo û hwd wê were dîtîn û wê pirr zêde wê bi teluke wê were dîtîn. Wê, di wê temenê de wê, ev rengê ta girtinê wê weke di encama jahrketinekê de ku ew bûya û ankû bi bijahrbûyîna bi xwûnê û hwd re ku wê bibê wê bê ser ziman. Di wê rengê de wê ev şêwayê ta girtinê wê, di awayekê de wê, mecbûrî wê rêyên dermankirinê bo başkirinê wê werina bikarhanîn. Tiştên weke hinarê, pîvazê, zencefilê, çîçeka nergizê û hwd wê, werina bikarhanîn. Weke van wê hinek şîni û tiştên din jî ku wê werina bikarhanîn wê hebin. Tiştên ku wê bèn hîlbijartin û bikarhanîn wê, bale mirov bikişênê ku wê xwediyê xosletekê antîoksidantî bin. Wê di wê temenê de wê wê ew wê çawa wê, rewşa laş û hêza laş wê zindî bigirê ku ew karibê wê derbas bibê wê bi wê ew wê were kirin. Di wê temenê de wê, di rewşên ta girtinê ava şêrîn jî wê bidina mirov. Dema ku wê ava vexwartinê wê bê dayîn ew av ku ew şîrîn bê wê li wê bê **nerîn**. Di rewşa pîrriya ta girtinan ku mirov binerê jî wê di awayekê de wê yan wê ji ava lewitî a ku ew dihê vexwartin wê bibê û yan jî wê di wê temenê de wê, rewşna ku wê bibin

wê bi xwarinê wê di temenê wê de wê hebê. Wê di awayekê de wê, weke ku wê hinek hekimên kurd ên li dora cizra botanê wê bînina ser ziman wê weke 'rewşek lewitîna xwûna laş' jî wê dîmenekê wê bide nîşandin. Kesê ta girtî wê, pîr zêde wê giringî lê were dayîn ku ew germiya laşê baş were parastin. Ber vê yekê wê, heta ku wê ji mirov wê were wê di nava rewşek germ de wê were **îzolekirin**. Heta ku ew were başkirin wê ew rewş wê bi wê re wê were domandin. Di wê temenê de wê, ta girtin wê di dema wê ya pêşî de ku ew bergirên wê newina girtin wê karibê wergerê li rewşên weke zatûreyê û pîr zêde encamên xirab jî bi xwe re bide **hanîn**. ..

Di wê rewşa weke di rewşên bi wê rengê ên weke zekmê de ku wê mirov wê bê xwestin ku wê, were xewhdan wê di rewşên weke ta girtinê de wê vajî wê newê xwestin ku ew wer xwehdan. Ku ew hat xwehdan wê karibê ew çendî ku di hin rewşna hin tendurustvan wê weke nîşanaka başbûnê wê bibînin jî wê hinek ji wan wê weke nîşanaka lê cûrkirina nexweşiyê wê bibînin û wê di wê temenê de wê, çawa wê pêşîya wê bigrin wê li wê bihizirin. Pêvajoya ta girtinê wê, kengî di wê de wê destûrê ji xwehdanê re wê bê hiştin. Kengî ku ew zêde germbûn û êdî xwe weke di cemidê hîsnakê û laşê kesê nexweş weke ku ew êdî germê hîs dikê û ew têkiliyek bi hişmendî bi germe re didênê wê hingî wê destûrê wê lê bidina kirin. Di wê rewşê de wê, rewşa nexweşiyê wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di wê temenê de wê, dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşa ta girtinê wê, di wê temenê de wê, di wê temenê de wê pêvajoya wê dawî de wê bixwezin ku ew xewhbivbê. Heta ku wê di wê pêvajoyê de wê hinek tendurustvanên kurd wê wê xwehdanê di wê demê de wê "weke pêwîstiyekê" jî wê bibînin. Bo ku laş wê rewşa tayê ku ew wê di awayek de wê li ser temenekê fîzîkî wê fahmbikin wê, biavêjê derve. Wê bo wê di wê temenê de wê biavêjin ku ew wê bikin.

Li gorî tendurustvanên kurd wê xwehdan wê weke rêyek xwe nûkirina laş jî bê. Wê di wê temenê de wê ev wê weke harareta hundirî ku wê ew wê bibê û wê, di wê temenê de wê di hundirê laş de wê rewşna ku wê ne asayî bin ku ew wê bi wê re wê ew bibê. Wê di wê temenê de wê, êdî wê piştî xwehdanê wê laş wê hin bi hin wê weke xwe bikeve rewşek asayî de. Wê di wê temenê de wê di awayekê din de jî wê, xwehdan wê gelek tiştên ku ew pêwîstî werina avêtin ji laş wê li gorî wan wê biavêjina derve.

Di wê temenê de wê rewşa xwehdanê wê di awayekê de wê, weke aliyekê giring ê laş wê were dîtin. Xwehdan wê ne tenê wê weke rewşek ku wê li gorî wan di encama germê de wê bibê bê. Li gorî wan xwehdana di encama germê de dibê û ya din wê bi xosletên wê re wê ji hevdû cûda bê. Lê li gorî wan hertimî wê di awayekê de wê bo xwe nûkirinê wê pêwîstiya xwehdanîya laş wê hebê. di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê ew wê nêzî wê bibin.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê xwehdan wê di hinek rewşên hişkbûna laş û qasan de jî wê weke rêyek nermkirinê jî wê were dîtin. Di wê temenê de wê, minaq wê, deverên weke germevê ku wê tenê wê bi bûhûrek zêde germ wê hebin wê ketina li wan de wê, laş wê bi wê rengê de wê bi carekê wê bidestr xwehdanê wê bikê û wê di çavikên çerm re wê gelek tiştên ku ew dihatina ber avêtin û li wan sekinîna wê bîn avêtin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê li wê were hizirkirin.

Di rêyên weke başkirina ji rewşên epidemîkî û ankû weke wîrûsan de jî wê di wê temenê de wê, rêyên xwehdanê wê, weke rêyek bijartinê wê di wê temenê de wê were dîtin. Di wê temenê de wê, li gorî wan “ji xwe, laşekê nexweş ê bi wê rengê ku ew di wê de nexweşiyê xwe girtîya wê ew nexweşî nehêlê ku ew xwehbide. Ber ku wê ew nexweşî bi xwehdanê wê xwe biavêjê derve. Wê ber vê yekê wê, dema ku mirov zorê bide xwehdankirinê wê ew wê weke rêyek başkirinê bê.

Lê rewşa xwehdanê wê ew ava ku ew ji laş dihêt wê li gorî wan wê pîrr zêde wê avek ku wê bi qiymet bê ku wê karibê di gelek warên din de jî ji wê sûd were girtin. Wê di wê de wê, hêzek laş wê hebê. Wê di laş de wê, laş wê bi wê gelek ji hêza xwe wê biavêjê derve. Avêtina hêzê bi wê xwehdanê li derve wê, nîşanaka xwe nûkirinê bê. Wê di wê temenê de wê, temenê xwe dewrûdayimiyekê bê. Wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê. Wê di wê rengê de wê, ew xwehdan wê di awayekê de wê, hêza laş wê hinekê wê ji wê bigirê. Kesekê xwehda wê were dîtin ku wê piştî wê weke ji kalketibê û ankû ji hêzketibê wê lê were. Ev wê di wê temenê de wê di awayekê de wê karibê werênê ser ziman bê.

Di rewşên bi tevgerî de wê xwehdan bûyînê wê, weke rewşek laş a xwe dewrûdayimkirinê jî bê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Wê di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê di hinek rewşan de wê, wê bo temenê xwe

dewrûdayimkirina laş biafirênin wê rêyên xwehdanê ên laş wê bikin ku ew wê pêşbixin. Di wê temenê de wê rewşên weke yên avên kelek ên germevî ên bi xwezayî ku ew wê di wê temenê de wê xosletekê wê li gorî wan wê hebê. Di dewama wê de wê, di her rewşên nexweşiyê de wê, bo başkirinê wê dewrûdayimî wê di wê temenê de wê giring were dîtin ku ew were pêşxistin.

Minaq ev rewşa xwehdanê wê di rewşên weke di nexweşiyên weke romatisma de jî wê weke rêyna başkirinê wê werina dîtin. Nexweşiyên bi wê rengê ên weke romatisma wê piştî temenekê wê bi mirov re wê derkeve. Wê di wê temenê de wê ev wê, di awayekê de wê li gorî hinek tendurustvanên kurd û ankû hekimên kurd wê, di laş de hebûna wê, tiştta ku wê bê avêtin û ankû ew ne hatîya avêtin wê bê sedema wê. Wekî din di awayekê din de jî wê, bi rêyên weke germevê û hwd wê, temenê dewrûdayimiyê re wê bê xwestin ku ew bê başkirin. Di wê temenê de wê, romatisma wê, di awayekê de wê, li deverên gihiştina hevdû a movikan wê di wan de wê bibê. Wê di wê temenê de wê çawa wê, ew wê were başkirin wê di wê temenê de wê, ew wê rêya nermkirina qasan, vekirina rayên çûnûhatinê ên xwûnê û hwd wê bi wan re wê di awayekê de wê bibê. Wê wekî din wê di awayekê din de jî wê, li gorî hinek hekimên kurd wê kêmbûna temenê elementa germê di laş de wê bi wê re wê bibê. Wê di wê temenê de wê, ev wê weke elementek di xwûnê de ku ew dihê afirandin ku ew di rengê adranalinî de bê û ankû di rewşek din de bê ku ew çêkirina a ji aliyê laş ve kêmbû û ji xwûnê kêmbû û pê de wê, temenê wê biafirê. Ji xwe, li gorî wan ya ku wê germkirinê wê temenê wê biafirênê wê bi xwûnê re wê ew bê. Wê di wê temenê de wê ev li gorî wan ne girêdayî temenê. Lê bi cûwanan re jî wê karibê xwe bide nîşandin. Lê bi kesên temendirêj re wê zêdetirî wê bibê. Ber ku ew di xwûna wan de ew element kêmtir dibê.

Wê dema ku wê bê ketin li nava avê de wê, laş wê bi wê germ bibê û wê, rehet bibê. Wê weke ku wê 'tiştê mirov nebê' wê li mirov wê were. Wê ev rewş wê berê li gorî wan wê ji xwûnê wê çêbûba. Lê ber ku ew di xwûnê de kêmbûya wê ew nebê. Di wê temenê de wê, li gorî wê hinek tiştên ku weke xwarinê ku wê ew wê çawa di xwûnê wê çêbikin wê bixwezin ku wan kifşbikin û wê bikarbênin.

Hinek tendurustvanên kurd ên li dora cizra bota wê, dema ku wê bahsa romatisma bikin wê bahsa rewşek weke ya bezê dûvê mehan ku ew bi mirovan re heya û ew nerma û ku ew kêmtir wê ew bi ber hişkbûnê ve wê herê û ew wê bê sedema romatisma. Di wê temenê de wê, di nava gel

de wê gotina “bezê romatisma” jî wê were bi navkirin. Di wê temenê de wê, bahsa hinek hişkbûnan di deverên weke anîşk, deverên movik ên gihiştina li hevdû (in: ‘joint’) wê bi wê re wê hebê. Wê, di wan de wê bi hişkbûna bezê wê re wê ew wê rûbidê. Ber ku wê li gorî wan wê ew goştê laş ê van herêmên laş ku ew wê bez wê weke ‘karekê şifonî’ wê di wan de wê bibînê û ku ew nebû wê êdî wê ew bibê. Li gorî wan wê romantisma wê di wê temenê de wê ev dever wê ber ku wê zêde xesas bin wê bi wan re wê zêdetirî wê xwe bide nîşandin. Lê di aslê xwe de “wê, bi hemû deverên laş re wê di awayekê de wê ew wê bi wê re wê bibê.” Bi tevgerîyê re wê, weke ku ew bez wê bi tevger bibê û di hinek rewşna de wê, germ bibê û wê weke ‘baş’ bibê. Lê di wê temenê de wê, pêwîstiya wê çêkeriya şilekî a wê bezê ku ew kêmbê wê êdî wê li gorî wan wê ew wê bibê û ankû wê rûbide.

Weke ku me hinekî li jor hanî ser ziman wê di pêvajoyên wê yên destpêkê de wê, rewşa xwehdanê wê were baş dîtin. Lê li gorî hinek hekimên kurd ku ew zêde pêşketibê û awayekê ‘kronikî’ standibê wê xwehdan wê tenê wê karibê bibê temenê êş û hinek rewşên elemî jî.

Di kurdî de wê gotina ‘elemê’ wê rewşek nexweşiyê a ku wê di encama rewşên sermayê de hatibê girtin û ankû hinek rewşên weke bi kederî û janê de ew hatibina girtin wê bê ser ziman. Wê di wê temenê de wê, gotina elemê wê rewşa li laş xistina nexweşiyê û mayindabûna wê bi xwe re wê bi awayekê morfolojikî wê werênê ser ziman.

Êş wê wateya wê di encama nexweşiyê de wê kişîna biêş a ku mirov wê, dikênê. Bi wê dikê zarîn. Elem wê weke êşek mayinda û ankû di encama êşek weke ya li dil û ankû kezebê dixê û di encama wê de wê ew êş wê vegûharînan wê di laş de û ankû di wê herêma laş de wê çêbikê wê bi xwe re wê werênê ser ziman. Yan jî wê di encama rewşek xirab de bi nexweşî ketinê û bi wê re ew nexweşî ku ew di laş de bi cihbûbê wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman bê.

Weke êşên romatisma wê di wê temenê de ku wê li dûvikê mirov bixin û wê, hertimî wê weke êşekê di dûvik de wê bide çêkirin wê ew wê, weke elemekê jî wê karibê were bi navkirin. Êşên dûvik wê hinekî jî wê di encama nexweşiyên hastûyan û ankû êşketina hatiyan de wê bibê. Ji êşên laş ên weke birinan re gotina şawitîn jî wê karibê were bikarhanin. Şawitîn wê di wê rengê de wê ne tenê ji rewşên weke şawitîna deverên laş ji êgir û hwd re wê bê bikarhanîn. Êşa laş a bi wê rengê wê, bi sawitîne wê were ser ziman. Lê êşên weke yên ji hastûyan û rayên sînîran

weke di koka dinanan û hwd de dibînin ew di kurdî de dibêjin ‘diarihin.’ Rengê êşa artinê wê di wê temenê de wê weke êşek sînîrî bê. Wê di wê temenê de êw dikarê wê di awayekê de wê werênê ser ziman. Wê di wê temenê de êw, weke aliyekê wê yê giring wê rengê êşan wê di wê temenê de wê karibê ji hevdû cûda fahmbikê. Ber ku wê rengên ji hevdû cûda kirina awayên êşan wê, di wê temenê de wê, bi wê temenekê hûrgilkirina fahmkirina êşê jî wê di rewşa nexweşîyan de wê bide çêkirin. Wê rengê nexweşîyê wê diawayekê de wê ber çî bûya wê ew wê, bide fahmkirin. Dema ku artin bû wê ew weke êşek ji hastûyan û ankû qas û hwd bê. Dema ku **êşên bi rengê şawitînê** bê wê weke êşek ji bîrînek di laş de li ser çerm û ankû binçerm de bûbê bê û yan jî ji deverek şawitî ji êgir û hwd bê. Wê di encama tahrîşbûnê û ankû qatîna û yan şawitîna deverek laş de wê bibê bê.

Di rewşên weke **êşên bi rengê artinê** wê mudahale li rayên sînîran wê werina kirin. Mînaq di rewşa êşbûna rewşek dinanî de wê, mudahale li koka dinan û ankû rayên wê yên ku ew digirê wê bê kirin. Mînaq wê dema ku wê deverek hatûyê mirov wê bişikihê û piştire wê bi hevdû re wê bê cebirandin wê piştî wê cebirandinê ku wê çend sal jî wê bi ser ve wê herin wê dema ku serma û ankû saqamê li wê herêma şikeştî a laş da wê, êşek bi rengê artinê wê hertimî wê bide çêkirin. Ev wê weke êşek sînîrî bê.

Di rewşa rengên êşan ên di wê rengê de wê werina kifşkirin, bi navkirin û wê piştire wê li gorî wê salixkirin wê di rewşên nexweşîyan de wê werina kirin. Di dewama wê de wê, di awayekê din de wê, ew êş wê, di wê temenê de wê, dema ku ew bû wê ji çî bê û ji kîjan herêmê bê wê ew wê bi wê re wê were fahmkirin. Rengê êşan wê di wê temenê de wê weke awayekê kifşkirina nexweşîyê jî wê di wê temenê de wê were dîtin. Di wê temenê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê dikarê wê fahmbikê bê.

Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê, dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê ku wê rengên êşê wê di wê temenê de wê, têgînek fahmkirinê wê biafirênin. Di nava kurdan de wê, rewşên weke rengên êşê ên weke şawitînê, artinê û hwd ku wê bibin wê ew wê, di awayekê de wê rewşên kifşkirina nexweşîyê de wê rêyek hesan wê ji wan re wê di awayekê de wê biafirênê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê, di serî de wê di awayekê de wê fahmbikê bê.

Mînaq wê, di wê temenê de wê, hinek rewşên nexweşîyê ên weke dengketinê wê piştî ketinê wê ku mirov hewl dide dengê derxê wê ji qirikê wê êşek wê bibê. Wê artinek wê bibê. Wê di wê tewşê de wê, weke rewşa dengketinê wê were bi navkirin.

Wê weke sedema dengketinê wê bi gelemperî wê rewşa zêde bakirinê û ankû qîrkinê wê were dîtin. Lê di nava gel de wê, weke sedemên sermayê jî wê di wê temenê de wê werina ser ziman. Heta ku wê di hinek rewşna de wê, sedemên germê ku wê bi gotina 'deng birrî' wê were ser ziman. Di dema ku wê den wê di encama serma û ankû saqamê de wê bibê wê bi gotina 'dengketina bi sermayê' re wê were ser ziman. Wekî din gotinên weke "deng tafîn", "deng qûtbûn", "deng birrîn", "deng çûyin", "deng kêmbûn", "deng xiniqîn", "deng derneketin" û hwd wê werina ser ziman. Ev gotin wê her yekê wê bi serê xwe wê rewşek nexweşîya dengê ji qirikê wê werênina ser ziman. Mînaq gotina 'deng derneketin' wê dema ku mirov wê bi zorekê wê biaxifê û nikaribê deng derxê wê ji wê re wê bê gotin. Wê di wê rewşê de wê, hinek rewşên başkirinê ên weke dimsê, ard û rûn kirina nava hevdû de û hinek kelendina wan wê bê dayînkirin. Piştî wê rewşên weke ne hiştina zêde deng derxistin demek dirêj wê weke rêya başkirinê wê were bikarhanin. Hinek kurdistanîyên li dora afrînê, qamislo û nisêbînê wê, pîvaza kelendî jî wê di nava paçekê de ji derve wê, li dora qirikê wê girêbidin. Wekî din wê hertimî wê hewl bidin ku ew dora qirikê germ bihêlin. Lê hinek rêyên din ên başkirin wê bi karhanîna şîranî wê bibê. Mînaq di nava ava germ de levxistina hinek hingiv û dana vexwartinê wê bibê. Yan jî wê, hinek çayên şîr ên ji şîrîyên bi wê rengê dibê wê were bikarhanîn. Di wê temenê de wê, newê hiştin ku xwarina hişk demekê bê xwarin. Wekî din wê heta ji wan wê were wê mirov ji xwarin û vexwartinên cemdî wê dûr were girtin.

Di rewşên weke nexweşîyên qasî (muskletur) de wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, dîmenek wê were dîtin. Di aslê xwe de wê, rewşên germkirinê û hwd wê, di awayekê de wê pîrr zêde wê li wê were kirin. Wê di wê temenê de wê, rewşên weke yêmn qaymgirtinê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, werina dîtin. Di aslê xwe de wê, rewşên weke yên başkirinê wê, bi wê re wê, bi gelek awayan wê werina dîtin.

Herêm bi herêm li kurdistanê wê çendî ku wê hinek şêwayên başkirin û dermankirinê ên weke hevdû hebin jî lê wê di nava hekim û tendurustvanên herêmê de wê rewşên ji hev cûda ku ew li gorî rewşan û

xwe di demên nexweşîyê de pêşdixin wê hebin. Minaq rewşên weke nexweşîyên ser çerm û binçerm jî ku mirov dikarê gelek awayên wan kifşbikê wê ev wê bi wan re wê were dîtîn. Her mirov wê dema ku wê ew keç bê û ankû law bê wê di dema gavaêvtina dema balixbûna xwe de wê pizik wê di rûyên wan de wê derkevin. Ev wê weke pizikên dema balixbûnê jî wê werina dîtîn. Lê wê ji wan re ku ew di dema xwe de dermanek başbûnê newê dîtîn wê piştî ew pizik wê cihên xwe di rû de wê qûl bi qûl wê bihêlin. Wê di her deverên rû de wê korçalkên piçûk wê bidina hiştin. Bo ku ew nebê wê, rêyên weke cûreyên sabonan ên weke sabûna raqê û hwd wê werina bikarhanin. Minaq nexweşîyên ser çerm ên weke 'hefttuzikê' ku mirov dikarê wê werênê ser ziman wê bi wê rengê wê hebin. Hefttuzik wê weki din wê navê şîniyekê ku wê ew wê bo wê nexweşîyê wê were bikarhanîn jî bê. Wê li keviya çeman wê bibê û wê, dema ku ew dihê berhevkerin û di nava hinek ava germ de hat kelendin û ava wê li paçekê hat valakirin û li ser devere pirzika hefttuzikê hat xistin wê bê başkirin. Wekî din ku ev mudahale li wê newê kirin wê karibê zêde bimênê. Wê kariê li dora salekê û heta heftsalan jî wusa bimênê. Di wê temenê de wê di awayekê de wê, ev nexweşî wê weke nexweşîya cerm bê. Wê bi zêdeyî wê di çermê keçcûwanan de wê, bide dîyarkirin. Çendî ku wê yên kûrlawan de jî wê bibê kê wê weke ku wê were dîtîn wê zêdetirî wê, keçcûwanan re wê were dîtîn. Li dora nisêbînê wan wê dims û heta ku wê savara pîrr hûr a kofteyê wê were nermkirin û wê hinek hingiv wê bê kirin li navê û wê bê danîn li ser devere birina wê. Weki din wê cûreyekê din ê şîniyê bi navê 'gîyayê hewês' wê were bikarhanîn. Giyayê hewêş wê dema ku wê bê kirin nava avê wê avek sor wê jê derkeve. Ji xwe ew jî hinekî sor a. Wê ew wê were bikarhanin. Ev giya û cûreyê wê bo nexweşîyên çavê jî wê were bikarhanîn Di awayekê de dema ku wê êş ket çav û çav bi êş bû wê ew wê biheta bikarhanîn. Hinek caran wê şîrê dayikê ku wê weke ku wê digelek nexweşîyan de wê were bikarhanîn wê, biheta bikarhanîn ji nexweşîyên çav re.

Di warê bikarhanîna şîrê dayikê ji çavan re wê, di nava kurdan de wê, weke kevneşopîyek başkirinê a kevn bê. Di aslê xwe de wê, bi wê re mirov dikarê wê jî wê werênê ser ziman ku wê ne tenê wê bo wê, her wusa wê bi gelek rewşên din jî wê şîrê dayikê wê were bikarhanîn. Di wê temenê de wê, di temenekê dermanî de bikarhanîna şîre dayikê wê bi wê re wê, bibê. Di wê temenê de wê, di rewşa hinek nexweşîyên serçerm de jî wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê bikarbênin. Minaq wê, di

awayekê de wê, deverna sorbûyî wê di wê temenê de wê, karibin bo wê bikarbênin.

Weki din wê dema ku mirov bahsa nexweşiyên serçerm bikê wê, rewşa fahmkirina wan wê di awayekê de wê weke ku wê bi xwezayî wê were dîtîn ku wê werina kifşkirin. Nexweşiyên weke yên gûrrîbûnê, wekî din nexweşiya ziravê (bi gotina 'ziravê' wê çendî wê navê uzwekê li dora kezebe reş û ankû li bin wê hebê wê, wekî din gotina ziravê wê navê nexweşiyek din a li **ser çerm jî bê**.) û hwd wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi wê derbaskirinê wê gelek şewayên xwezayî wê werina bikarhanîn. Di wê temenê de wê, di awayekê din de wê, mirov dibînê ku wê di rewşa nexweşiyê de wê pêşî nexweşî wê were kifşkirin û wê piştê wê, kîjan derman wê lê were û ankû wê bo wê baş bê ew wê were kifşkirin. Wê di wê temenê de wê, têgihîştinek tendurustî a rûniştî weke ku mirov wê dibînê wê hebê.

Me li jor bahsa şîrê dayikê û rewşa dayikê li hin deverna kir. Lê li vir wê, di aslê xwe de wê, di çerçoveya wê de wê hinek aliyên wê yên din ên weke 'derxistina çilê' û hwd re wê hebê. Di wê temenê de wê, dema ku wê zaroya wê were dûnyê û pê de wê ew wê, heta wê dema ku ew wê, çilê xwe dernexê wê dernekevê. Wê di awayekê de wê, di wê demê de wê, dayik wê li hundir xwe bigirê. Di wê demê de wê bi ti awayê jî wê rewşên weke yên têkiliyên zayendî ên weke bi jinûmêrî ên bi hevdû re wê, newina kirin. Wê di wê temenê de wê ev jî wê di wê demê de wê weke rewşna ku wê, werina qadaxa bin. Di rewşên têkilidanên zayendî de wê, rewşa ku mirov wê dibînê û kifşdikê wê weke ku wê, jin wê gotina wê di wê de wê li pêş bê û wê ew wê kifşbikê ku wê bikê û ankû nebê û yan jî wê kengî wê bikê. ..

Di dewama wê de wê, rewşa têkiliyên zayendî wê, di wê temenê de wê, dema ku wê werina kirin wê weke aliyekê tendurustî jî wê bi wê re wê were ser ziman. Wê her têkilî ku wê were kirin wê piştî wê serşîştina ku wê weke 'ji ser xwe rakirina rewşa cenebetê' wê were kirin. Wê di wê temenê de wê, hinekî jî bê wê piştî têkiliyê wê hem jin jî û hem mêr jî wê avekê wê bi wê minesebetê wê bi xwe de bikin.

Di dewama wê rewşa têkiliyê wê di wê temenê de wê, bi wê re wê, dema ku ew hat danîn wê, piştî wê, bê hizirkirin ku wê 'rewşek teybet' wê biafirê û wê dema ku wê mirov avek bixwe de kir wê, ew bê derbaskirin. Di aslê xwe de wê, bi gotina harambûnê wê di demên berê de wê ew newê ser ziman. Lê piştê wê ew wê di wê rengê de wê were salixkirin.

Di wê rewşê de wê, rewşa têkiliyê wê di derbarê de wê, zanînek kûr ku wê bi teybetî wê weke “zanîna mehremiyetê” jî wê were bi navkirin wê hebê û ew zanîn wê tenê wê, bê ji hevdû re vegotin. Lê wê ew wê di awayekê vekirî de wê li ser wê newê axiftin. Lê di wê temenê de wê, rewşên weke têkilidanênê û piştî wê, rewşên weke ku wê bibin, rewşên nexweşiyên zayendî bi mêr û jinê re ku wê bibin û heta rewşa bûyîna zaro di zikê jinê û hwd de wê, ev rewş wê bi wê re wê, di derbarê wan de wê zanînek kûr wê weke ku mirov wê dibênê wê hebê. gelek rewşên ku wê di dema hemdem de wê weke qûlubandina zaroyê di zikê dayikê de berî ku ew were dûnyê û hwd wê, ‘pîrkên kurd’ wê bi awayekê baş û serkevî wê werina kirin. Gelek ji wan pîrkan ew zanîna xwe weke nepeniyekê û ankû surrekê wê di nava xwe de wê biparêzên û wê parve nekin.

Di wê rengê de wê, di awayekê de wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşa dayikê wê û zanînen wê di wê temenê de wê di awayekê de wê werina hildan li dest. Di awayekê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê rewşa zanîna jinê wê di wê temenê de wê, di nava civakê de wê, çendî ku wê di awayekê weke di bin mehremiyetekê de wê were girtin û wê di bin nepeniyekê de wê, ji gelek aliyan ve wê bimênê jî wê mirov dibînê ku wê, di awayekê de wê pîr zêde wê pêşketî bê. Wê di wê temenê de wê, di wê warê de wê, jinên kurd wê xwe bêçare wê nebînin û wê bi wê zanîna xwe êdî xwe hertimî wê weke bi temenek tendurust wê bibînin û wê bidin nîşandin.

Mijare zaroktiyê wê, di wê temenê de wê pêvajoyek ji wê fahmkirinê wê karibê were dîtin. Wê heta demên zaroktiyê bîr derbaskirin wê, di kîjan demê de wê çî wê bê kirin ew dihê zanîn. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring wê di serî de wê, dikarê wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê piştî ku wê zarok hat dunyê wê, di heftaya wê pêşî de wê, berî ku wê were şîştin wê hinek şorevk wê were çêkirin û li deverên wê were xistin û wê piştê wê were çêkirin. Wê serê zaroyê heta ku ew nermiya li ser kafê serê zaroyê qaysa xwe bigirê û hişkbikê wê ew serê wê were girêdan. Wê, di dewama wê de wê, heta 6 heyvê wê bê navber wê, tenê şîrê dayikê wê bê dayin li zarokê. Weki din wê dema ku wê zaro wê were razandin wê li herêmên kurdan wê hertimî wê ‘axa sor’ ku wê weke ‘axa bin pêçekê’ wê were dîtin wê bê peydekirin. Wê ew ax wê li bêzingê

were xistin û wê, ti zûxûrên piçûk ên kevirî wê di nav de wê newê hiştin. Wê ev wê, weke rewşek tendurustî wê were dîtin.

Di rewşa bikarhanîna axê bin pêçekê de wê ev heta li dora 6 heyviya zarokê wê bidomê. Wê, di wê demê de wê, ev wê bo pêşîlêgirtina 'şaliqîna zarokê' pêşîya wê were girtin jî bê. Dema ku zarok şaliqê û ankû nav çaqên wê şawitin wê, vekirî bê hiştin ku ew wê weke 'hewa kirinê' dihê bi navkirin. Yan jî wê hinek rûnê zeytê wê were lê xistin. Wekî din wê hertimî wê paqij wê were hiştin. Wê zêde heta demên li dora 6 heyvîya wê tiştên weke sabonê û hwd wê, newê hiştin ku ew têkiliyê bi laşê zarokê re bikê. Wê şîştina wê, bi hinek rewşên xesas ên din wê were kirin. Wê di wê temenê de wê, ew wê, hinek rewşên şînîyî ku wê weke li şûna sabona zarokê jî wê dikarê werênê ser ziman wê hebê.

Wê heta li dora 6 heyvîya wê girêdana zarokê weke pêçekê wê weke tiştê mecbûrî û bo pêşketina wê, bi awayekê rast wê were dîtin. Wê di wê temenê de wê girêdana serê zarokê jî û heta nêzî wê demê girêdanên ser çavê wê ku ew zêde têkiliyê bi rohnîya rojê re nekê wê ew wê bo wê were kirin. Lê aliyekê din jî ê weke bi girêdana serê zarokê re wê hebê. Ew jî wê, bo tasa serê zarokê ku ew di awayekê rast de awa bistênê wê bo wê bê. Di wê temenê de dihê bawerkirin ku ew serê zarokê heta wê demê ku ew were girêdan wê baş wê pêşkeve. Wê, valahi di wê de nebê. Wê, di wê temenê de wê, baş hevdu wê bigirê. Lê dema ku ew nebê wê li gorî wan wê karibê bibê sedema gelek nexweşîyên nebaş ên bi serî. Minaq wê, mazinbûna serî ji ya ku ew hebê wê zêdetir wê bibê ku ew girêdan nebê. Wê bi wê rengê wê ew wê bi wê re wê were bawerkirin ku wê serê zarokê wê di wê demê de wê hastûyê wê pîrr tenik bê û wê çawa wê bê hiştin wê wusa wê pêşkeve. Lê dema ku wê were girêdan wê baştirin wê pêşkeve. Wê ew girêdana serî wê weke bi armanca pêşîlêgirtina ji rewşa xwe mazintir ku ew bibê jî wê were kirin.

Di wê temenê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê, bê kirin. Minaq wê piştî ku wê zarok wê bibê wê navîka wê, newê jêkirin. Heta ku ew bixwe heta li dora hefteyekê ku wê biavêjê bê. Wê di wê temenê de ku wê, bi xwe avêt wê, di awayekê de wê, êdî wê, weke rewşek êdî zarok ji navîkê bûya wê were dîtin.

Di aslê xwe de wê, di çerçoveya hemû rewşên ku em di wê warê de werênina ser ziman û ankû ên weke yên bi nexweşîyên din û rewşên wan re ku wê bîn ser ziman wê, karibin bi aliyên din ên weke baweriyê re jî wê hinek aliyên wan ên ku wê werina ser ziman wê hebin. Minaq wê

dema ku wê birina dema ku wê birinek weke bi pirsînî li ser çerm bû wê, dora wê xêzkerin û lê xwandin wê weke rewşek ji wê bê. Di dewama wê de wê, rewşên weke pifkirina li serî û xwandin, serî li tirba 'mişahîxan' dayîn û hwd wê, di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê ku mirov karibê wê werênê ser ziman bê. Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê giring ê din bê wê werênê ser ziman bê. Minaq wê daqên li anî, zenî, piştî dest û hwd wê bên çêkirin wê di wê temenê de jî wê wateyek wan wê hebê. Çûyinên weke li rewşên weke yên ava germevê û hwd wê di wê çerçoveyê de wê karibê ji aliyekê ve wê fahmbikê. Lê ji aliyekê din ve jî wê dikarê wê weke rewşek din a fîzyolojîkî û têkilidanînek bi wê re wê fahmbikê bê. Di wê temenê de êw hinek terçûmeyên wan daqan ku ew werê kirin wê bi wan re wê were dîtî ku wê bo rewşên nexweşiyê, bûyina dayikê, parastina zarokê û ankû kesên din ên mazin weke dê û bav û hwd wê, bi wan wê were kirin.

Bi rêya bawerîyan fahmkirina rewşa dermankirina nexweşîyan

Di aslê xwe de wê, di warê nexweşî û fahmkirina wan û rêyên dermankirina wan de wê gelek tiştên ku mirov wê bîrê ser ziman wê hebin. Lê aliyekê din ku wê pîr zêde wê bi derûnî wê bandûra wê di mijarê de wê xwe bide dîyarkirin wê di wê temenê de wê, were dîtî. Di wê temenê de wê, di rewşên nexweşiyê de wê mirov wê serî li rêyên başbûnê wê bixê. Kî di warê karîna başkirinê pêşbixê de wê serî li wan wê were xistin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, were ser ziman.

Di wê temenê de wê rewşên ku em di serî de dikarin di wê warê de wan werênina ser ziman wê weke rewşna ku wê di awayekê de wê weke ku wê, mirov dibîrê wê rewşna rewşna têkiliya wan bi baweriyê re wê werênê danîn bin. Wê di bin hinek serekan de wê dikarê wê werênê ser ziman.

Sereka pêşî bi rêya xewnê gihîştina rêya başiyê; Ev wê di serî de wê di du awayan de wê xwe bide nîşandin. Yek wê, di awayekê di de wê minaq kesna ku wê weke mişahîx' û ankû kesna bi wê rengê pîroz dihêna dîtî ew werina xewna kesna ku ew nexweşî û ankû kesna bi wan ve alaquadar wê, weke nîşanaka başbûnê û ankû nebaşbûnê wê karibê were şîrovekirin. Di wê temenê de wê, minaq di dema nexweşiyê de wê gotinên weke "hawara xwe gihand li filan mişahîxî' wê di wê temenê de wê, weke tîgînek ku wê temenê wê biafirênê bê. Di wê temenê de ku ew kes ew piştî wê rewşê ku ew baş bû wê weke kesekê ku ew 'bi emelê

baş' wê were dîtin û wê di wê temenê de wê, were herêkirin. Heta ku wê di wê temenê de wê, bê temenekê bawerîyekê jî.

Di rewşa başkirina nexweşîyên ku wê di deverên pîroz ên weke ocaxan di nava kurdan de wê bîn kirin; wê di wê de wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê werênê ser ziman bê. Wê minaq wê, di deverekê de wê, destê xwe danîna li ser serê kesekê, hinek av ji destê vexwartin, hinek piçên zad dayinê û ankû hinek ava lê xwandî ku ew bê dayin vexwartin û hwd wê were kirin. Wê derûnîyek li wê girêdayî a xort wê di awayekê de wê hebê. Nexweşîyên weke Zerik, guhrepik, qûxûk, çildexistin, zikçûn, bîrov, miristan, hefttuzik û hwd wê weke van wê gelek nexweşîyên ku wê di wê temenê dd ewê bîn gotin wê werina başkirin wê bibin. Di wê çerçoveyê de wê, nexweşî wê, di awayekê de wê li sê beşan dikarê beş bikê. Pêşî nexweşîyên serçermî bin. Wê di wê temenê de wê, ev nexweşî wê weke nexweşîyên minaq weke bîrovê û hwd wê, li dora xêzkirin û lê xwandin û hwd wê bê kirin. Nexweşîyên hundir wê, di wê çerçoveyê de wê bibin û wê ev nexweşî wê, weke nexweşîyna ku wê ji wan re wê, çare wê bi dermanî wê werina dîtin bin. Aliyê din ê sêyem jî wê weke nexweşîyên sînîrî û qasî bin. Wê di wê temenê de wê, ew jî wê, ji destêkesê ji wê fahmdikê wê bi rêyên weke firkandin, avçiqandin, fincan avêtina li piştê û ankû deverên diêşihin û hwd wê bê kirin.

Di nava kurdan de wê, kesên ku ew di wê temenê de ew li deverên başkirinê dimênin wê kesên weke hosta wê werina dîtin û wê berdestkên wan wê hebin ku ew jî wê bi salan li wan binerin ku ew çawa derman dikin û piştê ku ew wê dibînin û wê piştê weke wê di awayekê de wê ew wê bikin bin.

Bo nexweşî başkirinê hevîkirina ji axa miriyan; wê, ev wê weke aliyekê din ku wê di temenê bawerîyê de di nava kurdan de wê dikarê wê bibînê û wê werênê ser ziman bê. Kesê ku ew mirî wê çûyina sr tîrbê û doza başkirinê ji nexweşîyê kirin û ankû hinek ax ji ser qabrê hanîn û bi wê hevîya başkirinê kirin wê bibê. Minaq kesekê ku ew nexweşîya zerikê ku ew miribê wê bi wê were bawerkirin ku wê axa tîrba wî ji başkirina nexweşîya zerikê re wê baş were wê li wê were hizirkirin. Minaq wê axa ku wê ji tîrbê hanîn û di nava avê de ku ew hat kirin û xwarin wê weke temenê başkirinê wê were dîtin.

Ji kesê başbûyî hevîya başkirinê wê, weke aliyekê din ku ew were li berçav girtin bê. Li dora herêmên cizrabotanê û hwd wê kesek ku ew bi nexweşîyekê ketî û wî bi hinek dermanan ew başbûya wê, piştê ku

kesekê din hizirkir ku ew heman nexweşîyê ketiya wê serî li wê kesê bide û wê ji wê başkirinê wê bixwezê. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê di nava civakê de wê, hertimî wê were kirin bê. Di dewama wêd e wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê kesê ku ew baş bû wê, li ser fêrbûnên xwe û bawerîya bi başbûna xwe wê ew wê bikê.

Aliyekê din wê bi rêya bawerîyê başbûn bê. Ev jî wê, kesê nexweş wê serî li şêx û hwd wê bide û yan wê li ser postê wan wê rûnihê bo ku ew baş bibê û yan jî wê, dema ku ew destê bi serê wan re bibin û bênin û li wan bixwênin wê weke ku wê baş bibin wê werina ser ziman. Ev wê, di wê temenê de wê, ji aliyê baweriyê ve wê, di awayekê de wê, hêvîya başkirinê wê kesên weke rûhanî ên nava civakê wê bi destê wan wê were kirin. Yan jî wê male kesekê wusa rûhnî û ankû şêx wê “xwe avêtina li male wan” û ankû weke “xwe avêtina li baxtê wan bo başbûnê” û hwd wê ew wê were kirin.

Di nava xalkê de wê ev wê weke rewşek başkirinê wê were dîtîn. Di warê bandûra rewşên bi wê rengê ên bi derûnî û hwd de wê ku mirov di wê çerçoveyê de hilde li dest wê, demê mirov dikarê wê bêjê ku wê bandûra derûniyê a li ser fizikê ku em li berçav bigirin wê rewşek zêde bi bandûr wê di wê rewşê de wê, xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê rewşa nexweşîyê wê, di awayekê de bi wê rengê wê were başkirin. Gelek nexweşîyên weke ‘ji wan xilasbûn nîn a’ ku wê werina dîtîn wê di wê temenê de wê, xwe avêtina ‘li ber dest’ re wê bê xwestin ku ew werina başkirin.

Wekî din wê aliyekê din jî wê di rewşa weke di malê de bê û ankû li deverê weke ‘ocaxê’ de bê wê, di awayekê de wê were dîtîn ku wê, xwe avêtina ber dest wê, bibê. Wê di wê de wê yên dervî nexweş ku ew bi wan re dibê mihatab jî wê dest bidinê. Ew jî wê weke rewşa ‘dest dayinê’ wê were bi navkirin û wê di wê temenê de wê, ev wê, di nava xalkê de wê were ser ziman. Wê biqasî wê li ser rewşên kesên hevdû re wê bibê wê li ser rewşên din ên ku ew ne ji malê jî bin wê bibê. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê, ev wê hebê k uwê, rewşên başkirinê ên ku wê di temenê baerîyê de w. werina pêşxistin bin.

Di wê temenê de wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê rewşên nexweşîyan ên nava xalkê wê hinekî jî wê li gorî rewşên birehe hewayê a demsalan wê di awayekê de wê xwe bidina dîyarkirin. Ev jî wê weke ku mirov dibînê wê, xalk wê li wê serwaxt bê û wê, di her awayê de wê bixwezê ku ew bo wê her demsalê bergirên xwe

bigirê. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê minaq wê weke ku me li jor li çend deveran bahsa nexweşîyên kezebê û hwd kir wê, di wê temenê de wê, ew wê werê dîtî. Nexweşîyên weke yên ku wê di encama wê de wê, qûxûk wê bibê wê ew wê di wê temenê de wê bê kirin. Di nexweşîyek bi qûxûk de wê kengî ku wan qûxûk birrî wê, hingî wê bê bawerkirin ku ew nexweşî jî hatiya başkirin û yan jî bi ber başbûnê ve hatiya birin. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê were ser ziman.

Di wê warê de wê di warê nexweşîyên qûxûkî de wê, di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê, ev wê di pirranîya nexweşîyên bi kezebê, girçikê, dil û hwd ve girêdayî wê karibê bibê. Ber vê yekê wê, qûxûk wê çawa wê bibê û wê rengê wê çawa bê, di dema bûyînê de wê çiqasî wê dirêj bidomê û yan jî wê, di dewama qûxûkê de wê, tiştên weke ku ew dihên ew sipî na, zer in, û ankû balgamên bi xwûn û hwd wê, li wê bê nerîn. Ev wê weke aliyna ku wê di wê temenê de wê di nava xalkê de wê pirr zêde wê temenekê zanînê ê nexweşîyê wê di mejiyê wan de wê weke ku wê biafirênê bê.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê nexweşîyên bi wê rengê wê, di awayekê de wê, dema ku wê başkirina wan wê were kirin wê, tiştên germ wê bo xwarinê wê bèn dayîn, dermanên weke yên ku ew bi oksidantî ku mirov dikarê fahmbikê wê bèn dayin. Minaq dayina hinarê û ankû kelendina qaşûla wê û dayina ava wê, weke aliyekê wê yê giring ku wê bê dayin bê.

Nexweşîyên serçerm û rêyên başkirina wan

Di warê nexweşîyên weke yên serçerm de wê, nexweşîyên weke bîrovê, mirîstanê, gûrrîbûnê û hwd wê, hebin. Wê di wê temenê de wê ev nexweşî wê di laş de wê xwe bidina dîyarkirin. Lê di nexweşîyên weke nexweşîyên serçerm de wê, dema ku wê minaq wê li wan wê were nerîn wê nexweşîyên serçerm ên weke bi xwerhê û hwd ku wê bibin wê li du beşan wê bibin. Minaq nexweşîyên serçerm ku wê di encama xwerhekê de wê bibin, nexweşîyên serçerm ku wê di encama têkiliya bi şîniyek weke gezgezokê re ku wê bibê, nexweşîyên li ser çerm di encama li ser çerm re çûyina hinek kêzik û û li şûna wan bûya weke nexweşîya serçerm û hwd wê karibê werina ser ziman.

Di warê nexweşîyên serçerm de wê di wê rengê de wê bi wê were bawerkirin ku wê minaq wê, kêzikên weke yên kifnikê di deverên xênî ên ku ew li wê kifnikî bûya ku ew li ser deverê laş re herin wê şûna wê

weke wê karibê bibê weke deverek nexweş a serçerm. Di wê temenê de wê, ev wê, di awayekê de wê bibê. Wê bo rewşên bi wê rengê jî wê, zêde giringî dayina paqijiyê, devere diêşihê dest lînedan û ku ew bixwerhê jî ew newê xwerhandin û hwd wê bên kirin. Xwerh wê, di serî de wê du awayên wê werina dîtin ku wê bên kifşkirin di nava xalkê de. Yek wê xwerh wê weke bi rengê di encama tişteke ku ew li dest û ankû laş ketinê wê bibê bê. Ya din jî wê, weke di encama nexweşiyekê hundir de ku wê li dervî çerm wê bibê wê li wê were hizirkirin û bawerkirin. Wekî din wê jî du aliyên din ve jî wê li xwerhê wê were hizirkirin. Weke aliyekê bi başî li wê bê hizirkirin û aliyek jî wê bi nebaşî bê. Aliyê nebaşî ku wê xwerh wê di encama nexweşiyek weke bîrovê û ankû nexweşiyek din a serçerm ku wê bibê bê. Aliyê din ê weke ku wê bibaşî wê were ser ziman jî di nava xalkê de wê, bi rengê weke minaq li dest hina dayîn û hwd ku wê piştî wê bibê wê, weke “bi tevgerbûna hundirê dest” wê were ser ziman. Di wê temenê de wê minaq wê, di birînekê de wê, xwerh ku wê bibê wê, weke nîşanaka başbûnê û ankû bi ber başbûnê ve çûnê wê were **şîrovekirin**. Weki din jî wê di çerçoveya aliyê nebaş de wê, weke deverek bi adab ku ew di wê de bibê sedem, tişteke bi mirov ve bide, û ankû hinek nexweşiyên weke ‘alerjîyê’ ku wê bibin wê di necama wan de wê bibê. Li gorî hekimên kurd wê çermê zûwa wê zêdetirî wê di wê de wê, tiştên ku wê bibina sedema xwerhê wê hebin. Ber vê yekê wê, hertimî wê pêşniyara baş li dest, ling û deverên din ên laş binerin. Xwe bê av nehêlin û heta ku tiştên weke rûnê zeytê û hwd li dest û deverên xwe bidin. Lê carna hin kurd wê dema ku wê henekan wê li hevdu bikin wê, bêjin ku ‘dibê qey tu ji xwûnê zûwa bûyî tu xwe di xwerhênê.’ Di wê temenê de mirov fahmdikê ku wê di mejiyê wan de wê têkiliyek wê xwerhê wê bi xwûnê ve jî wê were danîn. Lê bi gelemperî wê, xwerh wê weke rewşek şiyarî a ji mejî wê di gelek rewşan de wê, were dîtin. Wê, li ser birînekê, deverekê weke tişteke pêvebide û hwd ku wê mejî wê şiyarbikê wê bê hanîn li ser **ziman**. Wekî din wê têkiliya xwerhê wê bi paqijiyê re wê were danîn. Li gorî kurdan ‘kesekê ku ew lewiti bê wê, xwerh bikeve laşê.’ Wekî din wê minaq tişt weke ‘zindiyên piçûk’ ku kurd bi navê ‘kêçê’ wê dihênina ser ziman wê, di encama wê de ku wê bibê wê bînin ser ziman. Hinek hekimên kurd wê, weke rewşek di xwûnê de jî wê dibînin û bi gotina ‘xwerha xweûnê’ wê werênina ser ziman.

Wekî din wê hemû nexweşiyên weke yên roviyên, nexweşiyên weke yên penceşêrê û hwd wê, di wê temenê de wê weke sedem wê bînin ser

ziman. Lê di wê temenê de wê bi zêdeyî û giştî wê çendî wê weke nexweşîyek serçerm wê were dîtin jî lê wê, bi hinek sedemên hundirîn û xwûnê wê werênina ser ziman. Mînaq gotinên weke “hingî du çixarê di vexwe, xwerh ji laşê te xilas nebê” wê, di nava kurdan de wê ji demên berê ve wê, hebê. Wekî din wê pîrr baş wê bê zanîn ku wê têkiliya xwerhê wê bi xwehdana laş re jî wê hebê. Wê dema ku wê laş wê xwehbide wê, muyên laş wê temenê alerjiyekê di laş de wê bi wê rengê wê çêbikin. Weki din wê, di wê temenê de wê çav çaqên mirov, binçengên mirov, navik, rû, serî û hwd wê, di wê temenê de wê weke deverna ku wê bi xwûyên xwerhê ên ku mirov wan dide nîşandin re wê bên **dîtin bin**. Rewşa xwerhê wê, di awayekê de wê bixwezin ku ew hertimî wê sedema wê fahmbikin. Ber ku ew bawer dikin ku wê di encama sedemekê de wê bibê. Li kûdera laş dibê û çawa dibê wê, li wê were hizirkirin. Hinek mirov wê, di wê rengê de wê zêde xwe bi xwerhênin wê bo wan gotina “gûrrîbûna” wê werê hanîn li ser ziman. Ev gotina gûrrîbûnê wê ji du aliyan ve wê were fahmkirin. Yek wê lewitina serçerm weke bi nexweşîyên di necama pîrzikan û hwd de ku wê bibin. Ya din jî wê, li xwe ne nertinê û lewitîna mirov û ankû ne paqîjbûna mirov re wê were ser **ziman**. Wekî din wê hinek şîniyên ku wê, di wê rewşê de wê, baş werin wê hebin û wê ew wê werina bikarhanin.

Di nava xalkê de wê weke aliye dema ku wê bahsa wê, rewşên weke yên nexweşîyên serçerm wê bîn kirin wê di wê temenê dewê ji du aliyan ve wê ew wê bê kirin. Aliyekê wê weke nexweşîyên hundir ku ew xwe li çerm dixin û dixwezin ku ew derkevin bin. Lê li gorî hinek kesên tendurustvan wê ew jî wê bibê ku ew wê hinek nexweşî wê “weke zindiyek di laş de” wê bigerihin ji devereke laş li devereke laş. Di encama wê de wê, mînaq rojekê wê cengê mirov ku ew li wê bê wê karibê paqpaqong wê li wê bibin û bixwerihê. Lê piştê wê, ew bi demekê re wê herê û wê li şûna wê, herê û wê li devereke din wê xwe bide nîşandin. Li gorî wan wê ew wê, heman nexweşî bê. Di wê temenê de wê, dema ku wê bahsa wan paqpaqongên weke kîskên avê ên pîrr zêde piçûk ser çerm ku ew dibin û ku wê di wan de wê av jî wê hebê wê, dest li wan newê xistin û wê newina paqandin. Wê li bendê bin ku ew xwe bixwe bipaqê û yan jî ew wînda bibê. Di wê temenê de wê ew wê, di wê temenê de wê tenê wê were şopandin. Li gorî hinek tendurustvanan ku ew werina paqandin wê karibin wê nîşanakê di çerm de wê li şûn xwe wê bihêlin û wê di wê temenê de wê pîrr zêde wê, çerm wê bi lewitênin. Wê xira bikin. Wê di wê temenê de wê ew jî wê weke aliyekê wê yê din ku ew wê

li wê were hizirkirin. Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê bêjê ku wê, di wê rewşê de wê, rewşên weke nexweşîyên çerm wê, di du temenan de wê bîndan li dest. Yek wê weke nexweşîyên hundirîn ku wê xwe li wê bide li der wê werina dîtî bin. Ya din jî wê weke bi tîkiliya hinek tiştina derve ku ew di encama wê de bûya wê were dîtî bê. Mînaq rewşa bîrovê wê di wê temenê de wê bawerkirin ku wê ji kes derbasî li kes bibê. Wê di wê temenê de wê ew wê, were bawerkirin.

Di awayekê din de jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di nava xalkê û tendurustîya nava xalkê de wê baawerîyek din jî wê pirr zêde wê li kurdistanê wê hebê. Pirraniya nexweşîyên serçerm wê di awayekê de wê, tîkiliyek wan wê bi kezebê re wê were danîn. Di wê temenê de wê, ew wê bi wê bawerbikin ku wê di wê temenê de wê, ew nexweşîyên kezebê na ku ew xwe didina li der. Di wê temenê de wê di awayekê de wê mînaq wê, ew karibê hem di hundur de wê bi uzwen din re wê xwe bide nîşandin û hem jî wê karibê ser li çerm bide û bi nexweşîyên ser serçerm re xwe bide nîşandin.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê di wê rengê de wê, çendî ku wê di nava xalkê de wê vexwartina çixarê wê, weke di kezebê de wê, nexweşîyê wê çêbikê wê were zanîn jî lê wê bê vexwaertin. Heta ku wê mirov dikaerê wê bê jê ku wê gotinên weke “hin çixare vexwart wê teliyên wî qangren bûna wê werina ser ziman. Wê ji aliyekê ve wê çendî wê bi girtina çixarê ve girêdayî wê were ser ziman jî lê wê, di awayekê de wê tîkiliyek wê ji hundir ve jî wê bi kezebê ve wê were danîn. Li gorî wan wê nexweşîyên serçerm wê, ji sadî 80'ê wan wê bi kezebê û rewşên kezebê ve wê girêdayî bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê werina ser ziman. Kezeb wê di her demê de wê, di wê rengê de wê, weke cihekê ‘paqijîya laş di wê de dibê’ jî wê were dîtî. Ev wê, di wê temenê de wê bê ser ziman ku mirov çî xwar û sarifand wê di kezebê de wê, di awayekê de wê, xwe bide nîşandin.

Di wê rengê de wê, mînaq wê, nexweşîyên kezebê wê, di wê temenê de wê, werina dîtî. Dema ku wê sawalekê wê bi gûrênin jî ku wê kezebê wê hildin û wê çêbikin wê pêşî wê li wê rewşa kezebê wê binerîn ku wê di wê de wê iltîhab û ankû rewşên ku wê taqabûlî wê bikin wê hebin û ankû wê nebin. Ber ku wê ji aliyekê ve wê, bawerbikiran ku mirov çendî ew bikelanda û çêbikira jî wê dema ku wê di kezebê de wê nexweşîyek wê hebûba wê piştî wê, çêkirina wê weke xwearinê jî wê karîba derbasê mirov bûba. Di wê temenê de wê, çendî ku wê, di wê rengê de wê

giringiyek wê bidan kezêbê jî lê wê di wê rengê de wê, ew wê biheta lê nêzîkkirin. Vi heman rengê wê li rewşa gorçûkê jî wê binerîyan. Heta ku wê dema ku wê gorçik wê derxistan wê bi wê bikiran ku wê fahmbikiran ku ew sawal çawa jiya ya. Di wê temenê de wê ew wê li wê binerîyan. Di wê rengê de wê di awayekê de wê, rewşên weke uzwên sawêl wê di awayekê de wê, weke di mejiyê wan de wê, têgînek û têgîhiştînek di derbarê yên mirov de jî wê di serê wan de wê bi wan re wê bide çêkirin.

Li gorî wan wê di wê temenê de wê di aslê xwe de wê ji hemû uzwên hundir wê nexweşiyên ku wê xwe bidan ser çerm wê hebûban. Gelek ji wan di bin çerm de wê bûban. Di nava wan rewşan de wê, rewşên weke ya roviyên laş, gorçik û kezêb wê di serî de wê, bi giringiyekê wê biheta dîtîn. Rêyên xwûnê ên weke rayên xwûnê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke di bin çerm de wê biçûyan. Minaq wê nîşanaka xitimina wan wê di serî de wê ew bidîtan ku wê, di laş de û ankû di çerm de wê hin bi hin wê xwe bi rengê xwe wê bidan dîyarkirin ba. Wê di wê temenê de wê ew wê, di awayekê de wê, bi wê biheta hizirkirin. Di zanîn ku rayên xwûnê di hemû deverên laş de derbas dibin. Bêî wan wê nikaribê mirov bijî. Wekî din wê, di wê temenê de wê, dema ku wê, mirovekê wê deverêk bi birrîya bi şaşî wê bigotan û ankû bipirsîyan ku 'ew devera hatî birrin devera rayên xwûnê ya û ankû na.' Di wê temenê de wê lê bihizirîyan.

Di awayekê de wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare nexweşiyên serçerm de wê, weke aliyekê din nexweşîya şawatê mirov dikarê wê bahsa wê bikê. Şawat wê dema ku ew bû wê, cihê xwe her demê di laş de wê bide hiştin. Wê ew heta ku mirov sax wê hebûba. Li gorî tendurustvanên kurd "wê cihê şawatê wê windabibê, lê ew di demek dirêj de wê winda bibê. Di rewşên şawatên ne zêde giran û mazin de wê cihê wê di demekê piştî wê winda bibê. Lê yên mazin û giran wê ber ku wê temenê me têrê nekê ku ew em bibînin wê winda bibê ew wê weke cihekê 'mayinda' wê di laşê me de wê xwe bide dîyarkirin."

Li deverên şawatê wê weke bergira pêşî wê sipîka hêkê wê bi hinek mast û rûnê zeytê ku wê bê tevlikirin re wê bê lê xistin. Wê heta ku wê ji wan wê were wê destê xwe wê zêde nedina deverên şawatê. Wê pirtikên tayran ku ew pirr zêde tenik û xesas in wê bi wan wê ew tiştên weke melhemê wê bê lê xistin. Wê heta ji wan were wê hewl bê dayin ku ew were germgirtin. Wê di awayekê de wê, şewayekê din jî wê hebê. paçekê kê di nava ava kilsa ne hati vemirandin de wê were şiştin û wê, melhem

wê were lê ser kirin û wê li deverê wê bê pêçan. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê, li dora nisêbînê wê carna wê ew perdeya li ser mast ku ew hê nû hatî vekirin weke firhê wê ya wê bêî ku ew bê qatandin wê hêdfîka ji ser wê bê girtin û wê bê danîn li ser devera şawitî.

Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê, werênê ser ziman bê. Nexweşîyên şawatê wê, di wê rengê de wê, weke nexweşîyna ku wê mirov dikarê ji du aliyan ve wê werênê ser ziman bê. Nexweşîyên di encama şawatekê de ku ew bûna. Nexweşîyên ku mirov di bin tava rojê de zêde maya û bûna wê di wê temenê de wê ew jî wê bo wan wê bergirên ku wê bên girtin wê hebûba. Wekî din wê li kurdistanê li herêmên weke li dora botanê û heta serhadê wê, zivistanak cemidî wê hebê û wê, ber vê yekê wê berfek zêde wê bibarê wê piştre wê hişkbibê. Wê di wê de jî wê dema ku wê zêde mayîne wê di lingan de wê “şawitîna ji berfê” wê, were ser ziman. Wê ew jî wê di wê temenê de wê şawatek dijwar bê ku ew bergira wê di cih de newê girtin wê wergere li qangrenê. Ber vê yekê wê di çerçoveya şawata ji berfê de wê, çawa wê bergirê wê li wêbigirin wê ew jî wê di wê rengê de wê li wê were hizirkirin.

Di şawatên rojê de wê, çerm wê qalika xwe wê biavêjê û wê, di wê temenê de wê, weke laş bê çerm wê bimênê û ku têhnê dayê ku ew têhna rojê bê û ankû ya tişteke din ê germ bê wê di cih de wê bê sedema êşek bi şawat a mazin.

Devera şawatê wê dema ku ew baş lê newê nerîn wê karibê adabbigirê û wê piştre wê weke deverê bibîrîn ku wê adab û xwûnê wê bi hevdu re wê, ji xwe bide herikandin wê bibê. Ber vê yekê wê di wê temenê de wê berî ku ew ew were wê astê wê, di wê temenê de wê çawa wê bergirên wê werina girtin wê li wê were hizirkirin. Deverên şawatê wê ti carî wê zêde newina girêdan. Wê hertimî wê vekirî wê bên hiştin. Di wê temenê de wê, ew wê, weke aliyekê wê yê giring ê bo başkirinê bê. Girêdan wê li gorî tendurustvanan wê temenê cihê biriînê hiştinê wê bide çêkirin. Yan jî wê nîşanaka wê di laş de wê bikê ku ew bimênê.

Di nava kurdan de wê li dora nisêbîn û cizira bota wê bo şawatê wê rêyên başkirinê wê di dema şawat bû de wê ew wê were kirin ku wê di cih de wê lê mudahale wê were kirin. Wê di mudahaleyê de wê, patat wê were qatkirin û wê xab wê bê danîn li ser. Dema çayê wê, di nava paçekê de wê, bi wê re wê bê danîn li ser devera şawatê. Piştî demek dirêj a weke mudahaleya pêşî ku wê patat wê bê danîn li ser devera şawatê wê piştre wê bi rûnê gozê re wê, hine hingiv wê tevlihevkin û wê hinek

firhê şîrê hatî qatandin wê jê were girtin û wê tevli wê were kirin weke melhemê û wê lê were xistin. Hinek kurd wê çîçeka nêrgizê wê bi teybetî wê bo rewşên bi wê rengê wê, li cem xwe wê bi hişkirina wê bê û ankû awayên din bê wê bigirin û wê ew wê, jî wê tevli wê melhemê wê bikin. Piştê jî wê wê pîvazekê wê hûr û hr bikin û wê ava wê bi dilopênin li nava wê melhemê. Piştê wê, ew wê, melhem wê li gorî hinek tendurustvanan wê di cih de wê were lê xistin û li gorî hinekan jî wê pêwîst bê ku ew weke demek piçûk bê sekinandin weke demek 'meybûna wê' ku wê were bi navkirin li wê bê hiştin. Di wê temenê de wê, bi wê rengê wê ev melhem wê di awayekê de wê bo şawatê wê were bikarhanîn. Ji me li jor gotibû ku wê sipîka hêkê wê bê li devera şawatê wê bê xistin. Ew jî wê weke tiştê ku ew ji wê melhemê re nebê nabê bê. Wê di wê temenê de wê bi van tiştan ku wê melhem hat çêkirin wê li laş were xistin. Wekî din wê li rex wê hinek tiştên weke şîniyan û hwd ku wê werina bikarhanîn wê hebin. Piştî ku wê, devera şawatê ku ew zêde şawitî bê wê bo ku ew piştê cihê wê di çerm de nemênê û wînda bibê wê, piştî hinek başbûnê wê hina were lêdan. Hina wê ew wê, qamuşka wê ya pêşî wê hemûyî wê hişk bikê û wê jêbide avêtin. Piştê wê hin bi hin wê ew wê, di awayekê xwezayîya çerm de wê bidest xwe çêkirinê wê bikê.

Di warê şawatên ji rojê de jî wê li nava hinek firhê mast, ava tirozîyan, hinek hingiv û çîçeka beybûnê wê were kirin weke melhemê û wê li wê were bikarhanîn. Di warê başkirina şawatên ji rojê de wê, di nava xalkê de wê gelek rêyên ji hevdû cûda ku wê bi wan wê bi wê rengê wê ji wan wê melhem wê werina çêkirin wê hebin. Wê ber ku wê kurdistan wê herêmek zêde germ bê wê di wê temenê de wê, ev bergir wê, di awayekê de wê li wan wê were hizirkirin. Wê ev wê, werina girtin. Devera ji şawata rojê wê cemidî were girtin, newê hiştin ku ew were bi serhevdû ve mirçiqandin. Di awayekê rast û dûz de bê girtin. Di wê temenê de wê piştî ku ew melhem hat lêdan ew ser wê newê pêçan. Piştî melhemlêdanê jî di deverê hînik de xwe girtin wê weke aliyekê ku wê hin bi hin wê başbûnê wê bi xwe re wê were wê were dîtin.

Mînaq wê li herêmên li dora şîrnaxê wê bi bi qûtandina hinek xamkêşê bi ava tirozîyan û piştê wê hinek sirkeya sêwê wê were lê zêde kirin û piştê wê hinek ji çîçeke berzeling wê bê xistin li navê û pê de wê, ew wê êdî wê weke melhemek din a bo şawata rojê ku wê were bikarhanîn ba.

Di wê rengê de wê bo rewşa şawata ji rojê wê gelek tiştên ku wê weke melhem wê bînkirin li nava hev wê bibê wê ew wê werina bikarhanîn. Di

dewama wê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê werênê ser ziman ku wê şawat wê bi awayên din ên ne ji rojê ku wê bibin jî wê di wê rengê de wê, ev tişt wê bi hinek şênîyên din re wê bên xistin li navê û wê bi wê re wê ew wê, were çêkirin. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din wê werênê ser ziman ku wê şawat wê, weke rewşek teybet a ku mirov wê dikarê wê di awayekê de wê, li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman bê.

Bo nexweşîyên weke ji şawatê û hwd jî wê wê serî li dergê û cihên bi wê rengê ên weke ocax ên pîroz wê werina xistin. Wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê bi pifkirinê, destê xwe bi ser re bûhûrandinê û hwd wê werina kirin. Wê yan jî wê li dora devera şawitî wê were xêzkirin. Wê ew xêzkirin wê bi bawerî wê wateya wê ew bê ku ew di nava wê xelekê de bimênê û baş bibê. Zêde li deverên din ên laş ne bûhûrê. Di wê temenê de wê ev wê, bi wê were fahmkirin.

Di aslê xwe de wê, di rewşa nexweşîyên bi wê rengê ên ser çermî de wê, di awayekê de wê gelek tiştên ku wê bi bawerî wê di wê rengê de wê werina kirin wê hebin jî lê wê hertimî wê di awayekê de wê were dîtin ku wê serî li rêyên xwezayî ên bi wan gihiştina li şafayê wê were xistin. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê fahmbikê bê. Di nava jîyanê de wê, di wê rengê de wê kesên ku ew ji nexweşîyên şawatê fahmdikirin wê weke kesna ji kesên ku wê ji nexweşîyên fahmkirin wê cûdatir wê bihetan hildan li dest û wê li wan binerîyan. Dema ku em di wê temenê de wê, cûdakirina ji hevdu a tendurustvanan li ser rewşên nexweşîyan re lê binerê wê mirov karibê wê bêjê ku wê bi teybetî wê nexweşîyên weke yên şawatê, nexweşîyên dinanan, nexweşîyên weke cebirandina hastûyan û hwd wê bi serê xwe wê, weke qadna bi teybet ên ku wê bihetan dîtin wê li wan binerîyan. Wekî din wê nexweşîyên din jî wê, kesên ku ew ji wan dihat fahmkirin wê, hebûban. Lê li vir di wê temenê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di nava xalkê de wê, nexweşîyên ku kesan ji wan fahmdikir û ew bi navê wan dihat ser ziman wê hebûban. Di wê temenê de wê ew wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê 'kesek di gelek nexweşîyan de wê weke ku wê xwedî zane ba wê di nexweşîyekê û ankû di warê wê nexweşîyê de ku wê gelek rewşên başkirinê wê hebûban wê di wan de wê xwedî zane ba. Wê di wê temenê de wê, ti kesek weke ku ew hemû nexweşîyan dizanîn wê ne hatiban dîtin. Di wê temenê de wê, dema ku wê li deverên bi bawerî bihetan dayîn jî wê hêvîya bi wê a ji xwûdê û dayina şifayê wê bi wê bihata hanîn li ser ziman.

Nexweşîyên weke bi nepixînê û ankû perçivînê

Nexweşîyên weke nepixînê wê weke nexweşîyna ku wê, wê di awayekê de wê, hertimî wê di nava jîyane mirov de wê, di awayekê hesanî de wê derkevina hemberî mirov bin. Dema ku mirov xwarinekê bixwe û wê xwezê zêde bixwê wê karibê di encama wê de zêde bi nepixê.

Lê di nava xalkê de wê, dema ku wê bahsa xwarinê wê were kirin wê bi gotina 'xwarinên ku ew di napixênin' ku wê werê ser ziman wê hebê û ev cûreyên xwarinê wê di awayekê de wê, derkevina li pêş. Rewşa xwarinê û têkiliya wê bi nepixînê re danînê wê, di gelek awayan de wê bibê. Lê wê di awayekê de wê, rewşên weke bi xwarinê hanîna ser ziman wê, di awayekê de ku wê, bê hanîn li ser ziman wê di awayekê de wê bibê. Wê di wê temenê de wê di nava xalkê de wê xwarin wê pêşî wê bi xû û xosletên wê re wê bê nasîn. Mînaq xwarinên weke 'savarê', 'nahk', 'fasûlya' û hwd wê hinek ji wan xwarinên ku wê weke yên di napixênin wê bèn dîtin. Di serî de wê xwarinên weke savarê zûwa û ku weke 'xwarinên xwerek' in wê werina dîtin wê weke xwarinên temenê napixînê wê were dîtin. Nîsk û savar wê, di wê temenê de wê hebê. Çendî ku wê nîsk wê weke xwarinek rahn jî bê lê wê bi xosletên wê re wê, di wê temenê de wê zêdeyê li wê were hizirkirin.

Ev xwarin wê weke 'xwarinên xwerek' bèn dîtin û bi navkirin. Wateya gotina 'xwarina xwerek' wê ew bê ku wê ew xwarin çendî ku mirov têrbixwê jî wê dîsa wê bixwezê ku mirov wê bixwê. Di wê temenê de wê, ew wê, di wê rengê de wê li wê were hizirkirin. Ev wê, di wê temenê de wê ev xwarin wê êdî wê piştê wê, di mirov de wê nepixandinê wê çêbikê.

Di rewşa xwarina nepixînê de wê, tiştên ku wê weke pêşîya wê bê girtin û ankû wê rewşa nepixînê wê dawî li wê werênê wê di nava xalkê de wê, bi hinek tiştên vexwartinê û tiştina xwarinê bin. Mînaq wê, şîniyên weke 'rasadê, gûriz, tolik, qêfar, pîvaz, tivir, isota tuj' û hwd wê, weke şênîyna ku wê di wê temenê de wê, xwarinê wê, zûtirin wê bisarifênin di dema ku ew bi xwarinê re bèn xwarin. Ber vê yekê wê serî li wan wê bê xistin. Wê di her xwarinê de wê ew wê li cem xwe wê bidina girtin. Wekî din wê tiştina şîranî ên weke dims, çaya zêde bi şekir û hwd wê di wê temenê de wê, weke aliyekê ku wê ji wê re wê baş were wê were dîtin.

Di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê bikarhanîna rûnê zeytê û ankû hinek dims bi hinek rûnê zeytê re were tevlihevkirin û

xwarin wê weke ji wê re wê baş were dîtin bê. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê rewşa xwarinê bo ku wê, bo ku ew nepixînê çenekê wê, hewlbê dayin ku wê, bê xwarin. Wê ew hertimî wê bê ser ziman. Gotinên weke ‘piçekê kêmbixwe dakû tu ne nepixê’ wê di wê temenê de wê weke gotinên ji rêzê ên di nava jîyanê de ku wê werina bikarhanîn bin. Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, ev weke aliyna giring bin ku mirov wê fahmbikê bê.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, mijara xwarinê ku wê were ser ziman wê, di awayekê de wê mijara qelewî û zayifiyê wê bi wê re wê weke aliyna ku mirov dikarê wê li ser wê bisekinê bê. Di mijara xwe di awayekê de girtin wê bo wê hertimî wê gotinên weke “xwe li dema xwe ya xwarinê bigira.” Wê wateya wê gotinê û ankû gotinên bi wê rengê wê ew bê ku wê demên xwarinê weke taştê, firavîn, şîv û hwd wê hebin. Xwarina xwe tenê di wan de wan de ku ew bixwê. Di wê rengê de wê, weke ast û radayek xwarinê û pîvanek wê hebê. mirov dernekeve dervî wê. Di wê temenê de wê, xwarina ku wê, bikê deve xwe divê ku ew wê xwarina di dev de wê pêşî bi cûyê û wê piştê wê daqûrtênê. Li gorî wan xwarina ne hatî cûtin û hatî qûrtandin wê yekem wê karibê sedema qelewiyê bê û heta ku wê karibê mirov bi nepixênê jî bê.

Ber vê yekê wê, gotina “divê ku mirov zanibê xwarinê bixwê û divê ku mirov zanibê ku wê çawa bixwê.” Wê di wê temenê de wê, mijara xwarinê wê di nava hinek rêgezên xwarinxwarinê de wê bê dîtin û wê di wê temenê de wê, bi giringî wê li wê were hizirkirin. Wekî din wê piştî xwarinê wê, di wê temenê de wê li wê were hizirkirn ku mirov bi tevger bê. Mînaq gotinên weke “ku mirov di xabitê mirov zêde dixwê” û ankû “mirov, ti tiştê nekê mirov wê nikaribê xwarina zikê xwe jî bi serifênê” û hwd wê di wê temenê de wê werê ser ziman. Di wê temenê de wê têkiliya xwarin xwarinê û tevgerînê wê di wê temenê de wê kar û xabatên rojana ku ew dikin re wê dênin. Wê di wê temenê de wê, ew wê, werênina ser ziman. Wekî din jî wê gotinek din jî wê pîrr zêde wê carna wê weke gotinek bi şîretî ku wê were ser ziman wê ew bê ku “mirov kengî birçî bû hingê xwarinê bixwê” bê. Yanî wê li gorî wateya ku wê bi wê gotinê re wê were ser ziman wê ew bê ku mirov heta ku birçî nebê wê, xwarinê nexwe. Di wê temenê de wê di awayekê de wê ew wê were ser ziman.

Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijara xwarin xwarinê wê, di wê temenê de ew rêgezek wê ya din a giring jî wê bo tendurustiyê wê ew bê ku wê, kengî birçîbûn bû hingê mirov xwarinê

bixwê bê. Di wê temenê de wê bawerîyek wê hebê û wê, pirr zêde wê bi wê were bawerkirin ku “xwarina zêde xwarin wê bê sedema nexweşîyan.” Yan jî wê bê gotin ku “mirov xwe li demên xwe yên xwarinê negirê wê mirov xwere bibê. Wateya gotina “xwere” wê di serî de wê ew bê ku mirov ti carî li demek xwarinê nahisênê û çî dihê ber devê mirov hema mirov diavêjê devê xwe û dixwê.

Di wê temenê de wê mirov dikarê wê ji wê gotinê wê fahmbikê ku wê di awayekê de wê rêgezek laş û hildana wê hebê. Awayekê wê yê ku em nikarin dervina dervî wê hebê. Di wê temenê de mirov, divê ku xwe li wê bigirê. Di wê temenê de wê, di nava kurdan de wê, bo fêrkirina wê li zarokan jî wê carna wê zarok berî dema xwarinê were ku wê herê û wê hinek nan wê hilde û ankû wê xwarinekê bixwê wê, carna wê pirr zêde wê bi wan de wê bixaydin. Yan jî wê li wan wê bi hêrs bin. Di wê temenê de wê, ji wan wê bixwezin ku ew di rêgeza xwarinê de bimênin û dernekevina dervî wê. Di wê temenê de wê ew wê, rewşa wan ya laş û jîyanî wê biparêzê. Ber ku wan bawer dikir ku wê ya zêde xwarin wê bo laş wê ne baş bê. Wê zirara wê hebê. Di wê temenê de wê ev wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê, fahmbikê bê.

Di rewşa girêdana mirov li demên xwarinê û her wusa demên xwarinê û demên karûxabatê bi hevdû re di wê temenê de wê têkiliya wana a ku wê dênin wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di serî de wê fahmbikê bê.

Di nava rez û warzan de jî ku wê mirov bixabitiyan wê dema wan a xwarinê hat wê, hingî wê dev ji karê xwe berdan. Di wê navberê de wê tenê avek vexwartin. Yan jî wê tiştên weke çayê û hwd wê vexwartin.

Di rewşa xwarinê de wê wê, di astekê de wê bigirtan. Wê ne hiştiban ku mirov biketa bin astekê de di zayifîya xwe de. Yan jî wê nexwestan ku mirov derketa ser awayekê de bi qelewiya xwe re. Ku ew ketiba bin astek jêr a zayifiyê de wê, serî li kesên ji tendurustê fahmdikirin wê bidan. Wê çawa wê biparêzên. Wê di wê temenê de wê tiştên weke dimsê, qalî ku wê weke goştî kilo hildanê bê, û yan jî wê goşt wê bikelênin ku ew goştê sawalên mazin bê û yan jî yê mirişkan bê wê ava wê, bi wan bidina vexwartin.

Wê di wê temenê de wê, bixwestan ku ew rewşa xwe biparêzê. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê, rewşa xwarinê û “pê ketinê” wê dikarê wê li vir di dewama wê de wê hinekî li wê bihizirê. ‘Pê ketina’ bi xwarinê wê di hinek awayan de wê biba. Kurdan de digotin “mirov bi wê ketîya jahrî”, “xwarin ketîya ser dilê min” û yan jî wê bigotan “xwarinê

ser dilê min girtîya” û hwd. Wê di wê temenê de jî wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê, têgîna ‘bixwarinê ketîna jahrî’ wê li ser wê bisekinê ber ku ev wê di nava gel de wê pirr zêde wê li ser wê bê sekin in. Wê pirr zêde ev gotin wê were ser ziman. Rewşên ku wê bi wê re wê, werina fahmkirin ên weke hîsa varîşînê û an jî hinek varîştin, hinek sergêşek, serêş, bêrewşî, dilxalînek, ketina krampan di zik de û hwd bê. Wê di wê temenê de wê weke nîşanaka “bi jahrî ketinê” wê were dîtin. Wê di wê temenê de wê, dema ku wê bi xwarinê wê bi jahrîketinê wê bibê wê weke ‘hinek li mirov hatin û mirov bi wê ket jahrî’ wê bê swer ziman. Wê di wê rewşê de wê hinek rêyên başkirinê wê ew bin ku wê an ew û an jî kesek din wê alî bikê û wê teliya xwe bikê hundirê qirikê ji aliyê hundir ve ku ew bivarîşihê û wê xwarinê biavêjê derve. Yan jî wê bo ku ew wê xwarinê biavêjê wê hinek şîr ku wê bê şîrînkirin wê bê dayîn vexwartin. Di dewama wê de wê, mast wê weke xwarinek ku wê ji rewşên wusa wê baş were dîtin bê di nava kurdan de. Ber vê yekê wê mast wê hertimî wê bo rewşên weke ketina jahrî wê di malê de wê hertimî wê li berdest wê hebê.

Di warê rewşa xwarinê û rewşa ketina jahrî bi xwarinê wê mirov dikarê wê bi zanîna nava civakê wê ji aliyekê din ve jî wê hilde li dest. Ew jî wê ew bê ku wê, xwarin û ankû tiştên xwarinê ên ku ew lev dihên û yên ku ew lev nayên bin. Minaq wê bê gotin ku masî û şîr wê lev newê. Wê, di wê temenê de wê gûriz û jahra mar lev newê. Heta ku wê di nava civakê de wê li ser wan rewşên weke wan wê gotin jî bi vegotinî wê werina ser ziman. Minaq wê bê gotin ku wê, jîjo dikarê mar bixwê. Lê “jîjo ku ew bi xwarina mar re gûrizê nexwê wê nikaribê bijî wê di cih de wê bimirê.” Di wê temenê de wê vegotinek bi wê rengê wê hebê. Dihê vegotin ku wê rojekê wê mirovek wê di reyekê de wê herê û wê bîbînê ku jîjor marek kûştiya û wê dixwê. Wî dît ku wê mar kişandiya ber baqek gûriz bi wê dixwê. Gezekê li wê dide û gezekê li ya din dide. Tişteyê dihê aqilê zilêm. Ew jî ew a ku ew dema ku jîjo gez li gûrizê dixê û berê xwe dide mar ew gûrizê dihilkê û ji ber wê winda dikê. Di wê dema ku jîjo gez li mar xistî û ku hat ku ew gezê li gurizê bixwê û ku wê nabînê wê di cih de wê li wir bimirê. ..” ..

Ev vegotin wê li herêma nisêbînê a kurdistanê wê were vegotin. Di wê vegotinê de wê têkiliya bi levkirin û nelevnekirina xwarin û ankû tiştan wê werê ser ziman. Ji xwe dema ku ew vegotin jî wê were ser ziman wê bi heman armancê wê ew wê were ser ziman. Di wê temenê de wê ew wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, dema ku wê xwarinên xwe wê çêbikin wê di wê temenê de wê 'xwarinên ku ew lev dikin' wê çêbikin û wê bi hevdû re wwê bixwin ku wê weke ku ew dibîjin "dakû ew bi wê nekevin." Di wê rengê de wê mijara xwarinê wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di wê temenê de wê werênê ser ziman bê. Minaq wê, li kurdistanê wê komik wê pîrr zêde wê bibin û wê xwarina wan jî wê weke kevneşopîkî wê pîrr zêde wê hebê. Dihê bawerkirin ku wê komik û mast û ankû dew bi hevdû xwarin wê karibê mirov bi wê keve jahrî. Ber vê yekê wê dema ku wê komik wê werina xwarin wê ji mast û ankû dew wê dûr xwe bigrin.

Di aslê xwe de wê, xwarinên ku ew li hevdû dikin û xwarinên ku ew li hevdû nakin wê weke aliyekê ku wê pîrr zêde wê di nava civakê de wê li wê were hizirkirin bê. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, ev xwarin ku ew bi hevdû werina xwarin ku ew levnekin wê mirov bi wan wê bikeve. Di wê temenê de wê, li gorî wê mantiqê kurd wê li wê bihizirin ku wê her xwarin ku em ji aliyê wê bihizirin wê tiştê ku ew li wê nakê û ankû ku mirov bi wê bixwê wê bikeve jahrî wê hebê. Di wê çerçoveyê de wê, di zanîna xwarinê de wê, di awayekê de wê, bi xosletên wê tiştê xwarinê û li wê serwerbûnê re wê bixwezînin ku ew wê fahmbikin.

Di wê temenê de wê li gorî wê têngîhiştina nava civakê wê hemû rewşên bi xwarinê ên pê ketinê û ankû bi wê ketina jahrî wê têkiliyek wê bi xwarinên levnekin û ku ew bi hevdû dihên xwarin re wê hebê. Di wê temenê de wê li wê bê hizirkirin û wê, were fahmkirin. Weke ku wê çawa wê dema ku mirov bi xwarinekê ket û ankû bi xwarinekê ket jahrî ku wê tiştê din ku wê bo wê başkirina wê hebê wê vajî wê tiştê ku ew wê dikê jahr û mirov bi wê dixê jî wê weke wê hebê. Di wê rengê de wê di temenekê de wê li wê bê hizirkirin.

Abdusamet Yigit, kurdistan, Cizira bota, sale 2012